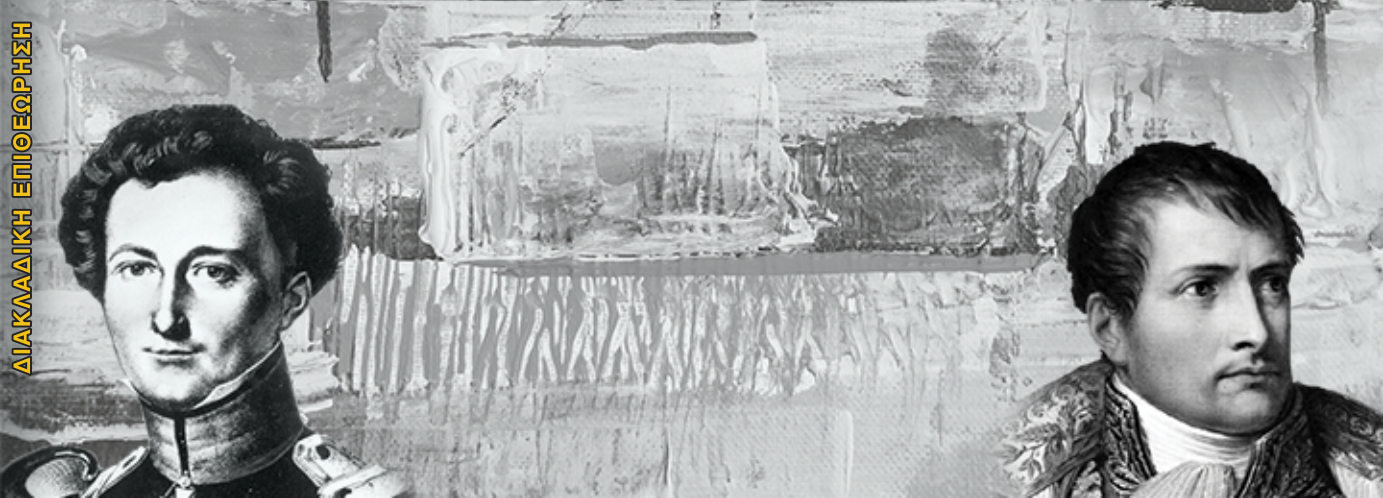

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

No. 64
Οκτ-Δεκ 25

Περιοδικό Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Διοικητής ΑΔΙΣΠΟ

Υποστράτηγος Μιχαήλ Πλουμής

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ταξίαρχος (Ι) Παναγιώτης Μήτταρης

Σχμος (Ι) Παναγιώτης Πασχαλίδης

Σχης (ΤΘ) Στέργιος Κουτούδης

Σχης (ΠΒ) Ιωάννης Πούλης

Σχης (ΠΒ) Αντώνιος Ταβλαρίδης

ΜΥ Α' Ξ Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

ΜΥ Α' ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ -
ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΥΛΗΣ**

ΜΥ Α' Ξ Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

**ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ -
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ**

ΜΥ Α' ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Ανθστής (ΥΠ) Γιώργος Δουλγεράκης

ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΜΥ Α' ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Σχμος (Ι) Παναγιώτης Πασχαλίδης

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Πλοίαρχος Δημήτριος Πατσίκας ΠΝ

Διοικητής Ναυτικού Σταθμού Βορείου
Ελλάδος,

Δρ. Δημήτριος Γκίκας

Καθηγητής Φιλόλογος Δευτεροβάθμιας

Εκπαίδευσης,

Θεόδωρος Αναγνωστόπουλος

Επίκουρος Καθηγητής Πληροφοριακών

Συστημάτων και Διοίκησης Επιχειρήσεων

στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του

Πανεπιστημίου Αιγαίου,

Ταγματάρχης (ΤΧ) Νικόλαος Σμυρνιός

Σπουδαστής 23^{ος} ΕΣ,

Επισμηναγός (Ι) Νικόλαος Βασιλειάδης

Σπουδαστής 23^{ος} ΕΣ**ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Γεωργικής Σχολής 29, ΤΚ 55535 Θεσσαλονίκη
Τηλ. 2310 472603, FAX 2310 471710Τα προς δημοσίευση άρθρα αποστέλλονται
στην ηλεκτρονική διεύθυνση
e-mail: ekdoseis@adispo.gr

Η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), εκ του νόμου 3186/2003, παρέχει Διακλαδική Εκπαίδευση επιχειρησιακού και στρατηγικού επιπέδου στους Αξιωματικούς των ΕΔ. Παράλληλα, λειτουργεί ως επιστημονικός και επιτελικός φορέας για θέματα ηγεσίας, στρατηγικής, γεωπολιτικής, διπλωματίας, οικονομίας, πληροφοριών, επικοινωνίας, εφαρμοσμένης επιχειρησιακής τέχνης και διακλαδικότητας σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με το ΠΔ 33/2020, αποστολή της ΑΔΙΣΠΟ είναι η παροχή διακλαδικής εκπαίδευσης σε Ανώτερους Αξιωματικούς των τριών Κλάδων και των Κοινών Σωμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων, σε Αξιωματικούς της ΕΛΑΣ, του Πυροσβεστικού Σώματος και του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, καθώς και σε Αξιωματικούς ξένων κρατών, επί στρατιωτικών και ακαδημαϊκών θεμάτων, συναφών με τα καθήκοντα που θα αναλάβουν να εκτελέσουν μετά την αποφοίτησή τους.

Διακλαδική Επιθεώρηση: Σκοπός - Αρθρογραφία

Η Διακλαδική Επιθεώρηση είναι επιστημονικό περιοδικό που στοχεύει στη μελέτη της εθνικής άμυνας και ασφάλειας τόσο από θεωρητική όσο και από εμπειρική άποψη. Το περιοδικό δημοσιεύει άρθρα που αφορούν στην αντιμετώπιση από τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας (σε καιρό πολέμου) των εννοιολογικών, επιχειρησιακών και στρατηγικών προκλήσεων στο κρατικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Τα προς δημοσίευση άρθρα βασίζονται στην αλήθεια, όπως προκύπτει από τη σπουδή της πολεμικής τέχνης.

Το περιοδικό ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τη δημοσίευση άρθρων που πραγματεύονται καινοτόμους τρόπους διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων, σύμφωνα με τον ελληνικό τρόπο διεξαγωγής του πολέμου, δηλαδή την εκτροπή ή τον διαμοιρασμό του εχθρού και την καταστροφή του με ΠΥΡ & ΕΛΙΓΜΟ σε επιθυμητούς χώρους καταστροφής στο έδαφος, στη θάλασσα, στον αέρα, στον κυβερνοχώρο ή στη γνωσιακή διάσταση.

Το περιοδικό ενδιαφέρεται επίσης για άρθρα που προτείνουν πρωτότυπους τρόπους διεξαγωγής του πολέμου με συνδυασμούς άμεσων και έμμεσων ελιγμών στα Ελληνικά Θάλατρα Επιχειρήσεων στη θράκη, στο Αιγαίο Πέλαγος, στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Κύπρο. Στο πλαίσιο αυτό, ενδιαφέρει για την ανάπτυξη του διαλόγου στα θέματα της συγκέντρωσης-διασποράς της διακλαδικής δύναμης, της αμυνολογικής ενέργειάς της, καθώς και στην απόκτηση και τη διατήρηση της ελευθερίας δράσης της.

Γενικότερα, το περιοδικό αποτελεί ένα φόρουμ γόνιμου διαλόγου γύρω από τις αμυντικές σπουδές στην Ελλάδα με αιχμή του δόρατος τη διακλαδική δύναμη. Ως εκ τούτου, ενδιαφέρεται επίσης για τη δημοσίευση άρθρων που αφορούν σε μια σειρά θεμάτων, όπως η ηγεσία, το δόγμα, η δομή, η λειτουργία, το προσωπικό, το υλικό, οι εγκαταστάσεις, η εκπαίδευση, τα πεδία εκπαίδευσης και βολής, και η κουλτούρα της διακλαδικής (αλλά και της κλαδικής) δύναμης, τόσο για τη διεξαγωγή του συμμετρικού όσο και του ασυμμετρικού πολέμου. Το περιοδικό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα θέματα της επιχειρησιακής έρευνας, των πολεμικών παιγνίων, της κυβερνοάμυνας, του ηλεκτρονικού πολέμου, της τεχνητής νοημοσύνης και των αυτόνομων πολεμικών μηχανών στο έδαφος, στη θάλασσα και στον αέρα.

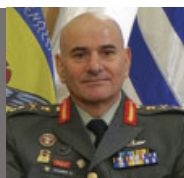
Τα άρθρα και οι μελέτες απευθύνονται στους Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων, στους ακαδημαϊκούς, αναλυτές και επαγγελματίες του τομέα της άμυνας, καθώς και σε όσους ασχολούνται με μελέτες πολέμου και συγκρούσεων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Οι αρθρογράφοι μας, με την γραφή τους, μέσω της κατανόησης του περιβάλλοντος, της διατύπωσης του προβλήματος, του οραματισμού της λύσης του, αλλά και την παροχή κατεύθυνσης για την εκτέλεση αυτής, επικοινωνούν με το αναγνωστικό κοινό και επιδίδουν να επηρεάσουν την επιχειρησιακή τέχνη και την στρατηγική στην Ελλάδα. Και αυτό, διότι το άρθρο ή η μελέτη τους έχει διακρίνει ένα στρατηγικό - επιχειρησιακό κενό ή ένα χάσμα επιδόσεων που οι τεκμηριωμένες προτάσεις τους, εφόσον εφαρμοστούν, μπορούν να καλύψουν.

Οι αναγνώστες μας προσδοκούμε να επηρεαστούν στη διαμόρφωση της επιχειρησιακής τέχνης και της στρατηγικής στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή, ένεκα των αναλύσεων που παρουσιάζονται στο περιοδικό. Ως εκ τούτου, στο τέλος κάθε άρθρου ή μελέτης προσδοκούμε από τον συγγραφέα να **σκιαγραφεί καθαρά τις προτάσεις του για το θέμα που πραγματεύτηκε.**

Η Σχολή ενθαρρύνει τη συγγραφή άρθρων από όλους εκείνους που ενδιαφέρονται για την εξέλιξη της στρατιωτικής διανόησης, ιδιαίτερα δε από τους **ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ** της, με στόχο την προσαρμογή των μεθόδων διεξαγωγής του πολέμου στην εποχή μας.

Πρόλογος

του Υποστράτηγου Μιχαήλ Πλουμή
Διοικητή Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

Αγαπητοί αναγνώστες, αγαπητοί σπουδαστές και απόφοιτοι,

Σας ευχαριστούμε για την προσήλωσή σας στο περιοδικό μας.

Τα τεύχη του περιοδικού μας έχουν γίνει πλέον θεματικά. Το ανά χείρας τεύχος εστιάζει στους ελληνικούς πολέμους, παρελθόν, παρόν και μέλλον.

Το πρώτο μας άρθρο είναι του Πλοιάρχου Δημητρίου Πατσίκα ΠΝ, Διοικητή του Ναυτικού Σταθμού Βορείου Ελλάδος, και έχει τίτλο: «Υποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης: Ο Τορπιλισμός του Φετχί Μπουλέντ στο Λιμένα της Θεσσαλονίκης». Στο άρθρο παρουσιάζεται η τολμηρή και καλά σχεδιασμένη ενέργεια του Υποπλοιάρχου Νικολάου Βότση, ο οποίος στις 18 Οκτωβρίου 1912, κατά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο, βύθισε το τουρκικό θωρηκτό «Φετχί Μπουλέντ» στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, με το πλοίο του, το τορπιλοβόλο 11, πετυχαίνοντας μια τεράστια νίκη χωρίς απώλειες, παρά τις δυσκολίες. Η ανάλυση αναδεικνύει τη σημασία των πληροφοριών, της γνώσης του θαλάσσιου χώρου και της συμβολής της ηγεσίας στην αντιστάθμιση και κατανίκηση ενός υπέρτερου αντιπάλου. Το άρθρο συνδέει το ιστορικό αυτό κατόρθωμα με τις σύγχρονες μορφές παράκτιου πολέμου και τη χρήση μη επανδρωμένων συστημάτων.

Ο Δρ. Δημήτριος Γκίκας υπηρετεί τον ίδιο σκοπό στο επόμενο άρθρο με τίτλο «Κωνσταντίνος Δαβάκης: Ο ήρωας της Πίνδου και η συμβολή του στην εποποιία του 1940». Στο άρθρο αναδεικνύεται η φυσιογνωμία του Δαβάκη, ο οποίος σε συνθήκες έντονης πίεσης, στον ορεινό όγκο της Πίνδου κατόρθωσε να ανατρέψει τους Ιταλούς με την τόλμη και την αποφασιστικότητά του. Από το άρθρο συνάγεται ξανά πως, εάν ο στρατιωτικός ηγέτορας είναι ευφυής, γνωρίζει το έδαφος, είναι τολμηρός, αποφασισμένος και είναι προσκολλημένος στο ήθος και το καθήκον, τότε είναι σίγουρο πως θα πετύχει στην αποστολή του.

Ο Δρ. Θεόδωρος Αναγνωστόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Πληροφοριακών Συστημάτων και Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ακολουθεί με το άρθρο του με τίτλο «Ο Μελλοντικός Πόλεμος και οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις στο Επιχειρησιακό Θέατρο των Έξυπνων Πόλεων: Προκλήσεις και Προοπτικές». Το άρθρο αναδεικνύει τον ριζικό μετασχηματισμό του πολέμου σε σύνθετα αστικά περιβάλλοντα, εστιάζοντας στον ρόλο της πληροφορίας, της τεχνητής νοημοσύνης, των μη επανδρωμένων συστημάτων και της διαλειτουργικότητας, και επισημαίνει την ανάγκη προσαρμογής των στρατιωτικών δυνάμεων σε ένα τέτοιο πολυδιάστατο επιχειρησιακό περιβάλλον.

Κατόπιν, το άρθρο του Ταγματάρχη (ΤΧ) Νικόλαου Σμυρνιού, με τίτλο «Από τη Γεωμετρία του Πολέμου στη Γεωμετρία της Νόησης: Εφαρμογή των Ζομινί, του Κλαούζεβιτς και του Σουν Τσου στη Θράκη», προτείνει ένα εφαρμοσμένο μοντέλο πολυχωρικής αποτροπής στο ομώνυμο Θέατρο Επιχειρήσεων (ΘΕ). Το άρθρο συνθέτει τον ορθολογισμό του Ζομινί, τον ρεαλισμό του Κλαούζεβιτς και τη γνωσιακή ευφυΐα του Σουν Τσου, με τη Θράκη και τις ιδιαιτερότητες που αφορούν στην άμυνα.

Η σύγχρονη επιχειρησιακή καινοτομία αναδεικνύεται στο άρθρο του Επισμηναγού (Ι) Νικολάου Βασιλειάδη «Νίκη Χωρίς Μάχη: Ο Σουν Τσου και η Καινοτομία της LVC Εκπαίδευσης», όπου η διαχρονική στρατηγική του Σουν Τσου συνδέεται με τη Live-Virtual-Constructive εκπαίδευση. Μέσα από το παράδειγμα της Πολεμικής Αεροπορίας και της Μοίρας Επιχειρησιακής Συνθετικής Εκπαίδευσης, το άρθρο αναδεικνύει την LVC ως πολλαπλασιαστή ισχύος που ενισχύει την επιχειρησιακή επίγνωση, την οικονομία δυνάμεων και την διακλαδικότητα, υποστηρίζοντας την επίτευξη αποτροπής και «νίκης χωρίς μάχη».

Το τεύχος ολοκληρώνεται με την ομιλία του Υποστράτηγου Μιχαήλ Πλουμή, Διοικητή της ΑΔΙΣΠΟ, με τίτλο «Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου», που δόθηκε στο πλαίσιο της Ημερίδας «Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση» της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ) την 26^η Νοεμβρίου 2025. Ο ομιλητής αναδεικνύει σε ένα ιδιαίτερα απαιτητικό κοινό, τους σπουδαστές της ΣΕΘΑ, την κληρονομιά που αφήνουν οι δύο μεγάλοι αυτοί άνδρες στην

ανθρωπότητα και πώς αυτή μπορεί να ωφελήσει τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις μέσα από την κατανόηση και την προσαρμογή.

Από την ηρωική εποποιία του 1940 και τις εμβληματικές μορφές της εθνικής μνήμης έως τις σύγχρονες επιχειρησιακές απαιτήσεις των «έξυπνων πόλεων» και του ψηφιακού πεδίου μάχης, οι σελίδες αυτού του τεύχους αναδεικνύουν τη συνέχεια, αλλά και τη μεταμόρφωση της στρατιωτικής τέχνης και συνδέουν το ιστορικό βίωμα με τις προκλήσεις του πολέμου της εποχής μας. Παράλληλα, η ανάλυση ιστορικών γεγονότων και προσωπικοτήτων λειτουργεί όχι μόνο ως φόρος τιμής, αλλά και ως εργαλείο κατανόησης των διαχρονικών αρχών που διέπουν την επιτυχία ή την αποτυχία στις πολεμικές επιχειρήσεις.

Γεγονός είναι πως ανεξάρτητα από τους αριθμητικούς συσχετισμούς των δυνάμεων, εντέλει ΝΙΚΟΥΝ όσοι έχουν ΕΝΟΤΗΤΑ, είναι ΤΟΛΜΗΡΟΙ, ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ και ενεργούν πάντα με ΟΡΜΗ και ΤΑΧΥΤΗΤΑ.

Το ανά χείρας τεύχος στοχεύει στην ανάδειξη των ανωτέρω παραγόντων ΝΙΚΗΣ. Καλή Ανάγνωση!

Σας ευχαριστούμε για την προσήλωσή σας στο περιοδικό μας!

Περιεχόμενα

Άρθρα Εξωτερικών Συνεργατών, Εκπαιδευτών, Σπουδαστών της Σχολής & Ιστορικά - Αρχειακά Κείμενα

Υποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης: Ο Τορπιλισμός
του Φετχί Μπουλέντ στον Λιμένα Θεσσαλονίκης
του Πλοιάρχου Δημητρίου Πατσάκα ΠΝ,
Διοικητή Ναυτικού Σταθμού Βορείου Ελλάδος

1

Κωνσταντίνος Δαβάκης: Ο ήρωας της Πίνδου και η συμβολή του στην
εποποιία του 1940
του Δρ. Δημήτριου Γκίκα, Καθηγητή Φιλολόγου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

8

«Ο Μελλοντικός Πόλεμος και οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις στο
Επιχειρησιακό Θέατρο των Έξυπνων Πόλεων: Προκλήσεις και
Προοπτικές»
του Θεόδωρου Αναγνωστόπουλου, Επίκουρου καθηγητή Πληροφοριακών
Συστημάτων και Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
του Πανεπιστημίου Αιγαίου

20

Από τη Γεωμετρία του Πολέμου στη Γεωμετρία της Νόησης:
Εφαρμογή των Ζομινί, Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου στη Θράκη
του Ταγματάρχη (ΤΧ) Νικόλαου Σμυρνιού, Σπουδαστή 23^{ης} ΕΣ

33

Νίκη Χωρίς Μάχη: Ο Σουν Τσου και η Καινοτομία της LVC
Εκπαίδευσης
του Επισημηναγού (Ι) Νικόλαου Βασιλειάδη, Σπουδαστής 23^{ης} ΕΣ

52

Κεντρική Ομιλία του Υποστράτηγου Μιχαήλ Πλουμή, Διοικητή της
ΑΔΙΣΠΟ, με θέμα «Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου», στην Ημερίδα της
Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), με τίτλο «Η κληρονομιά του
Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση»
την 26^η Νοεμβρίου 2025
του Υποστράτηγου Μιχαήλ Πλουμή, Διοικητή Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

67

Δραστηριότητες της ΑΔΙΣΠΟ

Επισκέψεις Ξένων Αποστολών και Προσωπικοτήτων

81

Επίσκεψη Σχολής Επιτελών των
ΕΔ της Σερβίας

82

Επίσκεψη Προέδρου Ελληνικού
Ερυθρού Σταυρού

Επισκέψεις Στρατιωτικής Ηγεσίας

83

Επίσκεψη Διοικητή ΔΔΜΝ

84

Επίσκεψη Διοικητή ΑΣΔΥΣ

85

Επίσκεψη Διοικητή ΔΑΥ

86

Επίσκεψη Διοικητή ΔΙΚΑΦΚΑ

87

Επίσκεψη Διοικητή ΑΤΑ

88

Επίσκεψη Αρχηγού Στόλου

89

Επίσκεψη Διοικητή ΑΣΔΑΑΜ

90

Επίσκεψη Αρχηγού ΑΣΔΙΘ

Σχολεία, Ημερίδες, Σεμινάρια και Ασκήσεις

91

*The implications of climate change, environmental degradation
and exploitation on international peace, security and defence*

92

The challenges of Securing Maritime Areas in the EU

93

Άσκηση «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ»

94

Σεμινάριο Δημόσιων Οικονομικών
στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διάφορες Εκδηλώσεις

94 — Χριστουγεννιάτικο Καλλιτεχνικό Bazaar

95 — Χριστουγεννιάτικη Γιορτή και Bazaar

96 — Φιλικό Τουρνουά Αγώνων Σκάκι

97 — Βιβλιοθήκη Σχολής

98 — Απόφθεγμα

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΔΙΣΠΟ

Ίδρυση της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ)

Με απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας (Φ.022/27/158782/Σ.4405/25 Ιουλ 2003/ΥΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ/ΔΙΔΥΠ&ΟΡΓ.) συγκροτήθηκε η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ). Την 1^η Οκτωβρίου 2003 εκδόθηκε ο Νόμος υπ' αριθ. 3186 (ΦΕΚ230/Τεύχος Πρώτο) για την ίδρυση της ΑΔΙΣΠΟ.

Ως ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Σχολής καθορίστηκε η 9^η Σεπτεμβρίου 2003, ημερομηνία κατά την οποία εκλήθη να φοιτήσει η 1^η Εκπαιδευτική Σειρά (ΕΣ).

Στις 27 Οκτωβρίου 2003 πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της Σχολής, παρουσία της Πολιτικής και Στρατιωτικής Ηγεσίας του ΥΕΘΑ.

Έδρα της Σχολής

Η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου έχει την έδρα της στο στρατόπεδο «Ταξιάρχου Λασκαρίδη Κωνσταντίνου» στη Θεσσαλονίκη, όπου έως το έτος 2003 λειτουργούσε η Ανώτατη Σχολή Πολέμου του Στρατού Ξηράς (ΑΣΠ).

Έμβλημα της Σχολής

Το έμβλημα της Σχολής αποτελείται από το αντίστοιχο έμβλημα του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) με τα σύμβολα των τριών Κλάδων (κράνος, άγκυρα, φτερά) και την προσθήκη ενός βιβλίου και ενός ξίφους που κόβει τον «Γόρδιο Δεσμό». Η σύνθεση συμβολίζει τη δύναμη και την αποφασιστικότητα που δίδει η γνώση για την επίλυση κάθε προβλήματος, μέσω του διακλαδικού σχεδιασμού. Η φράση «ΕΝ ΤΗ ΕΝΩ-ΣΕΙ Η ΙΣΧΥΣ», που αναγράφεται στο επάνω μέρος του εμβλήματος, τονίζει τον διακλαδικό χαρακτήρα της Σχολής.

Υποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης: Ο Τορπιλισμός του Φετχί Μπουλέντ στον Λιμένα Θεσσαλονίκης¹

του Πλοίαρχου Δημητρίου Πατσίκας ΠΝ,
Διοικητή Ναυτικού Σταθμού Βορείου Ελλάδος

Σύνοψη

Το παρόν άρθρο παρουσιάζει τον τορπιλισμό του Φετχί Μπουλέντ από τον Υποπλοίαρχο Νικόλαο Βότση το 1912, ως παράδειγμα άριστου επιχειρησιακού σχεδιασμού, ηρωισμού και ηγεσίας. Αναλύει τη μεθοδική προετοιμασία με τη συλλογή κρίσιμων πληροφοριών και την τολμηρή εκτέλεση της αποστολής που οδήγησαν στην επιτυχία του εγχειρήματος, καθώς και τον αντίκτυπό του στο ηθικό της Ελλάδας. Παράλληλα, εξετάζει τις σύγχρονες εξελίξεις στα μη επανδρωμένα συστήματα και τις νέες απαιτήσεις και προκλήσεις του παράκτιου πολέμου, υπογραμμίζοντας τη σημασία τεχνολογίας και πολεμικής προσαρμοστικότητας.

Ιστορικό πλαίσιο: Το εγχείρημα του Νικολάου Βότση

Στις 18 Οκτωβρίου 1912, πριν από 113 χρόνια, ο Υποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης, Κυβερνήτης του «Τορπιλοβόλου 11», σχεδίασε και εκτέλεσε με αποφασιστικότητα και άψογη μαεστρία μία επιχείρηση, με την οποία έμεινε στην ιστορία, με ανεξίτηλα γράμματα, ο ίδιος και το Πλήρωμα του. Ήταν μια πράξη ηρωισμού. Ο τορπιλισμός ενός από τα πιο γνωστά πλοία του Οθωμανικού Στόλου, του Θωρηκτού Φετχί Μπουλέντ, το οποίο βρισκόταν μέσα στον προστατευμένο Θερμαϊκό Κόλπο εκείνη την εποχή, αποτελεί και σήμερα μία πράξη που απαιτούσε, όχι μόνο επαγγελματικό σχεδιασμό, αλλά και θάρρος, τόλμη και αυταπάρνηση για το καθήκον και τον σκοπό.

Στοιχεία που, φυσικά, δε λείπουν από κανέναν Έλληνα ναυτικό, που καθημερινά διασχίζει τις θάλασσες σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, αντιμετωπίζοντας τη φύση και, συνάμα, όλες τις αντιξοότητες του επαγγέλματος με σεβασμό πάντοτε προς τη θάλασσα. Ένα επάγγελμα σκληρό από τη φύση του, το οποίο λίγοι ακολουθούν και ακόμη λιγότεροι μπορούν να μπορούν να υπηρετήσουν με αφοσίωση και προσήλωση για μεγάλο χρονικό διάστημα. Παρ' όλα αυτά, οι Έλληνες από την αρχαιότητα διαπρέπουν στη ναυτιλία, υποστηρίζοντας και προωθώντας τα εθνικά συμφέροντα ανά την υφήλιο.

Η ιστορία αυτού του έθνους είναι πλούσια σε αντίστοιχα παραδείγματα ανδρείας και αυτοθυσίας που μας οδηγούν και μας δείχνουν ότι τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο, εφόσον προετοιμαστούμε κατάλληλα και εφοδιαστούμε με τα απαιτούμενα προσόντα για τη μελέτη, κατανόηση και χρήση της τεχνολογίας.

Το σχέδιό του, εξαιρετικά δύσκολο και παράτολμο, ήταν εμπνευσμένο από τα κατορθώματα ενός άλλου «μπουρλοτιέρη» που είχε γίνει ο τρόμος και ο φόβος των αντιπάλων στην περιοχή του Αιγαίου, του Κωνσταντίνου Κανάρη, κατά τη διάρκεια της Εθνικής Παλιγγενεσίας. Μας έδειξε τον δρόμο και παραμένει, ακόμα και σήμερα, επίκαιρο και διαχρονικό, λαμβάνοντας υπόψη την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας. Φυσικά, το σχέδιο αποτελεί ένα τέλειο παράδειγμα εφαρμογής της θεωρίας της επιχειρησιακής σχεδίασης, όπως διδάσκεται σήμερα σε όλες τις στρατιωτικές σχολές πολέμου του δυτικού πολιτισμού.²

Η προετοιμασία και η εκτέλεση της επιχείρησης

Σκοπός του όλου εγχειρήματος ήταν η υπονόμευση του γοήτρου του αντιπάλου, που κοιτούσε αφ' υψηλού τις δυνατότητες του Ελληνικού Στόλου, περιφρονώντας την επιχειρησιακή του ετοιμότητα και την εν γένει δράση του.³ Φυσικά, στη συνέχεια, ξεκινώντας από τη Ναυμαχία της Έλλης στις 3 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, ο Ελληνικός Στόλος έγινε κυρίαρχος στο Αιγαίο Πέλαγος.⁴ Ούτε τότε ήταν πολλοί ή περισσότεροι του αντιπάλου· ήταν όσοι χρειαζόνταν.

Ο τολμηρός Κυβερνήτης του «Τορπιλοβόλου 11», ακολουθώντας άψογα όλα τα βήματα κατάστροφησης ενός επιχειρησιακού σχεδίου, συνέλεξε αρχικά όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που σχετίζονταν με τις δυνατότητες του εχθρού στην περιοχή του εγχειρήματος. Επιπλέον, ακόμη πριν την κήρυξη του πολέμου, έστειλε επιστολή στον Ναυτικό Ακόλουθο της Ελληνικής Πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη, τον Αξιωματικό του Πολεμικού Ναυτικού Αντώνη Κριεζή, ζητώντας του λεπτομερή αναφορά για τον εξοπλισμό του *Φετχί Μπουλέντ*. Λίγες μέρες αργότερα, ο Κριεζής του απάντησε ότι ο κύριος οπλισμός του πλοίου, τα τέσσερα τηλεβόλα των 150χιλ., είχαν μεταφερθεί στο Μεγάλο Έμβολο, στο Αγγελοχώρι, για την προστασία του όρμου. Πιο συγκεκριμένες ήταν οι πληροφορίες σχετικά με τη ναρκοθέτηση της περιοχής, καθώς οι πληροφορίες διίσταντο ως προς την ύπαρξη του ναρκοπεδίου βάθους που είχαν ποντίσει παλαιότερα οι Οθωμανοί στις περιοχές με βάθος άνω των τριών μέτρων. Οι Έλληνες αλιείς της περιοχής επέμεναν ότι δεν υπήρχε ναρκοπέδιο στα συγκεκριμένα σημεία. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, υπήρχε, από την εποχή του ιταλοτουρκικού πολέμου το 1911, συρματόσχοινο κατά μήκος του στενού, στηριζόμενο σε ποντισμένες τσαμαδούρες. Στη μέση του στενού υπήρχε μία διόδος σαν πόρτα, η οποία ήταν ανοιχτή την ημέρα και έκλεινε τη νύχτα το σκάφος της ακτοφυλακής.⁵

Μετά τη συλλογή όλων των πληροφοριών, αναγνώρισε άμεσα τις ευκαιρίες που του παρουσιάζονταν στην περιοχή, καθώς επίσης και τα κενά σημεία (Υποθέσεις) που δημιουργούνταν από τις συγκεκριμένες πληροφορίες. Παρ' όλα αυτά, προχώρησε στο επόμενο βήμα και βρήκε τους κατάλληλους ανθρώπους,

² Διακλαδική Επιθεώρηση

γνώστες όλων των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής. Οι δύο κάτοικοι από το Λιτόχωρο Πιερίας, ο Μιχάλης Κουφός και ο Νίκος Βλαχόπουλος, ήταν στην ουσία οι πλοηγοί του, καθώς πέρασαν το «Τορπιλοβόλο 11» μέσα από τα αβαθή, για να ξεφύγουν από τη ζώνη επιτήρησης του εχθρού στο Μεγάλο Έμβολο.⁶

Η παρουσία συμμαχικών πλοίων εντός του λιμένα αποτελούσε κρίσιμη δέσμευση, καθώς δεν έπρεπε να προσβληθούν για κανέναν λόγο. Για αυτόν τον λόγο, στο τελευταίο στάδιο της επίθεσης ρύθμισε κατά τέτοιον τρόπο την πορεία προσβολής, ώστε να αποφευχθεί οποιοδήποτε ανεπιθύμητο γεγονός. Κατά την αποχώρηση από την περιοχή, το πλοίο κινήθηκε με την ίδια μαεστρία, δείγμα εξαιρετικής ναυτοσύνης, χωρίς να γίνει αντιληπτό από τις περιπόλους και τα παρατηρητήρια του αντιπάλου στο Μεγάλο Έμβολο.

Η βύθιση ενός από τα πιο προβεβλημένα πλοία του αντιπάλου προκάλεσε, ταραχή στο ηθικό του αντιπάλου και των πληρωμάτων του και από την άλλη αναπέρωσε το ηθικό όλων των Ελλήνων που μάχονταν στην ηπειρωτική χώρα για την απελευθέρωση των ελληνικών περιοχών, καθώς και των υπόλοιπων ελληνικών πληρωμάτων του Ελληνικού Στόλου.⁷ Χάραξε έτσι τον δρόμο και τον τρόπο δράσης, αψηφώντας την αριθμητική υπεροχή του αντιπάλου. Επιπλέον, ο διεθνής απόηχος μιας τέτοιας πράξης ανέδειξε τη θέληση ενός καταπιεσμένου λαού για την εθνική του ανεξαρτησία και την πολυπόθητη απελευθέρωση των ελληνικών περιοχών, με πρώτη απ' όλες τη Θεσσαλονίκη. Πράγματι, η επιτυχής κατάληξη του όλου εγχειρήματος έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα σε όλους τους προαναφερόμενους τομείς, καθώς ο Τύπος της εποχής θριαμβολογούσε για το συγκεκριμένο επίτευγμα, ενώ ο ελληνικός λαός εξυμνούσε τους εμπνευστές και εκτελεστές της ηρωικής επίθεσης.

Σύνδεση του ιστορικού εγχειρήματος με τον σύγχρονο πόλεμο

Εστιάζοντας περισσότερο επιχειρησιακά στο συγκεκριμένο εγχείρημα, διαπιστώνουμε ότι και σήμερα έχει πολλούς μιμητές στην έκρυθμη γειτονιά μας, καθώς αποτελεί πλέον κύριο τρόπο δράσης για την απαγόρευση ελέγχου μιας περιοχής, με τη χρήση μη επανδρωμένων σκαφών.⁸ Ο Υποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης, ως εξαιρετικός γνώστης της τεχνολογίας της εποχής του και του τρόπου αξιοποίησής της κατά το βέλτιστο δυνατό, εκμεταλλεύτηκε τις ευκαιρίες που του παρείχε ο αντίπαλος, εντοπίζοντας τις τρωτότητες προστασίας του φυλασσόμενου όρμου κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να πετύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Τη δεδομένη χρονική στιγμή υπάρχουν αναρίθμητα παραδείγματα στην παραγμένη γειτονιά μας, όπου γίνεται χρήση των μη επανδρωμένων σκαφών στη στεριά και στη θάλασσα, όπως στην Ουκρανία, την Αρμενία, τη Συρία και το Ισραήλ.⁹ Η πρακτική αυτή ξεκινάει ήδη πριν από περίπου δεκαπέντε χρόνια, από την Αραβική Άνοιξη και την εξέγερση στη Λιβύη, όπου έγινε μεγάλη χρήση των μη επανδρωμένων σκαφών σε αποστολές αναγνώρισης, παρακολούθησης, στοχοποίησης και προσβολής στόχων.¹⁰ Εν συνεχεία, πολλές χώρες διέκριναν τις επιχειρησιακές δυνατότητες και την αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων αεροσκα-

φών, με αποτέλεσμα να ακολουθήσει ένας αγώνας δρόμου για την επικράτηση του καλύτερου και οικονομικότερου μοντέλου στη διεθνή αγορά των οπλικών συστημάτων, εφαρμόζοντας κατά βάση τη φιλοσοφία των διττής χρήσης τεχνολογιών (*dual use technologies*).¹¹

Σε αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι η υπάρχουσα τεχνολογία παρέχει πλέον τη δυνατότητα κατασκευής διαφόρων μοντέλων με μικρό κόστος, σε σχέση με τις παραδοσιακές πλατφόρμες, ενώ τα επιχειρησιακά αποτελέσματα στο πεδίο είναι εμφανώς υπέρ τους, χωρίς φυσικά να παραβλέπουμε τα επιχειρησιακά πλεονεκτήματα των συμβατικών αεροσκαφών και πλωτών σκαφών. Αυτή τη στιγμή υπάρχει μία μεγάλη γκάμα από διαφορετικά μοντέλα, με εξαιρετικές επιχειρησιακές δυνατότητες και οπλισμό, τόσο στον αέρα όσο και στη θάλασσα. Κύριο χαρακτηριστικό και πλεονέκτημα όλων αυτών των μοντέλων είναι το μικρό μέγεθός τους, οπότε παραμένουν ανεντόπιστα από τα ραντάρ παλαιότερης τεχνολογίας, ενώ είναι εξαιρετικά δύσκολη και η κατάρριψή τους, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνουν την προσβολή των στόχων από εξαιρετικά μικρές αποστάσεις. Επιπλέον, καλύπτουν μεγάλες αποστάσεις και έχουν μεγάλο χρόνο παραμονής στην περιοχή ενδιαφέροντος. Συνεπώς, έχουν υψηλή αποτελεσματικότητα σε επιχειρήσεις αναγνώρισης, παρακολούθησης και προσβολής στόχων, καθώς είναι εφοδιασμένα με αισθητήρες εντοπισμού και καταγραφής στόχων, με εικόνα και ήχο, ενώ ταυτόχρονα μεταδίδουν την εικόνα σε πραγματικό χρόνο σε μεγάλες αποστάσεις, ανάλογα με τις επικοινωνιακές δυνατότητες, με τις οποίες είναι εφοδιασμένα, είτε επίγειες είτε δορυφορικές.

Πλέον, ο επιχειρησιακός χρόνος έχει ελαχιστοποιηθεί σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, οπότε όλες οι τακτικές αντιμετώπισης του αντιπάλου στο πεδίο είναι, επί της ουσίας, υπό αναθεώρηση.¹² Η πλατφόρμα με τη μεγαλύτερη ταχύτητα και διάρκεια παραμονής στο πεδίο, την αναγκαία γκάμα συσκευών εντοπισμού, οπλικών συστημάτων ακριβείας και δυνατότητες μετάδοσης της εικόνας, αποκτά σαφές πλεονέκτημα στο πεδίο έναντι του αντιπάλου.¹³ Επιπλέον, η μαζική επίθεση πολλαπλών πλατφορμών τύπου σμήνους επί του αντίπαλου στόχου περιορίζει στο ελάχιστο την επιβιωσιμότητά του. Φυσικά, η εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης αναμένεται να προκαλέσει ακόμη μεγαλύτερες αναταράξεις στις τακτικές επιθέσεων και άμυνας.¹⁴

Το Αιγαίο Πέλαγος, ο ζωτικός χώρος επιβίωσης και ανάπτυξης του ελληνικού έθνους, χαρακτηρίζεται ως κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα και αποτελεί τμήμα της Μεσογείου Θάλασσας, συνδετικός κρίκος μεταξύ των τριών ηπείρων.¹⁵ Μελετώντας την επιχειρησιακή γεωμετρία της περιοχής ενδιαφέροντος, της Μεσογείου, περιοριζόμαστε αναγκαστικά στην ανάλυση του παράκτιου ναυτικού πολέμου (*Littoral Warfare*), ως βασικού σημείου εξέτασης της στρατηγικής όλων των δυνάμεων που θα αναπτυχθούν σε περιορισμένο χώρο δράσης. Λόγω των μικρών αποστάσεων, η επιχειρησιακή κατάσταση εξελίσσεται δραστικά και ταχύτατα σε ελάχιστα χρονικά διαστήματα. Οι νέες τεχνολογίες των μη επανδρωμένων αεροσκαφών στον αέρα και στη θάλασσα μειώνουν στο ελάχιστο τον χρόνο αντίδρασης ενώ ανατρέπουν τις παραδοσιακές τακτικές επιβίωσης των σκαφών και των δυνάμεων επί των νήσων. Επίσης, το σύγχρονο βλητικό δυναμικό αλλάζει τις

ισορροπίες για την προσβολή ναυτικών στόχων, κρίσιμων υποδομών και πόλεων. Συνεπώς, παρουσιάζονται νέες ευκαιρίες δράσεις για άμυνα και επίθεση, που οφείλουμε να επανεξετάσουμε με σκοπό τη βέλτιστη επιχειρησιακή ετοιμότητα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις αλματώδεις εξελίξεις στην τεχνολογία και την επερχόμενη επανάσταση που επιφέρει η τεχνητή νοημοσύνη, οποιαδήποτε επένδυση σε νέες πλατφόρμες και οπλικά συστήματα προαπαιτεί προσοχή, καθώς μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα οποιοδήποτε σύστημα καθίσταται παρωχημένο. Βασικά προαπαιτούμενα για την επιτυχία στον παράκτιο πόλεμο παραμένουν η χρήση των κατάλληλων και διαφορετικών πλατφορμών, όπως επίσης η ποικιλία οπλικών συστημάτων και βλητικού δυναμικού, οι σύγχρονες συσκευές εντοπισμού, μία ευέλικτη και ανθεκτική κεντρική διοίκηση, η στενή συνεργασία όλων των κλάδων με πνεύμα δημιουργίας κυρίαρχων συνεκτικών ομάδων, η αεροπορική υπεροχή, οι ξεκάθαρες οδηγίες και τα δόγματα, που στηρίζονται στην ταχύτητα προσαρμογής στην εξελισσόμενη κατάσταση, στον αιφνιδιασμό και την παραπλάνηση.¹⁶

Πλέον, οι μεγάλες μονάδες στον παράκτιο πόλεμο είναι πολύ πιο ευάλωτες σε σχέση με το παρελθόν. Ευέλικτες μονάδες ταχέως κινούμενων σκαφών, βλητική υπεροπλία, ανθεκτικό κεντρικό σύστημα εντοπισμού στόχων και διοίκησης των μονάδων και των τριών κλάδων, αθόρυβα υποβρύχια, έξυπνες νάρκες, παράκτιες μονάδες βλημάτων μικρού και μεσαίου βεληνεκούς εναντίον στόχων επιφανείας και αέρος, μεγάλος αριθμός μη επανδρωμένων σκαφών σε αέρα και θάλασσα, ελεγχόμενα από μία κεντρική διοίκηση, καθώς και αεροσκάφη ή σκάφη αυτοκτονίας αποτελούν τα κύρια σημεία επικράτησης σε μία γεωγραφική περιοχή, όπως είναι το Αιγαίο Πέλαγος. Δεν λησμονούμε τα πλεονεκτήματα που μας παρέχουν τα αναρίθμητα νησιά του Αιγαίου για τη δημιουργία μιας αντιβληματικής προστασίας και την εξάπλωση ενός ανθεκτικού συστήματος διαχείρισης πληροφοριών, επικοινωνιών και διοίκησης, ενώ δεν εφησυχάζουμε ως προς την προστασία τους. Επιπρόσθετα, για την Ανατολική Μεσόγειο απαιτούνται μεγαλύτερες μονάδες με σύγχρονα ανθεκτικά συστήματα διοίκησης, επικοινωνίας, εντοπιστικές συσκευές και οπλισμό.

Συμπεράσματα: Ηγεσία, τεχνολογία, όραμα

Ανέκαθεν, στην πλούσια ιστορία μας, η τεχνολογία αποτελούσε το στρατηγικό μέσο, μας έδειχνε τον δρόμο για την εκπλήρωση των στόχων. Οι Έλληνες ναυτικοί το γνώριζαν αυτό από την αρχαιότητα, καθώς πάντοτε αποσκοπούσαν στο τεχνολογικό προβάδισμα για την επικράτηση έναντι των όποιων αντιπάλων ή για την προώθηση των εθνικών συμφερόντων. Φυσικά, το τεχνολογικό προβάδισμα δεν είναι πανάκεια για κάθε νόσο.¹⁷ Απαιτείται προικισμένη ηγεσία με φαντασία, πνεύμα δημιουργικότητας, γνώση, σθένος, έμπνευση και όραμα για την κατάλληλη χρησιμοποίηση του τεχνολογικού προβαδίσματος σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες πηγές ισχύος ανά περίπτωση, ώστε να παραχθούν εκείνες οι αναγκαίες και ισχυρές δυνάμεις που θα επιβάλουν την ισχύ τους έναντι των αντιπάλων. Οι ηγετικές ικανότητες, το σθένος και η θέληση που είχε ο Υποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης συνεπήραν μαζί του όλο το πλήρωμα, δημιουργώντας την τέλεια ομάδα, μία αστα-

μάχητη πολεμική μηχανή, για την επίτευξη του απίστευτου, σχεδιάζοντας με άψογο τρόπο όλα τα βήματα του εγχειρήματος. Το γεγονός αποτέλεσε προοιωνό των μετέπειτα γεγονότων, καθώς μία εβδομάδα αργότερα ο Ελληνικός Στρατός έμπαινε θριαμβευτής στη Θεσσαλονίκη. Αλλεπάλληλα χτυπήματα σε στεριά και θάλασσα έκαμψαν το ηθικό του αντιπάλου. Ο Οθωμανικός στρατός, μετά τα επανωτά χτυπήματα, δεν είχε το σθένος να αντισταθεί έναντι του Ελληνικού Στρατού και αποχώρησε από την πόλη.

Έχοντας ως οδηγό τα ιστορικά παραδείγματα αυτού του μεγέθους, που χαρακτηρίζουν άλλωστε τη συνολική δράση των Ελληνικών Ένοπλων δυνάμεων στους Βαλκανικούς και Παγκόσμιους Πολέμους του προηγούμενου αιώνα, οι νέες γενιές μέσα στο δυναμικό, πολύπλοκο και πολλές φορές δυσνόητο διεθνές περιβάλλον που βιώνουμε και το οποίο γίνεται συνέχεια πιο έντονο, αν λάβουμε υπόψη μας τις προκλήσεις του μέλλοντος που μας επιφυλάσσει η ξέφρενη ανάπτυξη της τεχνολογίας, οφείλουν να προετοιμάζονται για να προστατεύσουν το έθνος μας και την ιδιαίτερη, μοναδική κουλτούρα αυτής της γωνιάς του πλανήτη από κάθε αμφισβήτηση, από όπου και αν προέρχεται.

1. Το παρόν άρθρο βασίζεται στη διάλεξη του κ. Δημητρίου Πατσόκα, Διοικητή του Ναυτικού Σταθμού Βορείου Ελλάδος, στο πλαίσιο του εορτασμού για τα «Βότσεια 2025» και δημοσιεύεται ειδικώς στο περιοδικό Διακλαδική Επιθεώρηση.
2. ΓΕΕΘΑ. *Διακλαδικός Κανονισμός Επιχειρησιακής Σχεδίασης ΕΔ (ΔΚ2-1/2023)*. Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού, 2023.
3. Φωτεινή Κελαδίτου, «Το χρονικό της πορείας του “Τορπιλοβόλου 11” και η βύθιση του “Φετχί Μπουλέντ”», *Λέσχη Λιμενικού Σώματος*, 9 Νοεμβρίου 2022, πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2025, <https://lesxils.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%BF%CF%81%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%B2%CF%8C/>
4. Άννα Μπατζέλη, «Ο κατά Θάλασσαν Πόλεμος: Ο Ελληνικός Στόλος κατά την έναρξη του Πολέμου», *Ελληνικό Ινστιτούτο Ναυτικής Ιστορίας*, πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2025, <https://elinis.gr/%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82/>
5. Αργύρης Μαλτσιδής, *Ο Νικόλαος Βότσης και ο τορπιλισμός του Φετχί Μπουλέντ* (Αθήνα: Εκδόσεις Λόγος και Εικόνα, 2012), 37-39.
6. Νίκος Βλαχόπουλος, «Η συμβολή της Λιτοχωρίτικης Ναυτιλίας και του Λιτοχώρου ευρύτερα στη διατήρηση-συνέχιση της ελληνικότητας της Θεσσαλονίκης στη μετά Οθωμανών 1912 και μέχρι σήμερα εποχή», *Ένωση Συνταξιούχων Ναυτικού Λιτοχώρου* (2025), 8-11.
7. Κώστας Ασημακόπουλος, «Ναύαρχος Βότσης: Πώς ο Υδραίος βύθισε το ανίκητο τουρκικό θωρηκτό και άνοιξε τον δρόμο για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης», *Έθνος*, 24 Οκτωβρίου 2023, <https://www.ethnos.gr/history/article/285585/nayarxosbotshsposoydraiosbythisetoanikhtotoyrkikothorhktokaianoixetodromogiathnkatalhpshtsthesalonikh>
8. Milan N. Vego, “Sea Control and Sea Denial”, in *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, edited by Holger H. Herwig (Taylor & Francis e-Library, 2005), 110-123.

9. Eric Wertheim, «Ukraine's Magura Naval Drones: Black Sea Equalizers», *Proceedings* 151, αρ. 9 (Σεπτέμβριος 2025), <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2025/september/ukraines-magura-naval-drones-black-sea-equalizers>
10. Στο *Επίκεντρο*, «Αραβική Άνοιξη», *DW*, πρόσβαση 27 Οκτωβρίου 2025, <https://www.dw.com/el/%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%BE%CE%B7/t-67383907>
11. European Commission, «Dual-use technologies», πρόσβαση 2 Νοεμβρίου 2025, https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/dual-use-technologies_en
12. Peter Suci, «The United States Military Isn't Ready for the Coming 'Drone Wars'», *Forbes*, τελευταία πρόσβαση 31 Οκτωβρίου 2025, <https://www.forbes.com/sites/peter-suci/2025/10/22/the-united-states-military-isnt-ready-for-the-coming-drone-wars/>
13. Kelsey D. Atherton, «Mass-market military drones have changed the way wars are fought», *MIT Technology Review*, 30 Ιανουαρίου 2023, <https://www.technologyreview.com/2023/01/30/1067348/mass-market-military-drones-have-changed-the-way-wars-are-fought/>
14. Kateryna Bondar, «Ukraine's Future Vision and Current Capabilities for Waging AI-Enabled Autonomous Warfare», *Center for Strategic & International Studies*, 6 Μαρτίου 2025, <https://www.csis.org/analysis/ukraines-future-vision-and-current-capabilities-waging-ai-enabled-autonomous-warfare>
15. Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις* (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2014), 260.
16. Stanley McChrystal, *Team of Teams* (New York: Portfolio Penguin, 2015), 147, Milan Vego, «On Littoral Warfare», *Naval War College Review* 68, no. 2 (Spring 2015): 17-23.
17. Colin S. Gray, «The Revolution in Military Affairs», in *Strategy and History: Essays on Theory and Practice* (London: Routledge, 2006), 113-120.

Βιογραφικό Σημείωμα

Αποφοίτησε από τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων τον Ιούνιο του 1996. Υπηρέτησε σε πλοία του Ελληνικού Στόλου, ακολουθώντας όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας. Ύπαρχος σε τρία πλοία (Ο/Γ ΡΟΥΣΣΕΝ, Κ/Φ ΑΡΜΑΤΩ-ΛΟΣ, Κ/Φ ΑΗΤΗΤΟΣ). Διετέλεσε εκπρόσωπος του Πολεμικού Ναυτικού σε αεροπορικό στρατηγείο του NATO (CAOC7-Larissa-CAOC 5 Poggio Renatico, Italy) και στο Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας από τον Ιανουάριο του 2010 έως τον Σεπτέμβριο του 2014. Κυβερνήτης στο Κ/Φ ΚΡΑΤΑΙΟΣ από το Σεπτέμβριο του 2014 έως τον Νοέμβριο του 2015, αντιμετωπίζοντας τη μεταναστευτική κρίση στην πρώτη γραμμή. Εκπαιδευτής στην Έδρα Στρατιωτικών Σπουδών της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), Υπεύθυνος για τη Διοργάνωση Διεθνών Σχολείων Επιχειρησιακής Σχεδίασης του ΓΕΕΘΑ και της Κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Πολιτικής. Διοικητής του Ναυτικού Σταθμού Βορείου Ελλάδος. Κάτοχος Dual Master Degree στη Μηχανολογία Όπλων και Electrical Engineering από το Naval Postgraduate School in Monterey, California. Επίσης, είναι κάτοχος MBA από το Πανεπιστήμιο Μακεδονία, πιστοποίησης e-Learning από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, απόφοιτος της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου και της Σχολής Εθνικής Άμυνας. Παντρεμένος με τη Θεοδώρα Παπούλια και πατέρας τριών αγοριών. Γνωρίζει Αγγλικά (Γ2), Γαλλικά(Β2).

Κωνσταντίνος Δαβάκης: Ο ήρωας της Πίνδου και η συμβολή του στην εποποιία του 1940

του Δρ. Δημήτριου Γκίκα,
Καθηγητή Φιλολόγου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Σύνοψη

Ο Κωνσταντίνος Δαβάκης αποτελεί μία από τις εμβληματικότερες φυσιογνωμίες του Ελληνοϊταλικού πολέμου και ιδιαίτερα της μάχης της Πίνδου το 1940. Ως διοικητής του Αποσπάσματος Πίνδου, ανέκοψε την προέλαση της φημισμένης ιταλικής μεραρχίας Αλпинιστών «Τζούλια», συμβάλλοντας καθοριστικά στη σταθεροποίηση του μετώπου και στην επιτυχή ελληνική αντεπίθεση. Με στρατηγική ευφυΐα, ψυχραιμία και προσωπικό παράδειγμα, αναδείχθηκε σε ηγέτη υψηλού κύρους. Η αποφασιστικότητά του και η μέχρι τέλους, παρά τον βαρύ τραυματισμό του, αφοσίωσή του στην υπεράσπιση της πατρίδας, τον καθιέρωσαν ως σύμβολο τιμής και αυτοθυσίας.

Εισαγωγή: Η Ιταλική Εισβολή και η Ελληνική άμυνα
(28 Οκτωβρίου - 13 Νοεμβρίου 1940)¹

«Αί Ιταλικαί στρατιωτικαί δυνάμεις προσβάλλουν από τῆς 0530 πρωϊνῆς τῆς σήμερον τὰ ἡμέτερα τμήματα προκαλύψεως τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου. Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους»

Το πολεμικό αυτό ανακοινωθέν που εξεδόθη από το Γενικό Επιτελείο Στρατού την 28^η Οκτωβρίου 1940 ήταν η πρώτη επίσημη ανακοίνωση της εισόδου της χώρας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μια χώρα που, έως τότε, ήλπιζε στη διατήρηση ουδετερότητας, η οποία, βέβαια ούτε εφικτή ήταν, ούτε προς το συμφέρον της χώρας θα απέβαινε εν τέλει. Η γεωστρατηγική θέση της Ελλάδας και το γεγονός ότι ακολουθούσε ξεκάθαρα φιλοαγγλική πολιτική συνιστούσαν δεδομένα που εφιστούσαν επιτακτική την ανάγκη μιας εντατικής προετοιμασίας για την αναπόφευκτη επίθεση από τις δυνάμεις του Άξονα.

8 _____ Διακλαδική Επιθεώρηση

Παρότι η Ελλάδα διακήρυττε ότι βρισκόταν σε καθεστώς ουδετερότητας, αυτή δεν συνεπαγόταν και αδράνεια από πλευράς της. Το καθεστώς του Ιωάννη Μεταξά, ήδη από την εποχή της ανάληψης της εξουσίας, είχε ξεκινήσει ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης των ενόπλων δυνάμεων της χώρας και κατασκευής της περίφημης «Γραμμής Μεταξά», μιας γιγαντιαίας, για τα ελληνικά δεδομένα, αμυντικής οχύρωσης κατά μήκος των ελληνοβουλγαρικών συνόρων, καθώς το πιθανότερο σενάριο προέβλεπε Βουλγαρική ή Ιταλο-Βουλγαρική επίθεση. Για τον λόγο αυτόν, δαπανήθηκαν πολλά περισσότερα χρήματα στη Γραμμή Μεταξά, παρά σε οχυρώσεις των ελληνοαλβανικών συνόρων.²

Κατά συνέπεια, η επίθεση της 28^{ης} Οκτωβρίου, με την αναμενόμενη συντριπτική αριθμητική υπεροχή του Ιταλικού στρατού, δεν επέτρεπε στους Έλληνες να ελπίζουν παρά σε μια όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική αμυντική διάταξη. Για τον λόγο αυτόν, το σχέδιο του Γενικού Επιτελείου προέβλεπε απόσυρση του στρατού και άμυνα αρκετά πιο κάτω από τα σύνορα, σχέδιο το οποίο ανετράπη λόγω της επιμονής του Διοικητή της 8^{ης} Μεραρχίας Πεζικού Στρατηγού Χαράλαμπου Κατσιμήτρου, ο οποίος τελικά επέλεξε ως γραμμή άμυνας το Καλπάκι, κοντά στη γραμμή εισβολής των ελληνοαλβανικών συνόρων, εκμεταλλευόμενος το βαλτώδες έδαφος της περιοχής γύρω από τον ποταμό Καλαμά.

Η Ιταλία διέθεσε για την εισβολή τις εξής δυνάμεις (Χάρτης 1):³

1. **XXV Σώμα Στρατού** (42.000 άνδρες), το οποίο αποτελούνταν από δύο Μεραρχίες Πεζικού (Φερράρα-Σιέννα), μία Μεραρχία Τεθωρακισμένων (Κένταυροι) και μία Ιππικού. Η συγκεκριμένη δύναμη είχε ως στόχο την κατάληψη της Ηπείρου.

2. **XXVI Σώμα Στρατού** (44.000 άνδρες), αποτελούμενο από τρεις Μεραρχίες Πεζικού (Πάρμα - Πιεμόντε - Βενέτσια) με προσανατολισμό τη Δυτική Μακεδονία.

3. **3^η Μεραρχία Αλпинιστών** (10.800 άνδρες), την περίφημη «Τζούλια», η οποία είχε σκοπό να κινηθεί στον τομέα της Πίνδου, μεταξύ των οροσειρών Σμόλικα και Γράμμου.

Η συνολική δύναμη των Ιταλικών στρατιωτικών δυνάμεων εισβολής προσέγγιζε τους 100.000 άνδρες.

Χάρτης 1: Η ιταλική διείσδυση στον τομέα της Πίνδου (28 Οκτωβρίου 1940). Πηγή: Wikimedia Commons, Η ιταλική εισβολή στην Ελλάδα το 1940, Χάρτης, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Italian_Invasion_1940_in_Pindus_Epirus_el.svg

Οι αμυντικές δυνάμεις που διέθεσε η Ελλάδα ήταν οι εξής:

1. **VIII Μεραρχία Πεζικού** (15 τάγματα) στην περιοχή της Ηπείρου.
2. **Τμήμα Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας** (1^ο Κλιμάκιο: IX Μεραρχία Πεζικού - IV Ταξιαρχία Πεζικού, 2^ο Κλιμάκιο: I Μεραρχία Πεζικού - V Ταξιαρχία Πεζικού) στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας.
3. **Αποσπασμα Πίνδου** (51^ο Σύνταγμα Πεζικού - 1 ½ Ορεινή πυροβολαρχία) στην περιοχή της Πίνδου.

Η συνολική δύναμη του Ελληνικού στρατού δεν ξεπερνούσε τους 35.000 άνδρες. Θα πρέπει να σημειωθεί η συμμετοχή και συνεισφορά του πυλώνα του Ελληνικού Έθνους, της Ελληνικής Εκκλησίας, η οποία, θέλοντας να αναπτερώσει το ηθικό των μαχόμενων Ελλήνων, απέστειλε στις παραμεθόριες περιοχές πολλούς άγαμους ιερείς, πολλοί από τους οποίους στελέχωσαν θέσεις στρατιωτικών ιερέων στις μάχες μονάδες του Ελληνοαλβανικού Μετώπου.

Η επίθεση των Ιταλών αναχαιτίστηκε με επιτυχία από την ελληνική δύναμη που κινούνταν στον χώρο της Ηπείρου (VIII Μεραρχία Πεζικού), η οποία, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είχε συμπτυχθεί, κατόπιν επιμονής του Στρατηγού Χαράλαμπου Κατσιμήτρου, σε αρκετά προωθημένη θέση στην περιοχή Καλπάκι. Το ιδιαίτερα βαλτώδες έδαφος της περιοχής δυσκόλευε τόσο τα τεθωρακισμένα όσο και το ιταλικό πεζικό. Η περιοχή της Ηπείρου, ήδη από τις πρώτες ημέρες, δεν πέρασε στα χέρια των Ιταλών, παρά τα κάποια πρόσκαιρα και μικρής έκτασης εδαφικά κέρδη, τα οποία όμως γρήγορα επανακαταλαμβάνονταν από τις ελληνικές δυνάμεις.

Στην περιοχή της Πίνδου οι εξελίξεις δεν φάνηκαν αρχικά τόσο ευνοϊκές για τους Έλληνες, καθώς η περίφημη Μεραρχία Αλпинιστών «Τζούλια» υπερτερούσε συντριπτικά σε αριθμό έναντι της μικρής ελληνικής δύναμης που αρχικά δεν ξεπερνούσε τους 2.000 άνδρες υπό τον Συνταγματάρχη Κωνσταντίνο Δαβάκη Εντούτοις, παρά την προέλαση των πρώτων ημερών από τους Ιταλούς, τόσο η αυτοθυσία και η υπέρμετρη αντίσταση του Δαβάκη και των ανδρών του και, βεβαίως η κατοπινή ενίσχυση του ελληνικού αποσπάσματος από δυνάμεις της 1^{ης} Μεραρχίας Πεζικού, όσο και η αυθόρμητη και εξαιρετικά πρόσφορη παροχή καίριας υποστήριξης από τους κατοίκους της περιοχής, ακόμα κι από ηλικιωμένους, γυναίκες και παιδιά, ανάγκασαν την «Τζούλια» να σταματήσει την προέλαση, χωρίς να φτάσει στον αρχικό της στόχο που ήταν το Μέτσοβο. Οι Ελληνικές δυνάμεις τελικά περικύκλωσαν και αποδυνάμωσαν την «Τζούλια», κερδίζοντας μία ακόμα νίκη στο πεδίο της μάχης απέναντι σε μια ιδιαίτερα φημισμένη πολεμική δύναμη των Ιταλικών στρατιωτικών δυνάμεων.

Στη βορειοδυτική Μακεδονία, οι Ελληνικές δυνάμεις κατάφεραν επίσης να καθηλώσουν τους Ιταλούς, παίρνοντας μάλιστα αρκετές πρωτοβουλίες που, στην ουσία, ανέτρεψαν κάθε ελπίδα προώθησης των ιταλικών δυνάμεων προς το εσωτερικό της χώρας.

Μέχρι και τις 13 Νοεμβρίου, ο Ιταλικός στρατός είχε πλέον απωλέσει κάθε δυνατότητα προώθησης και παρέμεινε καθηλωμένος σε όλο το μήκος των επιχειρήσεων. Επρόκειτο για μία από τις σπουδαιότερες στρατιωτικές εποποιίες της

νέωτερης ιστορίας της Ελλάδας, η οποία, πέραν του ηθικού πλεονεκτήματος που έδωσε στους Έλληνες, έβαλε «φωτιά» στις γενικότερες εξελίξεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Για πρώτη φορά από το ξεκίνημα του πολέμου, οι Σύμμαχοι κέρδισαν περιφανή νίκη και μπορούσαν πια να βλέπουν με αισιοδοξία το μέλλον. Συμπερασματικά, ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940-41 αποτελεί μία από τις πιο φωτεινές σελίδες της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Το έπος του '40 δεν αναδεικνύει μόνο την αντοχή και το πείσμα ενός μικρού έθνους απέναντι σε έναν φαινομενικά υπέρτερο κατακτητή. Συνάμα, αναδεικνύει και μορφές που ανέλαβαν κρίσιμες ευθύνες και έδρασαν με τρόπο που υπερέβη τις δυνατότητες των μέσων τους. Ανάμεσα σε αυτές τις μορφές ξεχωρίζει ο Κωνσταντίνος Δαβάκης, ο αξιωματικός που συνέδεσε το όνομά του με τον σκληρό αγώνα στην Πίνδο, σε ένα περιβάλλον ακραίων φυσικών δυσκολιών και έντονης επιχειρησιακής πίεσης.⁴

Η εικόνα του Δαβάκη παραμένει μέχρι σήμερα στενά συνυφασμένη με το πνεύμα αντίστασης και αυτοθυσίας που χαρακτήρισε τον ελληνικό λαό και το στράτευμα το 1940 (**Εικόνα 1**). Η δράση του δεν είναι απλώς μια επιτυχημένη στρατιωτική επιχείρηση, αλλά αποτελεί μάθημα για το πώς η ευστροφία, η προετοιμασία και η αποφασιστικότητα μπορούν να ανατρέψουν μια δυσμενή στρατιωτική σχέση δυνάμεων. Η μελέτη της προσωπικότητας και του έργου του, επομένως, δεν αφορά μόνο την ιστορική μνήμη, αλλά και την κατανόηση της στρατηγικής ηγεσίας, της ευφυούς στρατηγικής σε δυσμενείς περιβάλλον και της ψυχολογικής αντοχής σε περιόδους κρίσης.

Εικόνα 1: Ο ταγματάρχης Ιωάννης Καραβίας (αριστερά) με τον συνταγματάρχη Κωνσταντίνο Δαβάκη, πιθανώς κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στην Πίνδο, Οκτώβριος 1940. Πηγή: Wikimedia Commons, «KARAVIAS-DAVAKIS-1.jpg - Greek major Ioannis Karavias (left) with colonel Constantine Davakis», <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:KARAVIAS-DAVAKIS-1.jpg>

Πρώτα χρόνια και διαμόρφωση της προσωπικότητάς του

Ο Κωνσταντίνος Δαβάκης γεννήθηκε το 1897 στη Λακωνία, σε μια περιοχή με βαθιές ιστορικές ρίζες και έντονο αίσθημα τοπικής και εθνικής ταυτότητας. Η οικογένειά του, όπως συνέβαινε σε πολλά σπίτια της εποχής, λειτουργούσε με αυστηρές αρχές πειθαρχίας, τιμιότητας και προσήλωσης στο καθήκον. Αυτές οι αξίες διαμόρφωσαν τον μελλοντικό αξιωματικό σε μια περίοδο όπου η Ελλάδα βίωνε συνεχείς πολέμους, εθνικές κρίσεις και κοινωνικές ανακατατάξεις.

Σε ηλικία 16 ετών εισήχθη στη Σχολή Ευελπίδων, όπου γρήγορα ξεχώρισε για την ευστροφία του, την πειθαρχία του και την ικανότητά του να οργανώνει και να εμψυχώνει τους συμφοιτητές του. Οι σημαντικότεροι βιογράφοι του τον περιγράφουν ως διαυγή πνευματικά, ιδιαίτερα προσαρμοστικό και βαθιά συνεπή προς τα στρατιωτικά ιδεώδη.⁵ Η περίοδος της εκπαίδευσής του συνέπεσε με την έναρ-

ξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, γεγονός που επιτάχυνε την ένταξη νέων αξιωματικών στα μέτωπα και αύξησε τις ευθύνες που αναλάμβαναν, δίνοντάς τους παράλληλα την ευκαιρία να αποδείξουν τις ικανότητές τους και να ανελιχθούν στο στράτευμα σε σχετικά μικρή ηλικία.

Η εμπειρία της Μικρασιατικής Εκστρατείας

Δύο χρόνια μετά την αποφοίτησή του από τη Σχολή Ευελπίδων (1916), ο Δαβάκης ρίχτηκε αμέσως στο μέτωπο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στον οποίο διακρίθηκε για την ανδρεία του στις μάχες του Σκρα και της Δοϊράνης. Δυστυχώς, στη διάρκεια αυτών των μαχών ο Δαβάκης υπέστη σοβαρή βλάβη στην υγεία του, όταν εκτέθηκε σε ασφυξιογόνα αέρια. Προβιβάστηκε επ' ανδραγαθία και, παρά τα προβλήματα υγείας του, με προσωπική του αίτηση ζήτησε να συμμετάσχει και στο μέτωπο της Μικρασιατικής Εκστρατείας, σε μια περίοδο γεμάτη στρατιωτικές προκλήσεις, πολιτικές εντάσεις και ψυχολογική φθορά. Η συμμετοχή στην περιπέτεια της Μικρασιατικής εκστρατείας υπήρξε καθοριστική για τη μετέπειτα δράση του. Εκεί γνώρισε από κοντά τις δυσκολίες της ελλιπούς οργάνωσης, της έλλειψης εφοδίων, των κακών υποδομών, αλλά και της ανάγκης για προσαρμοστικότητα σε ραγδαία μεταβαλλόμενες συνθήκες μάχης.

Η σκληρή εμπειρία του στο μικρασιατικό μέτωπο θεωρείται από πολλούς ιστορικούς ότι ενίσχυσε το ρεαλιστικό και πρακτικό πνεύμα του. Ο Δαβάκης δεν μετετράπη ποτέ σε αξιωματικό που επεδίωκε απλώς τη δόξα ή τον φτηνό εντυπωσιασμό. Αντιθέτως, κατέστη το πρότυπο του στρατιωτικού άνδρα που επιζητούσε την οργάνωση, τη μεθοδικότητα, την άριστη κατανόηση του πεδίου μάχης και τη διαρκή επαφή με τους άνδρες του, ώστε να γνωρίζει τις πραγματικές δυνατότητες και αντοχές τους.⁶

Μετά την κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου το 1922, ο Δαβάκης βρέθηκε αντιμέτωπος με την απογοήτευση που κυριάρχησε στις τάξεις του στρατεύματος. Παρ' όλα αυτά, παρέμεινε προσηλωμένος κι αφοσιωμένος συνειδητά στην εξέλιξη του ως αξιωματικός και συνέχισε να εκπαιδεύεται, να μελετά και να διευρύνει τις γνώσεις του. Παρέμεινε σε επιτελικές θέσεις, ενώ παράλληλα συνέγραψε πλήθος εγχειριδίων στρατιωτικής ιστορίας και τακτικών πολέμου τεθωρακισμένων. Θεωρείται, μάλιστα από τους πρωτοπόρους της ιδέας της μηχανοκίνησης του πεζικού.

Τον Δεκέμβριο του 1937 αποστρατεύτηκε πρόωρα, κυρίως λόγω των σοβαρών προβλημάτων υγείας που αντιμετώπιζε. Διέμενε μόνιμα στην Καλλιθέα, παραμένοντας σε πολεμική ετοιμότητα.

Ο Μεσοπόλεμος και η άνοδος του Δαβάκη στη στρατιωτική ιεραρχία

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, ο Δαβάκης υπηρέτησε σε διάφορες μονάδες και επιτελικές θέσεις, αποκτώντας ολοένα και μεγαλύτερη εμπειρία σε θέματα επιτελικού σχεδιασμού, εκπαίδευσης στρατευμάτων και επιτήρησης των

*Διάβαση: Στο άρθρο του Ταξίαρχου Στυλιανού Πλουμή «Τα φτερά της Νίκης», Διακλαδική Επιθεώρηση, τεύχος 63, Ιουλ-Σεπ 26, σελίδα 12, τίθεται η κατωθή διοίκηση. Στην γραμμή 33-34 να διαγραφεί η φράση «αφού μας μετέφεραν δυο αεροσκάφη από τη Ρόδο, τύπου F-4 της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας», η οποία τέθηκε εκ παραδρομής.

συνόρων. Η ικανότητά του να αντιλαμβάνεται τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού εδάφους, σε συνδυασμό με την απόλυτη ακρίβεια, με την οποία σχεδίαζε ασκήσεις και επιχειρήσεις, τον ανέδειξε σε έναν από τους πλέον αξιολογους αξιωματικούς της γενιάς του.

Παράλληλα, έγινε γνωστός για την αυστηρότητα, αλλά και τη δικαιοσύνη του. Φρόντιζε να επικοινωνεί προσωπικά με τους στρατιώτες του, δείχνοντας πραγματικό κι ειλικρινές ενδιαφέρον για τις δυνατότητες και τα προβλήματά τους. Πολλές μαρτυρίες αναφέρουν ότι περνούσε ώρες μιλώντας με απλούς στρατιώτες, γεγονός σπάνιο για αξιωματικό του βαθμού του.⁷

Η επιλογή του για τη διοίκηση του **Αποσπάσματος Πίνδου**, λίγο πριν από το ξέσπασμα του πολέμου με την Ιταλία, δεν ήταν τυχαία. Η θέση απαιτούσε αξιωματικό με υψηλό επίπεδο τεχνικής κατάρτισης, διοικητική οξυδέρκεια και ικανότητα γρήγορης λήψης αποφάσεων σε ιδιαίτερα δυσχερές και γεωμορφολογικά δύσβατο περιβάλλον – και ο Δαβάκης διέθετε αυτά τα χαρακτηριστικά.

Τα γεωμορφολογικά Χαρακτηριστικά της Πίνδου και η προετοιμασία για την επιτυχημένη άμυνα

Οι μήνες που προηγήθηκαν της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940 ήταν ιδιαίτερα κρίσιμοι. Αν και η ελληνική κυβέρνηση διακήρυσσε παντού την ουδετερότητά της, αποφεύγοντας να παραδεχθεί δημοσίως την πιθανότητα πολέμου, ο Στρατός Ήρρας είχε ήδη κινητοποιηθεί για την ενίσχυση της άμυνας των συνόρων. Χαρακτηριστικά, ο Δαβάκης ανέλαβε τη διοίκηση του Αποσπάσματος Πίνδου στο πλαίσιο διαταγής της 23^{ης} Αυγούστου 1940, και εγκαταστάθηκε στο Επταχώρι, έδρα του Αποσπάσματος, περί τα τέλη Αυγούστου.

Η περιοχή της Πίνδου, λίγο πριν την ιταλική επίθεση του Οκτωβρίου 1940, διέθετε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά:

1. Περιοχή άγρια, ορεινή και δυσπρόσιτη

- α) Πυκνό ορεινό συγκρότημα με μεγάλες υψομετρικές διαφορές, απότομα φαράγγια και κορυφές.
- β) Ελάχιστες και κακής ποιότητας οδικές αρτηρίες· πολλά μονοπάτια και δρόμοι προσιτοί μόνο από ζώα (μουλάρια).
- γ) Σκληρές κλιματικές συνθήκες, ειδικά τις εποχές του φθινοπώρου και του χειμώνα: βροχές, χιόνια, ομίχλες.

Αυτό σήμαινε ότι η Πίνδος δεν ευνοούσε μεγάλες συγκεντρώσεις στρατευμάτων και ταχεία κίνηση μηχανοκίνητων μονάδων. Αντιθέτως, δημιουργούσε συνθήκες άμυνας από μικρές, ευέλικτες δυνάμεις που, όμως, έπρεπε να γνωρίζουν άριστα το έδαφος.

Ειδικότερα, η Ελληνική στρατιωτική διοίκηση είχε ν' αντιμετωπίσει τα εξής προβλήματα στην αμυντική διάταξη της Πίνδου:

1. Δυσκολία μετακινήσεων και ανεφοδιασμού

Η διακίνηση πυρομαχικών, τροφίμων, οπλισμού και ενισχύσεων γινόταν κυρίως με ζώα, σε στενά και επικίνδυνα μονοπάτια. Από την άλλη, οποιαδήποτε κακοκαιρία μπορούσε να διακόψει, έστω προσωρινά, τις γραμμές ανεφοδιασμού. Ως εκ τούτου, η διατήρηση συνεχούς ροής εφοδίων προς τα προωθημένα τμήματα της Πίνδου ήταν εξαιρετικά απαιτητική.

2. Δυσκολία συγκέντρωσης και διοίκησης δυνάμεων

Το ανάγλυφο αναγκάζει τις μονάδες σε διάσπαση δυνάμεων, πράγμα που σήμαινε ότι λόχοι και τάγματα μπορούσαν εύκολα να απομονωθούν σε διαφορετικές χαράδρες ή υψώματα. Η διοίκηση και ο συντονισμός (επικοινωνίες, διαταγές, ενημέρωση για την κατάσταση του εχθρού) απέβαιναν ιδιαίτερα δυσχερές υπόθεση.

3. Μικρή δυνατότητα πλήρους κάλυψης του μετώπου

Η Πίνδος αποτελούσε μια εκτεταμένη ορεινή ζώνη, που χρειαζόταν πολλούς άνδρες για να καλυφθούν όλα τα πιθανά περάσματα. Η Ελλάδα, όμως, διέθετε περιορισμένες δυνάμεις στην περιοχή, οπότε αναγκαστικά προβλέπονταν αραιές και διακεκομμένες αμυντικές διατάξεις. Ως εκ τούτου, ένα αποφασισμένο εχθρικό πλήγμα σε «ευαίσθητο» σημείο μπορούσε να δημιουργήσει ρήγμα.

4. Εκτεταμένοι κίνδυνοι πλευροκοπήσεων και διεισδύσεων

Τα πολλά περάσματα, ράχες και χαράδρες έδιναν στον αντίπαλο τη δυνατότητα να επιχειρήσει κινήσεις πλευροκοπήσεως των ελληνικών αμυντικών τμημάτων, με βαθιές διεισδύσεις στο εσωτερικό. Αυτό ακριβώς προσπάθησε να εκμεταλλευτεί η ιταλική επίθεση μέσω της Πίνδου, με στόχο να διασπάσει το ελληνικό μέτωπο και να φτάσει προς τα Ιωάννινα.

5. Φτωχές Υποδομές και μηδενικοί τοπικοί πόροι

Λίγοι δρόμοι, μικρά χωριά, περιορισμένες δυνατότητες φιλοξενίας και υποστήριξης μεγάλων στρατιωτικών σχηματισμών αποτελούσαν το σύννηθες σκηνικό της περιοχής. Οι γέφυρες και τα ελάχιστα οδικά περάσματα αποτελούσαν κρίσιμα σημεία, καθώς αν καταστρέφονταν ή καταλαμβάνονταν, μπορούσαν να αποκόψουν ολόκληρους τομείς.

Συμπερασματικά, η ευρύτερη περιοχή της Πίνδου πριν από την ιταλική επίθεση του 1940 μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια δύσβατη, ορεινή, κλιματικά δύσκολη και υποδομικά φτωχή ζώνη, που προσέφερε, μεν ισχυρά φυσικά πλεονεκτήματα στην άμυνα, από την άλλη, όμως, δημιουργούσε τεράστια προβλήματα σε μετακινήσεις, ανεφοδιασμό, έλεγχο και κάλυψη όλου του μετώπου.

Ακριβώς αυτά τα προβλήματα κλήθηκε να διαχειριστεί η ελληνική στρατιωτική διοίκηση, όταν εκδηλώθηκε η ιταλική επίθεση στην Πίνδο. Ο Δαβάκης, αντιλαμβανόμενος άριστα τις αδυναμίες της περιοχής, αφιερώθηκε στην ενίσχυση της άμυνας:

Α. Οργάνωσε συστηματική επιτήρηση των ορεινών διαδρομών.

Β. Χαρτογράφησε με ακρίβεια το έδαφος, εντοπίζοντας σημεία κατάλληλα για ενέδρες.

Γ. Εκπαίδευσε τον στρατό του σε ταχεία μετακίνηση σε ορεινό περιβάλλον.

Δ. Εφάρμοσε μικρή, ευέλικτη διάταξη, αποφεύγοντας τις συγκεντρωμένες μονάδες που θα γίνονταν εύκολη λεία για τον εχθρό.

Σύμφωνα με αρχειακές αναφορές, οι άνδρες του Αποσπάσματος Πίνδου εκτιμούσαν τον διοικητή τους, επειδή δεν δίσταζε να συμμετέχει στις πορείες και τις ασκήσεις παρά τις δυσκολίες του ορεινού υψομέτρου και τα προβλήματα υγείας του.⁸

Η εισβολή της Μεραρχίας «Τζούλια»

Με την εκκίνηση της ιταλικής επίθεσης στις 28 Οκτωβρίου, το βάρος της πρώτης σύγκρουσης στην Πίνδο έπεσε πάνω στο Αποσπάσμα Πίνδου (**Χάρτης 2**). Η Ιταλική Μεραρχία Αλπινιστών «Τζούλια», ειδικά εκπαιδευμένη σε ορεινό πόλεμο, θεωρούνταν από τα ικανότερα σώματα του ιταλικού στρατού. Στόχος της ήταν η ταχεία διείσδυση ανάμεσα στα ελληνικά τμήματα, η κατάληψη της Κόνιτσας και η αποκοπή της Ηπείρου από τη Μακεδονία — ένα σχέδιο που, αν πετύχαινε, θα οδηγούσε αναμφίβολα σε κατάρρευση του ελληνικού μετώπου.

Το Αποσπάσμα Πίνδου αριθμούσε λιγότερους άνδρες, υστερούσε σε εξοπλισμό και βρισκόταν αντιμέτωπο με δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Ο Δαβάκης, ωστόσο, δικαίωσε από την πρώτη κιόλας ημέρα την επιλογή του για τη θέση. Με ιδιαίτερη ψυχραιμία και σωστό υπολογισμό της κατάστασης, εφάρμοσε άμεσα την τακτική της ευέλικτης άμυνας σε βάθος, επιδιώκοντας να εξουδετερώσει τα χαρακτηριστικά της ευκινησίας και τους στόχους ταχείας διείσδυσης των Ιταλών Αλπινιστών (**Χάρτης 3**). Χρησιμοποιώντας ομάδες μικρής κλίμακας και εκμεταλλευόμενος το ανάγλυφο της

Χάρτης 2: Απεικόνιση της αρχικής ιταλικής επίθεσης. Πηγή: Wikimedia Commons, *Map showing the initial Italian attack during the WW2 Greco-Italian war, 1940*, Χάρτης, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GreekItalian_initialItal-gr.jpg

Χάρτης 3: Η δεύτερη ιταλική επίθεση (Νοέμβριος 1940). Πηγή: Wikimedia Commons, *Map showing the second Italian attack during the WW2 Greco-Italian war, 1940*, Χάρτης, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GreekItalian_2ndItal-gr.jpg

περιοχής για να δημιουργήσει καλυμμένες θέσεις, επιβράδυνε τη διείσδυση των Ιταλών, οι οποίοι, συχνά, είχαν την ψευδαίσθηση ότι πολεμούσαν με ισάριθμους ή και ισχυρότερους αντιπάλους, καθώς ο Δαβάκης φρόντιζε να αναδιατάσσει ταχύτατα τις ομάδες του, διατηρώντας σταθερή επικοινωνία με τις προφυλακές, προκειμένου να έχει πλήρη εικόνα της κίνησης του εχθρού.

Η στρατιωτική ευφυΐα και η ανδρεία του Δαβάκη αλλάζουν τα δεδομένα

Οι στρατιωτικοί ελιγμοί του Δαβάκη — άμυνα σε βάθος και υποχωρητικές κινήσεις για να παρασύρουν τον εχθρό — στηρίχτηκαν και σε ένα σημαντικό τακτικό λάθος του διοικητή της «Τζούλια»: Ο Ιταλός διοικητής, προελαύνοντας ταχέως προς τη Σαμαρίνα, δεν φρόντισε να καλύψει τα πλευρά της φάλαγγας του. Ο Δαβάκης εκμεταλλεύτηκε αυτό το κενό και με τις κατάλληλες κινήσεις κατάφερε να «μαντρώσει» τους Ιταλούς, δημιουργώντας χάος και αναστέλλοντας στην ουσία τις επιχειρηματικές τους δυνατότητες.

Όμως, ο Δαβάκης δεν στηρίχτηκε μόνο στη στρατιωτική ευφυΐα και διορατικότητα. Καθ' όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων, ο ίδιος παρέμενε στο πεδίο, συχνά υπό πυρά, εμψυχώνοντας ασταμάτητα τους άνδρες του.⁹ Αυτή η στάση ενίσχυσε το ηθικό των στρατιωτών, οι οποίοι έβλεπαν τον διοικητή τους να μοιράζεται, ως άλλος Αλέξανδρος, τις κακουχίες του Αποσπάσματος και να πρωτοστατεί σε όλες τις φάσεις της μάχης.

Χάρτης 4: Η ελληνική αντεπίθεση στη Βόρεια Ήπειρο. Πηγή: Wikimedia Commons, Map showing the Greek counter attack during the WW2 Greco-Italian war, 1940, Χάρτης, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GreekItalian_GreekCounter-gr.jpg

Η Μεγάλη Ανατροπή: Οι Ιταλοί καθελώνονται

Μέχρι την 1^η Νοεμβρίου, ο Δαβάκης είχε καταφέρει να επιβραδύνει σημαντικά την προέλαση της μεραρχίας «Τζούλια». Η τακτική καθυστέρηση ήταν ακριβώς ό,τι χρειαζόταν το ελληνικό επιτελείο για να μεταφέρει ενισχύσεις από άλλα μέτωπα. Η ελληνική αντεπίθεση που ακολούθησε δεν θα ήταν εφικτή χωρίς αυτή την καθυστέρηση (Χάρτης 4).

Ιστορικές πηγές επισημαίνουν ότι ο Δαβάκης πέτυχε κάτι που θεωρούνταν επιχειρησιακά αδιανόητο: να καθλώσει σε ορεινό περιβάλλον μια Μεραρχία Αλпинιστών με λιγότερους και εξοπλιστικά υποδεέστερους στρατιώτες.¹⁰

Η δράση του αποτελεί απόδειξη μιας βασικής αρχής: ο πόλεμος σε ορεινό έδαφος κερδίζεται όχι λόγω υπέρτερων δυνάμεων, αλλά από την καλύτερη γνώση του εδάφους και την αντοχή (ψυχική και σωματική) του στρατεύματος — τα πλεονεκτήματα ακριβώς του Δαβάκη και του Αποσπάσματος Πίνδου.

Ο τραυματισμός του Δαβάκη στο πεδίο της μάχης

Η στρατιωτική επιτυχία, δυστυχώς, είχε κόστος για τον ίδιο τον Διοικητή του Αποσπάσματος Πίνδου. Στις 2 Νοεμβρίου 1940, ενώ ο Δαβάκης κινείτο σε προωθημένη θέση, τραυματίστηκε σοβαρά από θραύσματα βλήματος πυροβολικού (**Εικόνα 2**). Παρά τον τραυματισμό του, συνέχισε να εμπνυχώνει τους στρατιώτες του, καταβάλλοντας προσπάθειες να παραμείνει στο πεδίο της μάχης, αλλά η επιδεινούμενη κατάσταση της υγείας του επέβαλε τη μεταφορά του στο νοσοκομείο.

Η απομάκρυνσή του από το μέτωπο δημιούργησε έντονη συναισθηματική φόρτιση στους άνδρες του, οι οποίοι τον θεωρούσαν σημείο αναφοράς. Η συνεισφορά του, όμως είχε πλέον αποδειχθεί περίτρανα.¹¹ Η ελληνική αντεπίθεση είχε ήδη αρχίσει να αποδίδει καρπούς και οι Ιταλοί υποχωρούσαν.

Η αιχμαλωσία του Δαβάκη

Μετά τον τραυματισμό του, ο Δαβάκης μεταφέρθηκε εκτός μετώπου για νοσηλεία. Όταν, μετά και την επίθεση των Γερμανικών Δυνάμεων, το μέτωπο έπεσε, ο Δαβάκης νοσηλευόταν ακόμα στην Αθήνα. Μαζί με άλλους διακεκριμένους Έλληνες αξιωματικούς, συνελήφθη τελικά τον Δεκέμβριο του 1942, ως ύποπτος για αντιστασιακή δράση. Παρά τον πόνο και την αδυναμία, αντιμετώπισε την αιχμαλωσία με αξιοπρέπεια. Μαρτυρίες Ιταλών αξιωματικών κάνουν λόγο για έναν ήρεμο, αξιοπρεπή και θαρραλέο άνθρωπο που προκαλούσε σεβασμό ακόμη και στους αντιπάλους.¹²

Ο θάνατος του Δαβάκη

Το 1943 οι Ιταλοί αποφάσισαν να μεταφέρουν τους αιχμαλώτους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ο Δαβάκης, μαζί με άλλους Έλληνες αξιωματικούς, επιβίβαστηκε σε ιταλικό πλοίο, το οποίο όμως βυθίστηκε στα ανοιχτά της Αλβανίας, ύστερα από επίθεση Συμμαχικού υποβρυχίου.

Ο θάνατος του Δαβάκη, αποτέλεσμα φίλων πυρών και ατυχούς συγκυρίας, μακριά από το δικό του πεδίο της μάχης, παραμένει μέχρι σήμερα ως σύμβολο της αγριότητας του πολέμου και της τυχαιότητας της μοίρας των ανθρώπων μέσα σ' αυτόν.

Μεταπολεμική Υστεροφημία

Μετά τον πόλεμο, ο Δαβάκης τιμήθηκε ως ένας από τους κορυφαίους ήρωες του έπους του '40, σύμβολο του αγώνα στα βουνά της Πίνδου και υπόδειγμα ακατάβλητης θέλησης κι αγωνιστικότητας. Δρόμοι, στρατόπεδα, μνημεία και σχολεία φέρουν το όνομά του. Η ανάλυση της στρατιωτικής του ευφυΐας και δράσης αποτελεί, μέχρι και σήμερα, σημείο αναφοράς της γενικότερης επιχειρησια-

Εικόνα 2: Το χιτώνιο του συνταγματάρχη Κωνσταντίνου Δαβάκη, με εμφανή τα ίχνη του τραυματισμού του στη Μάχη της Πίνδου. Συλλογή Πολεμικού Μουσείου Αθηνών. Πηγή: Wikimedia Commons, *Το Χιτώνιο του Κωνσταντίνου Δαβάκη (εμπρόσθια όψη)*, <https://commons.wikimedia.org/>

κής προετοιμασίας κι ετοιμότητας του Ελληνικού Στρατού, ιδιαίτερα στον τομέα του ορεινού πολέμου.

Η προσωπικότητά του αποτελεί πρότυπο αξιωματικού που υποτάσσει την προσωπική φιλοδοξία στο καθήκον.

Η συμβολή του Δαβάκη στην Ελληνική Στρατιωτική Σκέψη

Ο Δαβάκης άφησε παρακαταθήκη που ξεπερνά το ιστορικό γεγονός του πολέμου του '40. Οι τακτικές του και η νοοτροπία του εντάχθηκαν στο εγχειρίδιο της ελληνικής στρατιωτικής ιστορίας ως πρότυπο για ορεινές επιχειρήσεις. Η διεξαγωγή του πολέμου στην Πίνδο εξακολουθεί να διδάσκεται ως παράδειγμα δημιουργίας στρατιωτικού πλεονεκτήματος ακόμα και σε περιπτώσεις εξοπλιστικής/υλικής ανεπάρκειας και ιδιαίτερα δύσβατου γεωμορφολογικού περιβάλλοντος.

Είναι προφανές ότι αν ο Δαβάκης είχε παραμείνει μάχιμος μέχρι τέλους, θα έπαιξε ακόμη σημαντικότερο ρόλο στις μεταγενέστερες επιχειρήσεις του Ελληνικού Στρατού κατά τη διάρκεια της εποποιίας του '40.

Γενικό Συμπέρασμα: Ο άνθρωπος πίσω από τον θρύλο

Ο Κωνσταντίνος Δαβάκης υπήρξε ένας στρατιωτικός με ευσυνειδησία, γνώση, και βαθιά αίσθηση καθήκοντος. Η δράση του στην Πίνδο, η δύναμη της ψυχής του και η παραδειγματική ηγεσία του τον καθιστούν διαχρονικό σύμβολο ηγεσίας και αγωνιστικότητας, έναν θρύλο της ελληνικής κουλτούρας της αξιοπρέπειας και της γενναιότητας σε κάθε αγώνα.

Ο Δαβάκης δίδαξε ότι η ηγεσία δια του παραδείγματος, η οποία συχνά θεωρείται χαρακτηριστικό των αρχαίων Ελλήνων στρατηλατών, όπως του Μεγάλου Αλεξάνδρου, εξακολουθεί να συνιστά σημαντική πτυχή, όσο και θεμελιώδη προϋπόθεση της επιτυχούς στρατιωτικής διοίκησης. Επιπλέον, θύμιζε στους λαούς ότι οι Έλληνες υπήρξαν κι εξακολουθούν να παραμένουν ένας πολεμικός λαός, δηλαδή ένας λαός που έχει αποφασίσει ν' αγωνίζεται για τις αξίες του, τα ιδανικά του, τον τρόπο ζωής του, την ελευθερία κι αξιοπρέπειά του. Αυτή η κουλτούρα ήταν που οδήγησε όλους τους μεγάλους Έλληνες ηγέτες, πολιτικούς και στρατιωτικούς, να υψώνουν ανάστημα γιγάντων, ακόμα κι όταν αριθμητικά ή εξοπλιστικά υστερούσαν. Επιπλέον, ο Δαβάκης μας έμαθε ότι ο πόλεμος, ακόμα και σήμερα, δεν κερδίζεται ποτέ στα χαρτιά, αλλά στο πεδίο των μαχών.

Σήμερα, η ιστορία του Δαβάκη παραμένει εξίσου ζωντανή, καθώς διδάσκει ότι ακόμη και σε συνθήκες άνισης αναμέτρησης, το θάρρος, η γνώση και η ψυχραιμία μπορούν να αλλάξουν την πορεία των γεγονότων.

1. Γενικών Επιτελείον Στρατού, Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, *Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-1941. Η ιταλική εισβολή (28 Οκτωβρίου - 13 Νοεμβρίου 1940)* (Αθήναι: ΓΕΣ/ΔΙΣ, 1960, ανατύπωση 1986), 6 - 7, Ιωάννης Α. Βερνάρδος, *Δαβάκης - Πίνδος: Η δράσις του Συνταγματάρχου Κ. Δαβάκη κατά την μάχη της Πίνδου, Ιστορική μελέτη και περιγραφή των επικών αγώνων της Πίνδου, επί τη βάσει αυθεντικών στοιχείων, Εκτενής εισαγωγή ανασκοπούσα ολόκληρον τον πόλεμο 1940-41* (Αθήνα: Εκδόσεις Λόγχη, 2007), 343, Δημήτριος Γκίκας, «Η Ιταλική Εισβολή και η Ελληνική Άμυνα» στο *Η Ελλάδα στον*

Β: Παγκόσμιο Πόλεμο - Ο ρόλος των Συμμάχων και των Δυνάμεων του Άξονα (Αθήνα: Κούρος, 2025), 94 - 96.

2. Ιωάννης Κολιόπουλος, «Εσωτερικές και εξωτερικές εξελίξεις από την 1^η Μαρτίου 1935 ως την 28η Οκτωβρίου 1940· Ο πόλεμος του 1940/1941», στο Γ. Α. Χριστόπουλος - Ι. Κ. Μπαστιάς (επιμ.), *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ': *Νεώτερος Ελληνισμός από το 1913 έως το 1941* (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1978), 403.

3. Αγγελική Δήμα-Δημητρίου, «Ο Ελληνο-ιταλικός Πόλεμος 1940-1941: Ένας ορεινός αγώνας», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Γενικό Επιτελείο Στρατού - ΔΙΣ/ΓΕΣ, τεύχος Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου 2008, 9.

4. Σπύρος Μελάς, *Η δόξα του '40, Στα βουνά και τα πέλαγα* (Αθήνα: Αδελφοί Βλάσση, Ελληνικές Εκδόσεις, 2010), 26.

5. Γεώργιος Ράγκος, «Ο Κωνσταντίνος Δαβάκης ως Πρωτοπόρος Έλληνας Θεωρητικός της Διεξαγωγής του πολέμου», *ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΝ*, Τ. 6, (Χειμώνας 2024), 92. Επίσης, στο Βερνάρδος, Δαβάκης - Πίνδος, 378-383.

6. Ράγκος, «Ο Κωνσταντίνος Δαβάκης ως Πρωτοπόρος Έλληνας Θεωρητικός της Διεξαγωγής του πολέμου», 91 κ. εξής και Βερνάρδος, Δαβάκης - Πίνδος, 384.

7. Βερνάρδος, Δαβάκης - Πίνδος, 384.

8. «Μάχη Πίνδου - Ελαίας - Καλαμά (28 Οκτωβρίου - 13 Νοεμβρίου 1940)», Γενικό Επιτελείο Στρατού, πρόσβαση 27 Νοεμβρίου 2025, <https://stelexi.army.gr/istoriko-gegonos/machi-pindou-elaias-kalama-28-oktovriou-13-noemvriou-1940/>

9. Βερνάρδος, Δαβάκης - Πίνδος, 381. Επίσης, ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος*, 160 κ.ε.

10. «Μάχη της Πίνδου (28 Οκτ.-7 Νοε. 1940)», Εκπαιδευτική Πλατφόρμα Πολεμικού Μουσείου, πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2025, <https://educationalgames.warmuseum.gr/project/pindos>

11. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος*, 169 κ.ε.

12. Θωμάς Δημόπουλος, «Κωνσταντίνος Δαβάκης - Μια στρατιωτική ιδιοφυΐα», *Η Καθημερινή*, 27 Νοεμβρίου 2024, πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2025, <https://www.kathimerini.gr/istoria/563305423/konstantinos-davakis-mia-stratiotiki-idiofy-a/>

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο δρ. Δημήτριος Γκίκας είναι εκπαιδευτικός, με σπουδές στους τομείς της Θεολογίας και Θρησκειολογίας, της Φιλολογίας, της Φιλοσοφίας και Ιστορίας. Είναι διδάκτωρ Πολιτικής Φιλοσοφίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Έχει διδάξει και ασκήσει διοίκηση σε κορυφαίους ιδιωτικούς Οργανισμούς δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Βραβεύτηκε δύο φορές από το "Education Leaders Awards" για σημαντικές δράσεις που σχετίζονται με την εκπαιδευτική ηγεσία, τις εκπαιδευτικές καινοτομίες και τη σχέση εκπαιδευτικών οργανισμών και κοινωνίας. Έχει, επίσης κερδίσει το 2ο βραβείο Λογοτεχνίας του Φανταστικού "Larry Niven". Έχει διατελέσει μέλος της φημισμένης παγκόσμιας εκπαιδευτικής πλατφόρμας "100 mentors", ασκώντας τον ρόλο του εκπαιδευτικού μέντορα σε ελληνικούς και διεθνείς εκπαιδευτικούς οργανισμούς όλων των βαθμίδων. Ειδικεύεται, εκπαιδευτικά και ερευνητικά, σε ζητήματα Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Πολιτικής Φιλοσοφίας και Ιστορίας, Πολιτικής Επιστήμης και Ηγεσίας. Έχει διατελέσει Επιστημονικός και Ακαδημαϊκός Συνεργάτης σε πολλούς πολιτιστικούς, επιστημονικούς και εκδοτικούς φορείς. Έχει συγγράψει πλήθος βιβλίων, ενώ άρθρα, έρευνες και μελέτες του έχουν δημοσιευτεί σε Ελληνικούς και διεθνείς επιστημονικούς, δημοσιογραφικούς και ιστορικούς εκδοτικούς οργανισμούς. Υπήρξε επί σειρά ετών αρθρογράφος και επιστημονικός συνεργάτης του γνωστού ιστορικού περιοδικού «Ιστορικά Θέματα». Σήμερα εργάζεται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ως Φιλόλογος.

Ο Μελλοντικός Πόλεμος και οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις στο Επιχειρησιακό Θέατρο των Έξυπνων Πόλεων: Προκλήσεις και Προοπτικές¹

του Θεόδωρου Αναγνωστόπουλου, Επίκουρου καθηγητή Πληροφοριακών
Συστημάτων και Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Τμήμα Διοίκησης
Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Σύνοψη

Ο σύγχρονος επιχειρησιακός σχεδιασμός μετασχηματίζεται ριζικά, καθώς η τεχνολογία επηρεάζει τα πεδία σύγκρουσης και εισάγει νέα δομικά χαρακτηριστικά στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Οι έξυπνες πόλεις αποτελούν πλέον σύνθετα επιχειρησιακά περιβάλλοντα, όπου η τεχνητή νοημοσύνη, τα κυβερνοφυσικά συστήματα και τα μη επανδρωμένα μέσα διαμορφώνουν πολυδιάστατα και ευάλωτα θέατρα δράσης. Η πληροφορία, η διαλειτουργικότητα και η ταχεία λήψη αποφάσεων καθίστανται κρίσιμες. Για τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, η προσαρμογή στο νέο δόγμα συνιστά πρόκληση και ευκαιρία εκσυγχρονισμού, ενισχύοντας την επιχειρησιακή τους αποτελεσματικότητα και στρατηγική ετοιμότητα. Το άρθρο προτείνει στρατηγικές ενσωμάτωσης τεχνολογιών και τακτικών για διατήρηση επιχειρησιακού πλεονεκτήματος.

Εισαγωγή

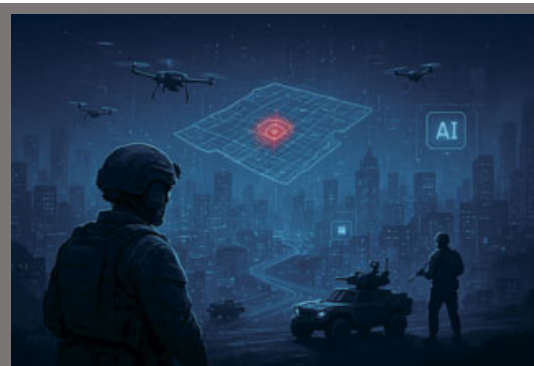
Ο χαρακτήρας του πολέμου βρίσκεται σε φάση ραγδαίου μετασχηματισμού. Οι εξελίξεις σε τεχνολογίες αιχμής, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η μηχανική μάθηση, τα κυβερνοφυσικά συστήματα, η ρομποτική και τα δίκτυα 5G ή/και 6G, δημιουργούν νέα πεδία δράσης και επαναπροσδιορίζουν τα όρια μεταξύ στρατιωτικού και πολιτικού χώρου. Οι έξυπνες πόλεις, ως πολύπλοκα περιβάλλοντα διασύνδεσης ανθρώπων, υποδομών και δεδομένων, μετατρέπονται σε κρίσιμα σημεία στρατηγικού ενδιαφέροντος, όπου οι επιχειρήσεις θα διεξάγονται τόσο στον φυσικό όσο και στον ψηφιακό χώρο, αλλά και το περιβάλλον πληροφοριών. Οι συγκρούσεις του μέλλοντος δεν θα περιορίζονται στα παραδοσιακά πεδία μάχης, αλλά θα περιλαμβάνουν πολυεπίπεδα δίκτυα τεχνολογικών και κοινωνικών συστη-

μάτων, με αποτέλεσμα η διαχείριση της πληροφορίας, η ανθεκτικότητα των υποδομών και η προστασία των πολιτών να καθίστανται βασικοί στόχοι και παράγοντες ισχύος στα ετερογενή και κατανεμημένα περιβάλλοντα των έξυπνων πόλεων.² Η φύση των επιχειρήσεων σε αυτά τα περιβάλλοντα απαιτεί νέα μοντέλα διοίκησης και ελέγχου, αυξημένη επιχειρησιακή ευελιξία, δυνατότητα γρήγορης προσαρμογής και κατανόηση των υβριδικών απειλών που συνδυάζουν τα συμβατικά, τα κυβερνοφυσικά, αλλά και τα πληροφοριακά μέσα.

Για τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, που λειτουργούν σε ένα περίπλοκο γεωστρατηγικό περιβάλλον με πυκνά αστικά κέντρα και κρίσιμες υποδομές, η προσαρμογή σε αυτό το νέο πλαίσιο είναι αναγκαιότητα. Η ενσωμάτωση των τεχνολογιών της τεχνητής νοημοσύνης, των αισθητήρων, των μη επανδρωμένων συστημάτων και των δικτυοκεντρικών αρχιτεκτονικών προσφέρει σημαντικά οφέλη επιχειρησιακής επίδοσης, υπό την προϋπόθεση όμως ύπαρξης σαφούς δόγματος, νομικών, αλλά και ηθικών πλαισίων, επαρκούς εκπαίδευσης και μηχανισμών διαλειτουργικότητας σε συνεργασία με τους συμμαχικούς εταίρους. Επιπλέον, απαιτείται ανασχεδιασμός διαδικασιών προμήθειας και συντήρησης, επένδυση σε κυβερνοάμυνα και ανθεκτικότητα κρίσιμων δικτύων, καθώς και στενή συνεργασία με τοπικές αρχές για την προστασία του αστικού πληθυσμού.³ Η μελέτη που ακολουθεί, στο παρόν άρθρο, στοχεύει στην πολλαπλή ανάλυση του τρόπου, με τον οποίο ο μελλοντικός πόλεμος θα διαμορφωθεί μέσα στις έξυπνες πόλεις, στις επιχειρησιακές και θεσμικές προκλήσεις και στις πρακτικές προτάσεις που μπορούν να υποστηρίξουν τον εξοπλισμό, την οργάνωση και την εκπαίδευση των ελληνικών δυνάμεων, ώστε να διατηρήσουν στρατηγική ετοιμότητα και αξιόπιστη άμυνα σε περιβάλλον υψηλής τεχνολογικής, καθώς και πολύπλοκης δυναμικής.

Παράλληλα, η δυναμική εξέλιξη των έξυπνων πόλεων δημιουργεί νέες ευκαιρίες για καινοτόμες μορφές επιχειρησιακού σχεδιασμού και εκπαίδευσης. Η χρήση προσομοιώσεων αστικών θεάτρων μάχης, πολεμικών παίγνιων με πολλαπλά σενάρια και τεχνολογίες εικονικής, αλλά και ενισχυμένης πραγματικότητας μπορεί να προετοιμάσει το προσωπικό για την πολυπλοκότητα των ψηφιακών και φυσικών περιβαλλόντων. Η αξιοποίηση δεδομένων σε πραγματικό χρόνο και η ενσωμάτωση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης για υποστήριξη κρίσιμων αποφάσεων επιτρέπουν στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις να βελτιώνουν συνεχώς την ταχύτητα και την ακρίβεια των αποφάσεών τους, ενισχύοντας την ανθεκτικότητα, την επιχειρησιακή ευελιξία και τη διαλειτουργικότητα με τους συμμαχικούς εταίρους. Αυτή η προσαρμοστικότητα, σε συνδυασμό με σαφές δόγμα και επαρκή εκπαίδευση, διασφαλίζει ότι οι ελληνικές δυνάμεις μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε ένα περιβάλλον με αυξανόμενες υβριδικές αλλά και ασύμμετρες απειλές. Η **Εικόνα 1** αποτυπώνει οπτικά το επιχειρησιακό πεδίο του μέλλοντος στις έξυπνες πόλεις.

Εικόνα 1. Μελλοντικό επιχειρησιακό πεδίο σε έξυπνη πόλη

Η δομή του άρθρου είναι η ακόλουθη: Στην Ενότητα 2 παρουσιάζεται ο μελλοντικός πόλεμος καθώς και ο ρόλος των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Η Ενότητα 3 αναλύει το πολυδιάστατο επιχειρησιακό θέατρο των έξιπνων πόλεων. Στην Ενότητα 4, παρατίθενται οι μελλοντικές προκλήσεις, αλλά και οι προοπτικές, ενώ η Ενότητα 5 ολοκληρώνει συμπερασματικά το παρόν άρθρο και προτείνει μελλοντικές κατευθύνσεις.

Ο Μελλοντικός Πόλεμος και οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις

Ο μελλοντικός πόλεμος χαρακτηρίζεται από πολυχωρικότητα, πολυδιάστατες απειλές και ψηφιακή διασύνδεση.⁴ Σε τεχνολογικό επίπεδο, η ενσωμάτωση συστημάτων της τεχνητής νοημοσύνης για την ανίχνευση και την ταξινόμηση των στόχων, οι αλγόριθμοι μηχανικής μάθησης για την πρόβλεψη κινήσεων του αντιπάλου, καθώς και η χρήση κυβερνοφυσικών συστημάτων σε κρίσιμες υποδομές μετασχηματίζουν την αρχιτεκτονική πληροφοριών στο πεδίο μάχης. Παραδείγματα που αποκτούν πρακτικό νόημα περιλαμβάνουν: (α) τις πλατφόρμες πληροφοριών, επιτήρησης και αναγνώρισης με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης για την ανάλυση βίντεο σε πραγματικό χρόνο, καθώς και την αυτόματη προτεραιοποίηση των στόχων, (β) τους κομβικούς αισθητήρες της αστικής υποδομής που τροφοδοτούν τα συστήματα πρόληψης, καθώς και (γ) τα σμήνη μη επανδρωμένων οχημάτων που επιχειρούν συνεργατικά για την επιτήρηση, αλλά και την πιθανή εμπλοκή. Σε αυτά τα πολυεπίπεδα συστήματα, ο κυβερνοχώρος και το περιβάλλον πληροφοριών γίνονται πρώτης γραμμής πεδία δράσης, όσον αφορά τις πληροφοριακές επιχειρήσεις, την παραπληροφόρηση και την ηλεκτρονική καταστολή όπου μπορούν να εξουδετερώσουν εχθρικές επιχειρήσεις πριν καν ξεκινήσουν οι συμβατικές πολεμικές κινήσεις.

Για την Ελλάδα, το γεωγραφικό και πολιτικό πλαίσιο, με τα πυκνά αστικά κέντρα, το νησιωτικό ανάγλυφο και τη γειτνίαση με περιοχές υψηλής έντασης, πολλαπλασιάζει τις προκλήσεις και τις απαιτήσεις ευελιξίας. Οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις πρέπει να μεταβούν από ένα κυρίως εδαφοκεντρικό μοντέλο προς ένα υβριδικό, τεχνολογικά ενισχυμένο μοντέλο δράσης. Στην πράξη αυτό σημαίνει: (1) την αναπροσαρμογή των δομών διοίκησης, ώστε να υποστηρίζουν τη διαλειτουργική διοίκηση και τον έλεγχο χαμηλού χρόνου αντίδρασης, (2) την ενσωμάτωση συστημάτων υποστήριξης αποφάσεων που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη, (3) την ανάπτυξη δόγματος για τις συνεργατικές επιχειρήσεις με μη επανδρωμένα μέσα, καθώς και (4) την εκπαίδευση προσωπικού στην αστική διεξαγωγή επιχειρήσεων, όπου οι πολίτες και οι κρίσιμες υποδομές συνυπάρχουν με τα πεδία μάχης. Η εμπλοκή σε ανθρωποκεντρικά σενάρια, όπως η απελευθέρωση ομήρων από ένα έξιπνο σπίτι, απαιτεί συγχρόνως τεχνικές λύσεις, όπως τη χαρτογράφηση και τη μη κινητική διατάραξη, αλλά και συγκεκριμένες καινοτόμες νομικές, καθώς και ηθικές προσαρμογές.

Η διαλειτουργικότητα σε συνεργασία με τους συμμάχους, αλλά και τους φορείς πολιτικής προστασίας αποτελεί ένα καίριο κεντρικό ζήτημα.⁵ Απαιτούνται κοινά πρότυπα επικοινωνίας, πρωτόκολλα ασφάλειας και ασκήσεις διαλειτουργικότητας, εστιασμένες κυρίως στην περιοχή των πολεμικών παιγνίων, που να συνδυάζουν παράλληλα τα στρατιωτικά, τα αστικά, αλλά και τα διοικητικά επίπεδα ανά περίπτωση. Σε επίπεδο επιχειρησιακής ανθεκτικότητας, οι προτεραιότητες διαμορφώνονται ως εξής: (1) προηγείται η προστασία των κρίσιμων υποδομών, δηλαδή η ενέργεια, οι τηλεπικοινωνίες και οι μεταφορές, (2) έπεται η ενίσχυση της κυβερνοάμυνας και (3) ακολουθεί η δυνατότητα αποκατάστασης καθώς και η άμεση εφε-

δρεία των λειτουργιών. Ταυτόχρονα, πρέπει να αναπτυχθούν προσωρινοί, πλην όμως ανθεκτικοί, μηχανισμοί διαχείρισης πληροφοριών, αλλά και κανόνες ελέγχου πρόσβασης έτσι ώστε να αποφευχθούν λανθασμένες ή/και επιπόλαιες αυτοματοποιημένες αποφάσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε παράπλευρες απώλειες.

Πίνακας 1. Οι προτεινόμενες τεχνολογίες και οι χρήσεις τους σε αντιστοιχία με συγκεκριμένες δράσεις

Τεχνολογίες	Χρήσεις	Δράσεις
Τεχνητή νοημοσύνη	Ανάλυση δεδομένων, πρόβλεψη κινήσεων αντιπάλου και υποστήριξη λήψης αποφάσεων	Ανάπτυξη συστημάτων υποστήριξης διοίκησης με τεχνητή νοημοσύνη, εκπαίδευση προσωπικού στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων και ενσωμάτωση σε κέντρα επιχειρήσεων
Μη επανδρωμένα οχήματα	Επιτήρηση, αναγνώριση, και υποστήριξη αστικών επιχειρήσεων	Δημιουργία στόλου συνεργατικών σιμνών, ανάπτυξη δόγματος για τις αστικές και τις περιφερειακές αποστολές, καθώς και τακτική ενοποίηση με επίγειες δυνάμεις
Κυβερνοφυσικά συστήματα	Παρακολούθηση κρίσιμων υποδομών και ροών δεδομένων σε πραγματικό χρόνο	Εγκατάσταση αισθητήρων σε αστικές και στρατηγικές υποδομές, εκπαίδευση προσωπικού σε διαχείριση δεδομένων και ανάπτυξη πρωτοκόλλων ασφαλείας
Δικτυοκεντρικά συστήματα	Ολοκληρωμένη διοίκηση, παρακολούθηση, και επικοινωνία	Αναβάθμιση δικτύων επικοινωνίας, ενσωμάτωση επίγνωσης πλαισίου σε πραγματικό χρόνο, καθώς και διαλειτουργικότητα με συμμαχικές δυνάμεις
Αναλυτική μεγάλων δεδομένων	Ανάλυση τεράστιων όγκων πληροφοριών, και αναγνώριση μοτίβων	Ανάπτυξη πλατφορμών επεξεργασίας δεδομένων, εκπαίδευση αναλυτών και εφαρμογή σε επιχειρήσεις αποτροπής και στρατηγικού σχεδιασμού
Τεχνολογία έξυπνων πόλεων	Πρόβλεψη κινδύνων, καθώς και παρακολούθηση πληθυσμού και υποδομών	Συνεργασία με τοπικές αρχές, δημιουργία επιχειρησιακών πινάκων ελέγχου της αστικής κατάστασης, καθώς και εκπαίδευση προσωπικού σε επιχειρήσεις εντός αστικού περιβάλλοντος

Συστήματα προσομοίωσης πολεμικών παιγνίων	Εκπαίδευση, δοκιμή τακτικών και αξιολόγηση νέων τεχνολογιών	Δημιουργία προσομοιωμένων αστικών και πολυεπίπεδων περιβαλλόντων, τακτική ανάλυση σεναρίων, καθώς και ενσωμάτωση με συγκεκριμένες εκπαιδευτικές ασκήσεις
Αυτόνομα όπλα με κατευθυνόμενα βλήματα ακριβείας	Ταχεία εμπλοκή στόχων και μείωση ανθρώπινου κινδύνου	Ανάπτυξη νομικού και επιχειρησιακού πλαισίου, εκπαίδευση χειριστών, καθώς και ενσωμάτωση σε συνδυαστικές επιχειρήσεις

Στρατηγικά, η μετάβαση προς τα δικτυοκεντρικά επιχειρησιακά μοντέλα μετατρέπει την πληροφορία σε κεντρικό στοιχείο ισχύος, ως προς: (1) την ποιότητα, (2) την ακεραιότητα και (3) την ταχύτητα ροής δεδομένων που εν τέλει καθορίζουν την επιχειρησιακή υπεροχή.⁶ Η υλοποίηση αυτού του μετασχηματισμού απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση η οποία αποτελείται από: (1) επενδύσεις σε τεχνολογία και υποδομή, (2) εκπαίδευση και ανάπτυξη δόγματος, (3) ανασχεδιασμό πρόσφορων προμηθειών ώστε να επιτρέπουν γρήγορη ενσωμάτωση εμπορικών καθώς και στρατιωτικών τεχνολογιών και (4) σαφή νομικά ή/και ηθικά πλαίσια για χρήση αυτοματοποιημένων, αλλά και ημιαυτοματοποιημένων τεχνολογικών μέσων.⁷ Έτσι, ως αποτέλεσμα, το ανθρώπινο δυναμικό, η τεχνολογική υπεροχή και η οργανωτική προσαρμοστικότητα θα παραμείνουν οι βασικοί πυλώνες στρατηγικής ισχύος, εξασφαλίζοντας ότι οι ελληνικές δυνάμεις μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο και τεχνολογικά πολύπλοκο επιχειρησιακό περιβάλλον, το οποίο ωστόσο απαιτεί άριστη εκπαίδευση, ανθεκτικά δίκτυα και οργανωτική προσαρμοστικότητα. Συγκεκριμένα, το ανθρώπινο δυναμικό, η τεχνολογική υπεροχή, αλλά και η στρατηγική ευελιξία θα είναι σε θέση να συνθέτουν τους βασικούς άξονες ισχύος για τον μελλοντικό πόλεμο, προσδίδοντας στις ελληνικές δυνάμεις την ικανότητα να αντιδρούν αποτελεσματικά σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο, πολυδιάστατο και υψηλής πολυπλοκότητας επιχειρησιακό περιβάλλον.⁸

Επιπρόσθετα, η αποτελεσματική μετάβαση σε αυτά τα επιχειρησιακά μοντέλα απαιτεί συστηματική επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και σε καινοτόμες δομές υποστήριξης, όπως: (1) η δημιουργία κέντρων έρευνας και ανάπτυξης που θα συνεργάζονται με ακαδημαϊκούς και βιομηχανικούς εταίρους, (2) η θεσμοθέτηση διαδικασιών ταχείας ένταξης τεχνολογιών, αλλά και (3) η ανάπτυξη μηχανισμών διακυβέρνησης πολυδιάστατων δεδομένων, που θα διασφαλίζουν τη διαφάνεια και την προστασία των προσωπικών δεδομένων καθώς και την εμπιστοσύνη των πολιτών. Απαραίτητες είναι επίσης οι εκτενείς ασκήσεις συντονισμού και πολεμικών παιγνίων με τις πολιτικές αρχές, αλλά και τους ιδιωτικούς παρόχους τεχνολογίας, σε ένα ευρύ φάσμα σεναρίων προσομοίωσης ψηφιακών διδυμων καθώς και η συνεχής αξιολόγηση των κανόνων εμπλοκής για την ελαχιστοποίηση των παράπλευρων απωλειών σε πολυπληθή αστικά περιβάλλοντα. Συνολικά, η ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανικής βάσης, καθώς και η προώθηση κοινοπραξιών τεχνολογίας θα ενδυναμώσουν την επιχειρησιακή αυτονομία και την ικανότητα της ταχείας αποκατάστασης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει συγκεκριμένα τις προτεινόμενες τεχνολογίες, τις χρήσεις τους, αλλά και τις αντίστοιχες δράσεις για τις ελληνικές δυνάμεις στο πλαίσιο των έξυπνων πόλεων.

Το Επιχειρησιακό Θέατρο των Έξυπνων Πόλεων

Οι έξυπνες πόλεις αποτελούν νέα, σύνθετα επιχειρησιακά θέατρα με μοναδικά χαρακτηριστικά.⁹ Η ύπαρξη εκτεταμένων δικτύων αισθητήρων, προηγμένων συστημάτων ελέγχου κυκλοφορίας, ευφυών ενεργειακών δικτύων και πλατφορμών συλλογής και ανάλυσης δεδομένων σε πραγματικό χρόνο δημιουργεί ένα περιβάλλον, όπου η πληροφορία γίνεται πυλώνας ισχύος. Στο πλαίσιο αυτό, οι τεχνολογίες που σχεδιάστηκαν για βελτίωση της ποιότητας ζωής μπορούν να μετατραπούν σε κρίσιμα πεδία επιχειρησιακής δραστηριότητας, καθώς οι επιτιθέμενοι μπορούν να εκμεταλλευτούν ευπάθειες στα δίκτυα επικοινωνιών, στις μεταφορές, στις ενεργειακές υποδομές και στους αισθητήρες.¹⁰ Η πολυπλοκότητα και η συνεχής δυναμική των αστικών συστημάτων καθιστούν τις επιχειρήσεις εξαιρετικά απαιτητικές, απαιτώντας υψηλή ακρίβεια, ταχύτητα αντίδρασης και συνεχή ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο για την αποτελεσματική λήψη αποφάσεων.

Στο επιχειρησιακό θέατρο των έξυπνων πόλεων, οι παραδοσιακές γραμμές μετώπου σχεδόν εξαφανίζονται και δημιουργούνται δυναμικά, μεταβαλλόμενα δίκτυα ελέγχου και επιρροής.¹¹ Η συνύπαρξη φυσικής και ψηφιακής διάστασης απαιτεί διακλαδικό συντονισμό μεταξύ στρατιωτικών μονάδων, πληροφοριακών κέντρων και πολιτικών αρχών. Οι επιχειρήσεις εντός αστικών περιβαλλόντων περιλαμβάνουν συνδυασμένες δράσεις τόσο σε αεροδιαστημικό, χερσαίο, και ναυτικό επίπεδο αλλά και τον κυβερνοχώρο, καθώς και τη διαχείριση κρίσεων που επηρεάζουν τους πολίτες. Η ανάγκη για υψηλή ταχύτητα αντίδρασης και ακρίβεια σημαίνει ότι οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις πρέπει να ενσωματώσουν τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης, αναλυτικής μεγάλων δεδομένων, αλλά και μη επανδρωμένων μέσων για τον εντοπισμό, την αξιολόγηση, καθώς και την αντιμετώπιση των αναδυόμενων απειλών σε πραγματικό χρόνο, μειώνοντας ταυτόχρονα τον αυξημένο κίνδυνο των παράπλευρων απωλειών.¹²

Πίνακας 2. Οι κύριες απειλές στις έξυπνες πόλεις σε κάθε επίπεδο καθώς και οι προτεινόμενες δράσεις.

Επίπεδο	Παραδείγματα	Κύριες Απειλές	Δράσεις
Φυσικό	Κτίρια, δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια, καθώς και κρίσιμες υποδομές ενέργειας και νερού	Στρατιωτικές, παραδοσιακές επιθέσεις, σαμποτάζ υποδομών, καθώς και χωροχρονική αστάθεια	Εκπαίδευση αστικής μάχης, προστασία κρίσιμων κόμβων, και σχέδια ταχείας αποκατάστασης υποδομών
Ψηφιακό και δικτυακό	Δίκτυα επικοινωνιών, υπολογιστική νέφους, αισθητήρες του διαδικτύου των πραγμάτων, καθώς και εποπτικός έλεγχος και συλλογή δεδομένων	Κυβερνοεπιθέσεις, υποκλοπές, εξαπάτηση ταυτότητας στον κυβερνοχώρο και ψηφιακή χειραγώγηση	Ενίσχυση της κυβερνοάμυνας, κατάτμηση δικτύων, ασφαλής διοίκηση και έλεγχος, καθώς και συνεχής παρακολούθηση και απόκριση σε αναδυόμενα περιστατικά

Πληροφοριακό και γνωστικό	Κοινωνικά δίκτυα, πίνακες απεικόνισης δεδομένων, ροές δεδομένων σε πραγματικό χρόνο και δημόσιες ειδοποιήσεις	Παραπληροφόρηση, ψυχολογικές επιχειρήσεις, καθώς και καταστροφή της εμπιστοσύνης των πολιτών	Αντιπληροφοριακές επιχειρήσεις, διαδικασίες επαλήθευσης ταυτότητας, καθώς και συνεργασία με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αλλά και τις τοπικές αρχές
Λειτουργικό και υπηρεσιών	Μεταφορές, έξυπνη και ηλεκτρονική διακυβέρνηση, καθώς και έξυπνη κινητικότητα	Διακοπή μεταφορών, προβλήματα εφοδιαστικής αλυσίδας και άρνηση παροχής υπηρεσιών	Εναλλακτικά δρομολόγια, εφεδρική εφοδιαστική αλυσίδα, καθώς και ασκήσεις συντονισμού τόσο της πολιτικής όσο και της στρατιωτικής υποστήριξης
Κοινωνικό και πολιτικό	Τοπικές αρχές, νομοθεσία, καθώς και διαθέσιμες πολιτικές υπηρεσίες	Πολιτική αστάθεια, αστικοποίηση των κρίσεων, αλλά και εμπλοκή των πολιτών	Πλαίσια συνεργασίας με την πολιτική προστασία, καθώς και νομική ή/και ηθική καθοδήγηση της χρήσης των διαθέσιμων τεχνολογιών

Η επιτυχής δράση σε τέτοια περιβάλλοντα απαιτεί επίσης τη συνεργασία με πολιτικούς και διοικητικούς φορείς για την κοινή χρήση δεδομένων, τον συντονισμό ασφάλειας και την ετοιμότητα σε κρίσεις πολιτικής προστασίας.¹³ Η εκπαίδευση προσωπικού σε σενάρια πολυδιάστατων αστικών επιχειρήσεων, η δημιουργία προσομοιωμένων αστικών θεάτρων μάχης, αλλά και η ανάπτυξη δόγματος ικανού να συνδυάζει τη χρήση των διαθέσιμων τεχνολογιών, καθώς και των αντίστοιχων συμβατικών μέσων καθίστανται καθοριστικά στοιχεία μίας υπολογίσιμης στρατηγικής ισχύος. Οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, με τα σημαντικά αστικά κέντρα στρατηγικής σημασίας, οφείλουν να ενσωματώσουν στην επιχειρησιακή τους κουλτούρα την αξιοποίηση προηγμένων συστημάτων αισθητήρων, συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών, ώστε να διατηρήσουν αποτελεσματικότητα και κυριαρχία σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και υψηλής τεχνολογικής πυκνότητας επιχειρησιακό περιβάλλον.¹⁴

Επιπλέον, η δυναμική των έξυπνων πόλεων απαιτεί την ανάπτυξη αποτελεσματικών μηχανισμών συνεχούς παρακολούθησης, καθώς και ποιοτικής προγνωστικής αναλυτικής. Συγκεκριμένα, τα δεδομένα που συλλέγονται από τους αισθητήρες, τις κάμερες, τα μη επανδρωμένα οχήματα και τις ανερχόμενες τεχνολογίες του διαδικτύου των πραγμάτων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εντοπιστούν μοτίβα κινδύνου, πιθανά σημεία συμφόρησης, αλλά και ευπάθειες στις υποδομές, επιτρέποντας την έγκαιρη λήψη αποφάσεων, καθώς και τη σχεδίαση προληπτικών μέτρων. Η ενσωμάτωση των τεχνολογιών της μηχανικής μάθησης και

της τεχνητής νοημοσύνης σε αυτές τις πλατφόρμες επιτρέπει την αυτόματη αξιολόγηση των απειλών και την προτεραιοποίηση των διαθέσιμων πόρων σε πραγματικό χρόνο, ενισχύοντας την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα, αλλά και μειώνοντας το πιθανό ανθρώπινο σφάλμα.

Παράλληλα, η διαχείριση του ανθρώπινου παράγοντα και η προστασία των πολιτών αποκτούν κεντρικό ρόλο. Οι επιχειρήσεις στο πολύπλοκο περιβάλλον των έξυπνων πόλεων απαιτούν λεπτούς συνδυασμούς τόσο στο επίπεδο της φυσικής όσο και της ψηφιακής παρέμβασης, ώστε να αποφευχθούν παράπλευρες απώλειες και να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη του αστικού πληθυσμού στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις. Αυτό σημαίνει την άρτια εκπαίδευση του στρατιωτικού προσωπικού σε πολυκλαδικά σενάρια, τη χρήση εικονικής και επανηχημένης πραγματικότητας για προσομοιώσεις και την ενσωμάτωση κανόνων εμπλοκής βασισμένων σε πραγματικά δεδομένα. Η συνεργασία με τις τοπικές αρχές, τις υπηρεσίες πολιτικής προστασίας και τους ιδιωτικούς φορείς τεχνολογίας γίνεται απαραίτητη για τον συντονισμό των δράσεων, την ανταλλαγή των κρίσιμων πληροφοριών και την επίτευξη της ταχείας, της ασφαλούς, καθώς και της αποτελεσματικής επιχειρησιακής αντίδρασης σε ένα περιβάλλον συνεχώς μεταβαλλόμενο, αλλά και υψηλής πολυπλοκότητας. Στον Πίνακα 2, απεικονίζονται οι διαστάσεις και τα επίπεδα του επιχειρησιακού θεάτρου των έξυπνων πόλεων, καθώς και οι κύριες απειλές, αλλά και οι προτεινόμενες δράσεις για τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις.

Προκλήσεις και Προοπτικές

Η επιχειρησιακή δράση σε έξυπνες πόλεις θέτει ένα πολυδιάστατο φάσμα προκλήσεων, που περιλαμβάνουν τεχνολογικά, νομικά, ηθικά και οργανωτικά ζητήματα.¹⁵ Η ασφάλεια των δεδομένων και των κρίσιμων υποδομών αποτελεί πρωταρχικό μέλημα, καθώς η πρόσβαση σε ευαίσθητες πληροφορίες από εχθρικές δυνάμεις μπορεί να διαταράξει ολόκληρο το επιχειρησιακό πλάνο και να προκαλέσει αλυσιδωτές επιπτώσεις σε υπηρεσίες ζωτικής σημασίας. Η χρήση των προηγμένων αισθητήρων, της τεχνολογίας του διαδικτύου των πραγμάτων, καθώς και των δικτυοκεντρικών συστημάτων αυξάνει την έκθεση σε κυβερνοαπειλές, απαιτώντας εκτεταμένη προστασία των πληροφοριακών υποδομών, αλλά και τη δημιουργία ισχυρών πρωτοκόλλων κυβερνοάμυνας.¹⁶ Πρακτικά αυτό σημαίνει όχι μόνο τη λήψη τεχνικών μέτρων, όπως η κρυπτογράφηση, η κατάτμηση των δικτύων και η πολυπαραγοντική ταυτοποίηση, αλλά και διαδικασίες ασφάλειας πληροφοριών, όσον αφορά τη συνεχή σάρωση ευπαθειών, την προσομοίωση επιθετικών και αμυντικών ομάδων, αλλά και τις ικανότητες διαχείρισης περιστατικών σε χρονική βάση της τάξης του 24/7 ανά πάσα στιγμή, ώστε να διατηρηθεί η επιχειρησιακή συνέχεια υπό συνεχή πίεση.

Παράλληλα, η ενσωμάτωση της τεχνητής νοημοσύνης και των αυτοματοποιημένων συστημάτων στο πεδίο μάχης απαιτεί σαφή δόγματα δράσης, μηχανισμούς λογοδοσίας, αλλά και εκπαίδευση προσωπικού σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης. Η χρήση των μη επανδρωμένων οχημάτων, των έξυπνων πυρομαχικών ή/και η υποστήριξη των συστημάτων λήψεως αποφάσεων με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης ενέχει ηθικές, καθώς και νομικές προκλήσεις, ιδιαίτερα όσον αφορά το αστικό περιβάλλον με τη συνεχή παρουσία των πολιτών, αλλά και των αντίστοιχων υποδομών που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση. Οι στρατιωτικές δυνάμεις πρέπει να διαμορφώσουν κανόνες εμπλοκής, οι οποίοι πρέπει να είναι προσαρμοσμένοι σε καθεστώτα αυτόνομων, αλλά και ημιαυτόνομων τεχνολο-

γικών μέσων, έτσι ώστε να εφαρμόσουν τις διαδικασίες και τις δυνατότητες ελέγχου και της ερμηνείας των αλγορίθμων με απώτερο στόχο να είναι σε θέση να προβλέψουν και να επαληθεύσουν έγκαιρα την ανθρώπινη συμπεριφορά σε επίπεδο κρίσιμων αποφάσεων, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, αλλά και τη δημόσια νομιμοποίηση της δράσης τους. Επίσης, απαιτείται νομική κάλυψη για τις συνεχιζόμενες τεχνολογικές και τακτικές καινοτομίες, καθώς και η εκπαίδευση των στρατιωτικών δικαστικών, αλλά και των διοικητών των ενόπλων δυνάμεων ως προς την αξιολόγηση των τεχνολογικά υποβοηθούμενων ενεργειών.

Πίνακας 3. Οι αναδυόμενες προκλήσεις και οι προοπτικές σε σχέση με τις στρατηγικές αντιμετώπισης τους

Προκλήσεις	Στρατηγικές Αντιμετώπισης	Προοπτικές και Αποτελέσματα
Διασφάλιση δεδομένων, υποδομών και κυβερνοασφάλειας	Ειδικές μονάδες κυβερνοάμυνας, κατάτμηση δικτύων, συνεχής παρακολούθηση/ αντιμετώπιση περιστατικών, ασκήσεις επιτιθέμενων/αμυνόμενων και σχέδια αντιγράφων ασφαλείας και ανάκαμψης από καταστροφές	Μείωση ευπαθειών, ταχύτερη αποκατάσταση υπηρεσιών και υψηλότερη επιχειρησιακή ανθεκτικότητα
Χρήση τεχνητής νοημοσύνης, αυτόνομων συστημάτων, καθώς και νομικών ή/και ηθικών ζητημάτων	Διαμόρφωση κανόνων εμπλοκής, δυνατότητα ελέγχου και επαλήθευσης των ευφυών αλγορίθμων, καθώς και ανθρώπινη έγκριση σε κρίσιμες αποφάσεις αλλά και στα νομικά πλαίσια συμμόρφωσης	Αξιόπιστη, και ηθικά υπεύθυνη ενσωμάτωση αυτοματισμών, καθώς και διατήρηση διεθνούς νομιμότητας
Διαλειτουργικότητα, διακλαδική, καθώς και διαυπηρεσιακή συνεργασία	Κοινά πρωτόκολλα επικοινωνίας, συμφωνίες διαμοιρασμού δεδομένων, κοινές πολεμικές ασκήσεις, καθώς και υπεύθυνοι αξιωματικοί επικοινωνίας με τις τοπικές αρχές	Βελτιωμένος συντονισμός, ταχύτερη λήψη αποφάσεων και ολοκληρωμένες αντιδράσεις σε αναδυόμενες κρίσεις
Ανθεκτικότητα κρίσιμων υποδομών, όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, αλλά και οι επικοινωνίες	Δημιουργία πλεονασμού και κατάτμησης κρίσιμων δικτύων, προγράμματα προληπτικής συντήρησης και συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα	Μείωση λειτουργικών διακοπών, προστασία πολιτών και διατήρηση επιχειρησιακής συνέχειας
Εκπαίδευση και ανάπτυξη δόγματος για αστικές επιχειρήσεις, αλλά και επιχειρήσεις πολλαπλών τομέων	Ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης, προσομοιώσεις αστικών θεάτρων, αναθεώρηση δόγματος, καθώς και ενσωμάτωση των εργαλείων της τεχνητής νοημοσύνης για τη διοίκηση και τον έλεγχο σε στρατιωτικές εκπαιδεύσεις	Ανάπτυξη δεξιοτήτων, καλύτερη ετοιμότητα, καθώς και πιο ρεαλιστική προετοιμασία

Διαχείριση πληροφοριών, καθώς και επίγνωση πλαισίου	Πλατφόρμες αναλυτικής μεγάλων δεδομένων, πίνακες ελέγχου σε πραγματικό χρόνο, ροές επαλήθευσης, καθώς και ομάδες ροής πληροφοριών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης	Ακριβέστερη εικόνα πεδίου, ταχύτερη προτεραιοποίηση στόχων και περιορισμός παραπληροφόρησης
Ευελιξία στις διαδικασίες προμηθειών, και αξιόπιστη βιομηχανική βάση	Ευέλικτα πλαίσια προμηθειών, συνδυασμοί εμπορικών προϊόντων με ανάπτυξη από το Υπουργείο Άμυνας και επιχειρησιακά κέντρα έρευνας και ανάπτυξης καινοτομίας	Γρηγορότερη ενσωμάτωση τεχνολογιών και υποστήριξη εγχώριου οικοσυστήματος τεχνολογίας
Εμπιστοσύνη πολιτών, νομικό, καθώς και θεσμικό πλαίσιο	Διαφάνεια σε χρήση δεδομένων, νομικά πλαίσια προστασίας πολιτών, κοινές ενημερώσεις με τοπικές αρχές	Βελτιωμένη αποδοχή επιχειρήσεων, μείωση πολιτικών αντιδράσεων και νομιμοποίηση ενεργειών Ενόπλων Δυνάμεων

Μια επιπλέον πρόκληση αφορά στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση των αστικών υποδομών, όπου οι στρατιωτικές επιχειρήσεις διασταυρώνονται με πολιτικές, διοικητικές και κοινωνικές δομές. Η συνεργασία με τις τοπικές αρχές, τους παρόχους ενέργειας, των επικοινωνιών, καθώς και των υπηρεσιών πολιτικής προστασίας δεν είναι αυτονόητη και απαιτεί θεσμοθετημένα κανάλια επικοινωνίας και συντονισμού. Η δημιουργία νομικών πλαισίων για τον διαμοιρασμό δεδομένων μεταξύ των υπεύθυνων αξιωματικών επικοινωνίας, καθώς και της διασύνδεσης με τις πλατφόρμες κοινών επιχειρησιακών εικόνων, αλλά και των εν εξελίξει επιχειρησιακών καταστάσεων είναι απαραίτητη για να αποφευχθούν καθυστερήσεις και ασυνεννοησίες κατά τη διάρκεια επικείμενων κρίσεων. Επιπλέον, η υλοποίηση κοινών ασκήσεων και επιτραπέζιων πολεμικών παιγνίων με τη συμμετοχή των δημοτικών αρχών, των παρόχων υπηρεσιών, αλλά και των ιδιωτικών εταιρειών τεχνολογίας θα ενισχύσει την αμοιβαία κατανόηση των υπάρχουσών απαιτήσεων, καθώς και των περιορισμών, βελτιώνοντας τόσο το χρόνο αντίδρασης όσο και την ποιότητα του συντονισμού.

Παρά τις παραπάνω προκλήσεις, προκύπτουν σημαντικές προοπτικές οι οποίες μπορούν να μεταμορφώσουν το επιχειρησιακό δυναμικό των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Η αξιοποίηση των δεδομένων που παράγονται από τα δίκτυα των έξυπνων πόλεων μπορεί να προσφέρει πρωτοφανή επίγνωση πλαισίου, βελτιώνοντας την ταχύτητα λήψης αποφάσεων καθώς και την ακρίβεια των επιχειρήσεων.¹⁸ Η συνδυαστική χρήση της απεικόνισης δεδομένων σε πραγματικό χρόνο, της προγνωστικής αναλυτικής, αλλά και των δεικτών απειλών με την υποστήριξη τεχνητής νοημοσύνης επιτρέπει την έγκαιρη πρόβλεψη συμβάντων, την προτεραιοποίηση των πόρων καθώς και την ταχεία ανάθεση αποστολών με την ελάχιστη ανθρώπινη χρονική καθυστέρηση. Αυτές οι δυνατότητες μπορούν επίσης να υποστηρίξουν μεικτές επιχειρήσεις ανθρωπιστικής βοήθειας, καθώς και πολιτικές

προστασίας, ενισχύοντας την εικόνα των στρατιωτικών δυνάμεων έναντι του αστικού πληθυσμού αλλά και βελτιώνοντας τη συμβατότητα των στρατιωτικών ενεργειών με τις κοινωνικές ανάγκες.

Επίσης, για να μετουσιωθούν οι διαθέσιμες προοπτικές σε πρακτικό πλεονέκτημα, απαιτείται μια ολιστική, αλλά και πολυεπίπεδη στρατηγική, που συνδυάζει την τεχνολογική επένδυση, τις θεσμικές αλλαγές, καθώς και την ανθρώπινη εξειδίκευση. Η Ελλάδα, αξιοποιώντας τη στρατηγική της θέση και τις συμμαχίες της, μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο ανάπτυξης ολοκληρωμένων επιχειρησιακών δογμάτων για το αστικό επιχειρησιακό θέατρο του μέλλοντος.¹⁹ Αυτό στην ουσία σημαίνει: (1) τις καίριες επενδύσεις στις τεχνολογίες αιχμής και την εγχώρια έρευνα και ανάπτυξη καινοτομίας, (2) τον ανασχεδιασμό των προμηθειών για την ταχύτερη ενσωμάτωση έτοιμων προς χρήση προϊόντων και λύσεων, (3) τη συστηματική εκπαίδευση σε προσομοιώσεις τύπου ψηφιακών δίδυμων, αλλά και παιγνίων πολέμου, καθώς και (4) την καθιέρωση ηθικών ή/και νομικών πλαισίων που προστατεύουν τον πολίτη, αλλά και παρέχουν σαφείς κανόνες δράσης. Η συνεργασία μεταξύ του στρατού, των πολιτικών αρχών, καθώς και των τεχνολογικών φορέων θα καθορίσει την αποτελεσματικότητα των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων τόσο σε σύνθετα όσο και σε πολυδιάστατα επιχειρησιακά περιβάλλοντα, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι η προστασία των πολιτών, αλλά και των κρίσιμων υποδομών θα παραμένει διαρκώς μία ακλόνητη προτεραιότητα. Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται τόσο οι αναδυόμενες προκλήσεις όσο και οι αντίστοιχες προοπτικές, καθώς και οι προτεινόμενες στρατηγικές αντιμετώπισης.

Επίλογος

Η ανάλυση του μελλοντικού πολέμου σε περιβάλλοντα έξυπνων πόλεων καταδεικνύει ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις αλλάζουν ριζικά το πλαίσιο στρατηγικού σχεδιασμού και επιχειρησιακής δράσης. Η πολυπλοκότητα των αστικών δικτύων, η διασύνδεση φυσικών και ψηφιακών υποδομών και η παρουσία υβριδικών απειλών απαιτούν από τις Ένοπλες Δυνάμεις να επανεξετάσουν τις παραδοσιακές μεθόδους επιχειρησιακού σχεδιασμού, τη δομή των δυνάμεων και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η ενσωμάτωση των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης, των μη επανδρωμένων συστημάτων, των αισθητήρων, αλλά και των δικτυοκεντρικών πλατφορμών μπορεί να ενισχύσει την ταχύτητα της αντίδρασης, την ακρίβεια των επιχειρήσεων, καθώς και την ικανότητα της ανθεκτικότητας σε πολυδιάστατες απειλές, υπό την προϋπόθεση της ύπαρξης σαφούς δόγματος, στρατιωτικής εκπαίδευσης και κατάλληλης υποδομής.

Η εφαρμογή αυτών των δυνατοτήτων προσφέρει στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις σημαντικό πλεονέκτημα σε ένα γεωστρατηγικά σύνθετο περιβάλλον, ενώ παράλληλα θέτει ζητήματα διαχείρισης πληροφοριών, ηθικής χρήσης νέων τεχνολογιών και προστασίας πολιτών. Η στρατηγική ετοιμότητα στο μέλλον απαιτεί όχι μόνο την τεχνολογική υπεροχή, την οργανωτική ευελιξία και τη διαλειτουργικότητα με συμμαχικούς εταίρους, αλλά και την προσαρμοστικότητα σε ασύμμετρες απειλές. Συνολικά, η σφαιρική κατανόηση των επιχειρησιακών απαιτήσεων και η έγκαιρη προσαρμογή σε αυτά τα νέα περιβάλλοντα θα καθορίσουν την ικανότητα των ελληνικών δυνάμεων να διατηρήσουν το στρατηγικό πλεονέκτημα, την προστασία των κρίσιμων υποδομών, καθώς και την ασφάλεια των πολιτών, διασφαλίζοντας ότι η άμυνά τους, αλλά και οι επιχειρήσεις τους θα παραμένουν αποτελεσματικές, σύγχρονες και βιώσιμες στον μελλοντικό χώρο της μάχης.

Παράλληλα, η προοπτική μελλοντικών επιχειρήσεων σε έξυπνες πόλεις υπογραμμίζει την ανάγκη για συνεχή και δυναμική εκπαίδευση των ελληνικών δυνάμεων, καθώς και για ανάπτυξη προσομοιώσεων και ασκήσεων που αντικατοπτρίζουν πολυδιάστατα και ψηφιακά περιβάλλοντα μάχης. Η δημιουργία δομών προσομοίωσης και πολεμικών παιγνίων, σε συνδυασμό με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, μπορεί να προετοιμάσει το προσωπικό για πραγματικά σενάρια, μειώνοντας την αβεβαιότητα και ενισχύοντας την ταχύτητα λήψης αποφάσεων. Επιπλέον, η επένδυση σε καινοτόμες λύσεις και συνεργασίες με τεχνολογικούς φορείς θα επιτρέψει στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις να αξιοποιούν έγκαιρα νέες δυνατότητες, διατηρώντας το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα και ενισχύοντας τη στρατηγική τους θέση σε ένα ταχέως εξελισσόμενο και πολύπλοκο επιχειρησιακό περιβάλλον.

Μελλοντικά, οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις θα πρέπει να προσανατολιστούν στην ανάπτυξη ευέλικτων και προσαρμόσιμων δομών, ικανών να ενσωματώνουν ταχέως νέες τεχνολογίες και τακτικές. Η δημιουργία μιας στρατηγικής πλατφόρμας ικανής για τη συλλογή, την ανάλυση και τον διαμοιρασμό δεδομένων σε πραγματικό χρόνο, καθώς και την ενίσχυση της συνεργασίας με διεθνείς εταίρους, αλλά και την ανάπτυξη κοινών προτύπων ασφάλειας και διαλειτουργικότητας θα αποτελέσουν βασικούς πυλώνες στρατιωτικής έρευνας και ανάπτυξης. Επιπλέον, η έμφαση σε ερευνητικά προγράμματα και καινοτομία στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, της κυβερνοάμυνας, των μη επανδρωμένων, καθώς και των ρομποτικών συστημάτων θα ενισχύσει την ικανότητα των ελληνικών δυνάμεων να αντιμετωπίζουν σύνθετα σενάρια υβριδικού και ασύμμετρου πολέμου. Η ενοποίηση του στρατηγικού σχεδιασμού, της τεχνολογικής επένδυσης και της δυναμικής εκπαίδευσης θα εξασφαλίσει ότι οι ελληνικές δυνάμεις θα παραμένουν αποτελεσματικές, ανθεκτικές και σε θέση να διατηρήσουν μακροπρόθεσμα ένα ισχυρό στρατηγικό πλεονέκτημα στο νέο επιχειρησιακό περιβάλλον που διαμορφώνουν οι έξυπνες πόλεις.

1. Ο τίτλος του άρθρου στα αγγλικά είναι: *Future Warfare and the Hellenic Armed Forces in the Operational Theater of Smart Cities: Challenges and Strategic Prospects*. (μετάφραση από τον συγγραφέα).
2. Theodoros Anagnostopoulos, Michail Ploumis, Alkinoos Psarras, Faidon Komisopoulos, Ioannis Salmon, Klimis Ntalianis, and S. R. Jino Ramson, "Sustainable Supply Chain Management of COVID-19 Vaccines for Vaccination Delivery Based on Routing Algorithms," *WSEAS Transactions on Business and Economics* 20 (2023): 2587-2601, <https://doi.org/10.37394/23207.2023.20.221>.
3. Μιχάλης Σ. Πλουμής, *Μαθήματα Ηγεσίας* (Αθήνα: Εκδόσεις Ευρασία, 2021), 260-264.
4. Peter W. Singer and August Cole, *Burn-In: A Novel of the Real Robotic Revolution* (New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2020), 311-317.
5. David Kilcullen, *The Dragons and the Snakes: How the Rest Learned to Fight the West* (Oxford: Oxford University Press, 2020), 167-169.
6. Benjamin M. Jensen, Christopher Whyte, and Scott Cuomo, "Algorithms at War: The Promise, Peril, and Limits of Artificial Intelligence," *International Studies Review* 22, no. 3 (2020): 526-550, <https://doi.org/10.1093/isr/viz025>.
7. Christopher Coker, "Artificial Intelligence and the Future of War," *Scandinavian Journal of Military Studies* 2, no. 1 (2019): 55-60, <https://doi.org/10.31374/sjms.26>.
8. Μιχάλης Σ. Πλουμής, *Πολεμική τέχνη: Η τέχνη του πολέμου στη διαδρομή της ιστορίας* (Αθήνα: Εκδόσεις Ευρασία, 2020), 184-189.

9. Theodoros Anagnostopoulos, *IoT-Enabled Unobtrusive Surveillance Systems for Smart Campus Safety* (Hoboken, NJ: Wiley-IEEE Press, 2022), 53-58.
10. Sharif T. Hossain, Tan Yigitcanlar, Khanh Nguyen, and Yuting Xu, "Cybersecurity in Local Governments: A Systematic Review and Framework of Key Challenges," *Urban Governance* 5, no. 1 (2025): 1-19, <https://doi.org/10.1016/j.ugj.2024.12.010>.
11. Sean McFate, *The New Rules of War: Victory in the Age of Durable Disorder* (New York: William Morrow [HarperCollins], 2019), 221-227.
12. Thomas Rid, *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2020), 432-436.
13. Victor M. Konyonenburg, *The Urban Century: Developing World Urban Trends and Possible Factors Affecting Military Operations*, Defense Intelligence Reference Document (US Marine Corps Intelligence Activity, 1997), 12-14.
14. Theodoros Anagnostopoulos, "Spatiotemporal Authentication," U.S. Patent 10,824,713 B2, issued November 3, 2020, 21-25, <https://patents.google.com/patent/US10824713B2/en>.
15. Theodoros Anagnostopoulos, "Spatiotemporal Authentication," European Patent No. EP 3,407,232 B1, issued July 28, 2021, 24-28, <https://patents.google.com/patent/EP3407232B1/en>.
16. Michael Weissmann, "Urban Warfare: Challenges of Military Operations on Tomorrow's Battlefield," in *Advanced Land Warfare: Tactics and Operations*, edited by Michael Weissmann and Nils Nilsson (Oxford: Oxford University Press, 2023), 125-152.
17. James Johnson, "Artificial Intelligence & Future Warfare: Implications for International Security," *Defense & Security Analysis* 35, no. 2 (2019): 147-169, <https://doi.org/10.1080/14751798.2019.1600800>.
18. Mihael Plevnik and Pavel Vuk, "Navigating the Uncertainty of the Modern Environment: Multi-Domain Operations for the Defense of Small States," *European Security* (2025): 1-28, <https://doi.org/10.1080/09662839.2025.2540955>.
20. Dimitra Tsiolis and Aris Leivadeas, "A Smart City Assisted Internet of Military Defense Things Architecture," *IEEE Internet of Things Magazine* 8, no. 2 (2025): 18-24, <https://doi.org/10.1109/IOTM.001.2400160>.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Δρ. Θεόδωρος Αναγνωστόπουλος γεννήθηκε στην Αθήνα, Ελλάδα το 1976. Έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα στην πληροφορική από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στην Ελλάδα σε συνεργασία με το University of Geneva (Uni Dufour) στην Ελβετία. Επί του παρόντος κατέχει θέση επίκουρου καθηγητή Πληροφοριακών Συστημάτων και Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Αιγαίου στην Ελλάδα. Είναι μέλος του εργαστηρίου QMLab. Ο Δρ. Θεόδωρος Αναγνωστόπουλος κατέχει δύο διεθνή διπλώματα ευρεσιτεχνίας στις επιστημονικές περιοχές της χωροχρονικής αυθεντικοποίησης και των συστημάτων διακριτικής επιτήρησης πλαισίου στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου είναι ο εφευρέτης ενώ τη χρηματοδότηση υποστήριξε η Ordnance Survey: Great Britain's Mapping Authority στο Ηνωμένο Βασίλειο. Έχει υπάρξει επίτιμος ομιλητής στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών στον Περιφερειακό Τομέα της Ασίας και του Ειρηνικού στην Ινδία. Επίσης, ο Δρ. Θεόδωρος Αναγνωστόπουλος είναι μέλος της διεθνούς λίστας του Stanford University στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής όπου περιλαμβάνεται εντός του 2% των κορυφαίων επιστημόνων στην ερευνητική περιοχή του γνωστικού του αντικείμενου. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τις περιοχές της τεχνητής νοημοσύνης, του διαδικτύου των πραγμάτων, των συστημάτων διακριτικής επιτήρησης πλαισίου, και των έξυπνων πόλεων.

Από τη Γεωμετρία του Πολέμου στη Γεωμετρία της Νόησης: Εφαρμογή των Ζομινί, Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου στη Θράκη

του Ταγματάρχη (ΤΧ) Νικόλαου Σμυρνιού, Σπουδαστή 23^{ης} ΕΣ

Σύνοψη

Η στρατηγική είναι η τέχνη της διαμόρφωσης και επιβολής της βούλησης επί του αντιπάλου, υπό συνθήκες αβεβαιότητας. Το άρθρο αναδεικνύει τη διαχρονική αξία της «γεωμετρίας του πολέμου» του Αντουάν-Ανρί Ζομινί (Antoine-Henri Jomini), του πρώτου θεωρητικού που επιχείρησε να μετατρέψει τη στρατηγική σε επιστήμη συστηματικής ανάλυσης. Αναλύεται η σύνθεση του ορθολογισμού του Ζομινί, του ρεαλισμού του Κλαούζεβιτς (Clausewitz) και της γνωσιακής ευφυΐας του Σουν Τσου (Sun Tzu), ως βάση για την εθνική ανθεκτικότητα. Τέλος, διατυπώνονται εφαρμόσιμες προτάσεις για την ελληνική στρατηγική, με έμφαση στη Θράκη, ως υπόδειγμα δικτυωμένης και γνωσιακά ενισχυμένης αποτροπής.

Εισαγωγή

Η στρατηγική μπορεί να οριστεί ως η ικανότητα ενός έθνους να μετατρέψει την πολιτική βούληση σε οργανωμένη ισχύ, διασφαλίζοντας τη συνεκτική χρήση των διαθέσιμων μέσων, στρατιωτικών, διπλωματικών, οικονομικών και γνωσιακών, για την επίτευξη εθνικών σκοπών μέσα σε συνθήκες αβεβαιότητας.¹

Ο Κλαούζεβιτς ανέδειξε τον πόλεμο ως συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα, εδραιώνοντας το πολιτικό υπόβαθρο της στρατηγικής σκέψης.² Ο Ζομινί, από την πλευρά του, επιδίωξε τη μετατροπή της στρατηγικής σε συστηματικό, ορθολογικό πεδίο ανάλυσης, βασισμένο στη γεωμετρική οργάνωση του χώρου, του χρόνου και της ισχύος.³

Στο σύγχρονο ελληνικό επιχειρησιακό περιβάλλον, η Θράκη συνιστά διακριτό και υψηλής σημασίας Θέατρο Επιχειρήσεων, με την Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση Θράκης (ΑΣΔΙΘ) να αποτελεί μείζονα σχηματισμό του Στρατού Ξηράς, επιφορτισμένο με τη συνολική διοίκηση, οργάνωση και εκτέλεση της χερσαίας άμυνας στον κρίσιμο αυτό γεωστρατηγικό χώρο. Η Θράκη λειτουργεί ως κόμβος κρίσιμων γραμμών επικοινωνίας, επιχειρησιακών ροών και γεωοικονομικών διασυνδέσεων, εντάσσοντας την περιοχή όχι μόνο στο εθνικό, αλλά και στο συμμαχικό πλαίσιο ασφαλείας.

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι τριπλός:

1. Να αναδείξει τη διαχρονική αξία της θεωρίας του Ζομινί και της «γεωμετρίας του πολέμου».
2. Να εξετάσει τη δυνατότητα εφαρμογής των αρχών του στο σύγχρονο ελληνικό στρατηγικό περιβάλλον, με έμφαση στη σύνθετη γεωμετρία της Θράκης και στις γραμμές επικοινωνίας που διαμορφώνουν την επιχειρησιακή λειτουργία της ΑΣΔΙΘ.
3. Να συνδέσει τη μεθοδολογία του Ζομινί με το πολιτικό βάθος του Κλαούζεβιτς και τη γνωσιακή φρόνηση του Σουν Τσου, προτείνοντας ένα ενιαίο πλαίσιο κατανόησης - ένα «Τρίγωνο Στρατηγικής Νόησης» - ικανό να απαντά στις προκλήσεις ενός πολυχωρικού και πολυτομεακού περιβάλλοντος.

Η ανάλυση οργανώνεται σε τέσσερις διακριτές ενότητες:

1. Παρουσίαση των θεμελιωδών αρχών της «Γεωμετρίας του Πολέμου» του Ζομινί.
2. Συγκριτική θεώρηση και σύνδεση του Ζομινί με τον Κλαούζεβιτς και τον Σουν Τσου.
3. Ανάλυση της ελληνικής στρατηγικής παράδοσης και των προσαρμογών της στη Θράκη.
4. Συμπεράσματα και τελικές παρατηρήσεις, με έμφαση στο τρίγωνο Αλεξανδρούπολης - Κομοτηνής - Ξάνθης, ως υπόδειγμα Στρατηγικής Γεωμετρίας.

Η «Γεωμετρία του Πολέμου»: Βασικές Αρχές και Σύγχρονη Ερμηνεία

Ο Αντουάν-Ανρί Ζομινί (Antoine-Henri Jomini) υπήρξε ο θεωρητικός που πρώτος επιχείρησε να μετατρέψει την τέχνη του πολέμου σε επιστήμη, οργανώνοντας τη λογική του πεδίου μάχης με όρους γεωμετρίας, αναλογίας και συστηματικής διάταξης. Με το έργο του *«Η Τέχνη του Πολέμου»*, καθιέρωσε ένα δομημένο πλαίσιο λήψης αποφάσεων, όπου η επιτυχία εξαρτάται από την ορθολογική αξιοποίηση του χώρου, του χρόνου και των γραμμών επικοινωνίας.⁴

Η θεωρία του Ζομινί αποτέλεσε τομή στη στρατηγική σκέψη, καθώς εισήγαγε μια επιστημονική μεθοδολογία στην ανάλυση του πολέμου, στηριγμένη στις

αρχές του χώρου, του χρόνου και της αναλογίας ισχύος. Για τον Ζοϊνί, ο πόλεμος δεν είναι χαοτική διαδικασία, αλλά σύστημα μετρήσιμων μεγεθών.⁵ Η «γεωμετρία του πολέμου» εκφράζει, επομένως, την επιδίωξη οργάνωσης της βούλησης και της ενέργειας μέσα σε καθορισμένες συντεταγμένες, προσδίδοντας στον στρατηγό ή στον ηγέτη τη δυνατότητα να καθορίζει τον ρυθμό και την κατεύθυνση των εξελίξεων.

Συγκέντρωση Ισχύος στο Αποφασιστικό Σημείο

Ο Ζοϊνί υποστήριζε ότι η επίτευξη του σκοπού εξαρτάται από την ικανότητα προσανατολισμού όλων των διαθέσιμων δυνάμεων προς έναν ενιαίο, κρίσιμο στόχο, επιτυγχάνοντας τοπική υπεροχή, ακόμη και απέναντι σε υπέρτερο αντίπαλο. Αυτή η αρχή συνδέεται με την έννοια της οικονομίας της ισχύος.⁶

Στο σύγχρονο περιβάλλον, το αποφασιστικό σημείο (decisive point) δεν είναι αναγκαστικά μόνο γεωγραφικό, αλλά μπορεί να αναφέρεται:

1. Σε κρίσιμη χρονική συγκυρία, όπως ένα χρονικό παράθυρο έγκαιρης ενίσχυσης κρίσιμου τομέα του θεάτρου επιχειρήσεων,
2. Σε τεχνολογική ασυμμετρία, όπως η αξιοποίηση μέσων επιτήρησης και συστημάτων αντι-drone,
3. Σε πληροφοριακό πλεονέκτημα, μέσω της χρήσης δικτυωμένων αισθητήρων και μέσων ISR (Intelligence - Surveillance - Reconnaissance),
4. Σε διακοπή δικτύων επικοινωνίας κατά τη διάρκεια κρίσιμων επιχειρησιακών φάσεων.

Η πειθαρχία στην επιλογή του σκοπού και η συνειδητή συγκέντρωση της βούλησης στο κρίσιμο σημείο αποτελούν τη θεμελιώδη αρχή κάθε επιτυχημένης στρατηγικής σχεδίασης.⁷

Εσωτερικές Γραμμές και Ευελιξία

Η δεύτερη αρχή αφορά τις εσωτερικές γραμμές (internal lines), δηλαδή τα δίκτυα επικοινωνίας και μεταφοράς ισχύος εντός του θεάτρου επιχειρήσεων, που εξασφαλίζουν την ευελιξία και τον συντονισμό δράσης. Η κατοχή εσωτερικών γραμμών επιτρέπει στον διοικητή να μετακινεί δυνάμεις ταχύτερα, να διατηρεί την πρωτοβουλία και να προλαβαίνει εξελίξεις πριν αυτές καταστούν απειλητικές.⁸

Στο επιχειρησιακό περιβάλλον της Θράκης, οι εσωτερικές γραμμές εκφράζονται μέσα από τα χερσαία δίκτυα μεταφοράς και υποστήριξης που συνδέουν Ξάνθη, Κομοτηνή, Διδυμότειχο, Ορεστιάδα και Αλεξανδρούπολη. Η Εγνατία Οδός, οι κάθετοι άξονες προς τα σύνορα, οι σιδηροδρομικές συγκοινωνίες και οι διαδρομές διέλευσης μέσα από τα ορεινά της Ροδόπης αποτελούν κρίσιμους αγωγούς ελιγμού και ανακατανομής δυνάμεων για την ΑΣΔΙΘ.

Χάρτης 1. ΒΙ.ΠΕ Κομοτηνής - Φύλακας - Κήποι. Πηγή: egnatia.eu (2020)

Χάρτης 2. Καρβάλι - ΒΙ.ΠΕ Κομοτηνής - Φύλακας. Πηγή: egnatia.eu (2020)

Παράλληλα, ο υπό σχεδιασμό και ανάπτυξη διάδρομος Sea2Sea (Αλεξανδρούπολη-Μπουργκάς) εκτιμάται ότι θα αναβαθμίσει τη γεωμετρία των εσωτερικών γραμμών σε υπερεθνικό επίπεδο.⁹ Η προβλεπόμενη παράκαμψη των Στενών, μέσω συνδυασμένων λιμενικών και σιδηροδρομικών υποδομών, αναμένεται να μετατρέψει τη Θράκη σε κόμβο συμμαχικής κινητικότητας, όπου η οικονομία, η ενέργεια και η στρατιωτική ισχύς θα συγκλίνουν στον ίδιο χωρικό άξονα. Υπό αυτή την προοπτική, η γεωμετρία του χώρου δύναται να μεταφραστεί σε γεωμετρία στρατηγικής προβολής ισχύος.

Ασφάλεια των Γραμμών Επικοινωνίας

Η τέταρτη αρχή αφορά την ασφάλεια των γραμμών επικοινωνίας, τον πυρήνα της στρατηγικής συνοχής. Στη σύγχρονη εποχή, η έννοια αυτή επεκτείνεται πέρα από τα παραδοσιακά εφοδιαστικά δίκτυα. Περιλαμβάνει πλέον τις ψηφιακές υποδομές, τα ενεργειακά δίκτυα, τις επικοινωνιακές πλατφόρμες και τον κυβερνοχώρο, όπου διαμορφώνονται οι νέες γραμμές επιρροής και αντίληψης.¹¹

Η διασφάλιση των γραμμών επικοινωνίας σημαίνει σήμερα προστασία από κυβερνοεπιθέσεις, υβριδικές απειλές, ψυχολογικές επιχειρήσεις και επιθέσεις παρεμβολής (jamming) που μπορούν να διακόψουν τη ροή εντολών και πληροφοριών. Η προστασία αυτών των «δικτυωμένων γραμμών επικοινωνίας» αποτελεί τη σύγχρονη έκφανση της αρχής του Ζομινί και προϋπόθεση για ανθεκτική διοίκηση και διατήρηση του επιχειρησιακού ελέγχου από την ΑΣΔΙΘ.

Η γεωμετρία του Ζομινί, λοιπόν, δεν ανήκει στο παρελθόν· μετασχηματίζεται σε αρχιτεκτονική γνωσιακής αποτροπής, όπου η ισχύς εκδηλώνεται μέσω συντονισμού, πληροφορίας και ταχύτητας αντίδρασης. Η Θράκη, ως φυσική πύλη προς τα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο, λειτουργεί ως περιοχή, όπου ο χώρος αποκτά χαρακτήρα στρατηγικού πολλαπλασιαστή. Η αξία του δε βρίσκεται μόνο στις γεωγραφικές διαστάσεις του, αλλά στη δυνατότητα που προσφέρει για συγκέντρωση ισχύος, ταχεία αναδιάταξη και έλεγχο των αξόνων προώθησης του αντιπάλου. Σε αυτό το πλαίσιο, η «γεωμετρική» θεώρηση του Ζομινί αποτελεί όχι απλώς θεωρητικό υπόβαθρο, αλλά πρακτική ανάγκη.

Συγκριτική Θεώρηση: Το «Τρίγωνο Στρατηγικής Νόησης»

Η θεωρητική αντιπαράθεση μεταξύ του Αντουάν-Ανρί Ζομινί και του Καρλ φον Κλαούζεβιτς έχει αποτελέσει ένα από τα πλέον γόνιμα πεδία διαλόγου στη στρατηγική επιστήμη. Οι δύο στοχαστές εκπροσωπούν διαφορετικές, αλλά συμπληρωματικές οπτικές: ο μεν Ζομινί την ορθολογική - γεωμετρική προσέγγιση, ο δε Κλαούζεβιτς τη διαλεκτική - πολιτική. Ο πρώτος αναζητά νόμους και αρχές που μπορούν να κωδικοποιηθούν, ενώ ο δεύτερος αντιμετωπίζει τον πόλεμο ως πράξη ανθρωπίνης βούλησης, όπου η αβεβαιότητα και το πάθος καθορίζουν το αποτέλεσμα.

Η θεώρηση του Ζομινί εστιάζει στη δυνατότητα σχεδιασμού του πολέμου και στον εξορθολογισμό της ισχύος. Η επιτυχία εξαρτάται από την ικανότητα του ηγέτη να τοποθετεί τις δυνάμεις του σε θέσεις πλεονεκτικές. Αντίθετα, ο Κλαούζεβιτς προσεγγίζει τον πόλεμο ως κοινωνική πράξη και ως «συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα». Η έννοια της τριπλής φύσης του πολέμου - πάθος, τύχη και λογική - υπογραμμίζει ότι ο πόλεμος δεν μπορεί ποτέ να περιοριστεί σε απόλυτα μοντέλα.¹² Ωστόσο, και οι δύο προσεγγίσεις συναντώνται στη σημασία που αποδίδουν στην ενότητα της προσπάθειας και στη συνάρθρωση στρατιωτικών και πολιτικών σκοπών.

Η σύγκριση των δύο θεωρητικών καταδεικνύει την ανάγκη να διαβάζονται οι θεωρίες τους λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό τους πλαίσιο και τις προσωπικές τους εμπειρίες. Οι διαφορές στην εμπειρία, στο φιλοσοφικό πλαίσιο και στα κίνητρα εξηγούν γιατί ο Ζομινί εστίασε στη συστηματική εφαρμογή της ισχύος και ο Κλαούζεβιτς στα ολιστικά, πολιτικά ερωτήματα γύρω από τον πόλεμο. Οι αρχές τους δεν παρέχουν έτοιμες λύσεις, αλλά εισφέρουν διακριτά εργαλεία για την ανάπτυξη στρατηγικών επιλογών, καθιστώντας τους ουσιαστικά συμπληρωματικούς.

Η σκέψη του Σουν Τσου, αν και ιστορικά προγενέστερη, προσφέρει έναν τρίτο, συμβατό άξονα ερμηνείας. Ο Σουν Τσου διδάσκει ότι η ύψιστη τέχνη του πολέμου είναι να «νικάς χωρίς μάχη» και να επιβάλλεις τη βούλησή σου μέσω παραπλάνησης, ευελιξίας και ορθής κατανόησης του χρόνου.¹³ Στον πυρήνα του έργου του αναδεικνύεται η σημασία της πληροφορίας, της ταχύτητας και της ψυχολογικής προετοιμασίας του αντιπάλου. Η κινεζική αυτή παράδοση δεν αντιτίθεται στη λογική του Ζομινί, αλλά την εμπλουτίζει, προσδίδοντας διαστάσεις στρατηγικής νοημοσύνης και αντίληψης της αβεβαιότητας.

Αυτό το «Τρίγωνο Στρατηγικής Νόησης» προσφέρει μια ισορροπία ανάμεσα στον ορθολογισμό (Ζομινί), στον ρεαλισμό (Κλαούζεβιτς) και στη γνωσιακή ευφυΐα (Σουν Τσου), στοιχεία απαραίτητα για τη στρατηγική κουλτούρα ενός σύγχρονου κράτους.

Το τρίγωνο Ζομινί - Κλαούζεβιτς - Σουν Τσου αποκτά ιδιαίτερο νόημα στη Θράκη. Από τον Ζομινί προκύπτει η ανάγκη γεωμετρικής διάταξης των δυνάμεων και ελέγχου των αξόνων κίνησης. Από τον Κλαούζεβιτς αντλείται η κατανόηση ότι ο πόλεμος αποτελεί πολιτικό φαινόμενο, άρα η περιοχή της Θράκης, με τις διασυνοριακές και διεθνοπολιτικές της διαστάσεις, δεν μπορεί να ιδωθεί μόνο στρατιωτικά. Από τον Σουν Τσου απορρέει η έμφαση στην πληροφόρηση, στην εξαπάτηση, στην ευελιξία και στην ψυχολογική αντίληψη, στοιχεία απολύτως κρίσιμα σε περιοχές υψηλής έντασης, όπως τα χερσαία σύνορα.

Ελληνική Στρατηγική: Διδάγματα και Προτάσεις Εφαρμογής

Η ελληνική στρατηγική παράδοση, από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή, θεμελιώνεται στη στενή σχέση μεταξύ γνώσης του χώρου, πολιτικής βούλησης και ικανότητας οργάνωσης της ισχύος. Η ιστορική εμπειρία των Ελλήνων καταδεικνύει ότι η στρατηγική επιτυχία δε στηρίχθηκε, κατά κανόνα, στην αριθμητική υπεροχή, αλλά στην κατανόηση της γεωμετρίας του πεδίου, στην πρόβλεψη της πρόθεσης του αντιπάλου και στην ενοποίηση πολιτικού και στρατιωτικού σκοπού.

Η διάταξη του Μιλτιάδη στον Μαραθώνα, με την ενίσχυση των πτερύγων και την εκμετάλλευση του εδάφους, αποτελεί κλασικό παράδειγμα γεωμετρικής

σύλληψης της μάχης πριν ακόμη αυτή διατυπωθεί θεωρητικά.¹⁴ Αντιστοίχως, η επιλογή του Θεμιστοκλή να δώσει τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα, σε περιορισμένο θαλάσσιο χώρο, ανέδειξε τη στρατηγική οικονομία της ισχύος και την κυριαρχία της νόησης επί της αριθμητικής υπεροχής. Και στις δύο περιπτώσεις, η γεωγραφία μετατράπηκε από φυσικό δεδομένο σε συνειδητό στρατηγικό εργαλείο.

Η ίδια λογική επανεμφανίζεται, με διαφορετικές μορφές, στη νεότερη ελληνική ιστορία: από τους αγώνες του 1821, όπου ο ανταρτοπόλεμος αξιοποίησε τον ορεινό χώρο ως πολλαπλασιαστή ισχύος, έως τη συγκρότηση του σύγχρονου αμυντικού δόγματος της χώρας, στο οποίο ο χώρος, ο χρόνος και η πληροφορία αποτελούν θεμελιώδεις μεταβλητές της αποτροπής. Η ελληνική στρατηγική, ιστορικά, δεν υπήρξε ποτέ στατική· εξελίχθηκε μέσα από τη συνεχή προσαρμογή στις εκάστοτε γεωπολιτικές, τεχνολογικές και κοινωνικές συνθήκες.

Στη σημερινή εποχή, η Ελλάδα λειτουργεί σε ένα περιβάλλον πολυχωρικής αντιπαράθεσης, όπου το πεδίο της σύγκρουσης δεν περιορίζεται στον χερσαίο και θαλάσσιο χώρο, αλλά επεκτείνεται στον αέρα, στον κυβερνοχώρο, στο πληροφοριακό πεδίο και στην ενεργειακή σφαίρα. Η στρατηγική, συνεπώς, δεν μπορεί πλέον να περιορίζεται σε μια γραμμική αντίληψη άμυνας, αλλά απαιτεί πρωτογενή σκέψη, γνωσιακή ευελιξία και διαλειτουργική αρχιτεκτονική ισχύος. Η χώρα καλείται να μετασχηματίσει την αμυντική της γεωγραφία σε ενεργή γεωμετρία επιχειρήσεων, όπου κάθε τμήμα του χώρου συνδέεται λειτουργικά με το σύνολο.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Θράκη αναδεικνύεται σε κατεξοχήν χώρο εφαρμογής της σύγχρονης ελληνικής στρατηγικής. Δεν πρόκειται απλώς για μια συνοριακή περιοχή, αλλά για ένα σύνθετο γεωστρατηγικό σύστημα που συνδυάζει χερσαία σύνορα, κρίσιμες υποδομές, ενεργειακούς και μεταφορικούς διαδρόμους, πολυεπίπεδες κοινωνικές δομές και έντονη διεθνοπολιτική φόρτιση. Ο άξονας Ξάνθη - Κομοτηνή - Αλεξανδρούπολη έως τον ποταμό Έβρο συγκροτεί ένα ενιαίο επιχειρησιακό και γεωοικονομικό πεδίο, στο οποίο οι εσωτερικές γραμμές επιτρέπουν την ταχεία μεταφορά ισχύος, πληροφορίας και απόφασης.¹⁵

Οι οδικές αρτηρίες, με αιχμή την Εγνατία Οδό και τους κάθετους άξονες προς τα σύνορα, οι ποτάμιες δίοδοι του Έβρου, οι ορεινές διαβάσεις της Ροδόπης και τα δίκτυα ενέργειας και τηλεπικοινωνιών δεν λειτουργούν μεμονωμένα, αλλά ως ένα δικτυωμένο σύστημα επιχειρησιακής γεωμετρίας. Η ενότητα αυτού του συστήματος καθιστά δυνατή την ταχεία αναδιάταξη δυνάμεων, την ευελιξία στον ελιγμό και τη διατήρηση της πρωτοβουλίας σε συνθήκες κρίσεως.

Η αρχή της εσωτερικής ευελιξίας, δηλαδή η ικανότητα των ελληνικών δυνάμεων να μετακινούν ισχύ γρήγορα μεταξύ τομέων στη Θράκη, αποτελεί τον πυρήνα της σύγχρονης αποτροπής στον συγκεκριμένο χώρο. Η τοπική συγκέντρω-

ση ισχύος στο αποφασιστικό σημείο - είτε αυτό είναι μια γέφυρα, ένα ορεινό πέρασμα, ένας αστικός κόμβος, μια κρίσιμη χρονική στιγμή ή ένα πληροφοριακό πλεονέκτημα - επιτρέπει την προληπτική και αποτρεπτική δράση, ακόμη και έναντι υπέρτερου αντιπάλου.

Η αποτροπή στη Θράκη, υπό αυτή την οπτική, δεν είναι στατική έννοια. Συνιστά μια δυναμική γεωμετρική πράξη διαρκούς προσαρμογής, όπου ο χώρος, ο χρόνος και η πληροφορία αλληλεπιδρούν συνεχώς. Η πληροφορία λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής ισχύος. Η ταχύτητα μετατρέπεται σε κρίσιμο παράγοντα υπεροχής. Η ενότητα σκοπού προσφέρει συνοχή στη δράση, ενώ η ασφαλής λειτουργία των γραμμών επικοινωνίας διατηρεί τον επιχειρησιακό έλεγχο. Η γεωγραφική κατανόηση επιτρέπει τη μετατροπή του εδάφους από πρόκληση σε πλεονέκτημα.

Υπό αυτό το πρίσμα, η Θράκη δεν αποτελεί απλώς προκεχωρημένο αμυντικό χώρο, αλλά πεδίο όπου συμπυκνώνεται η σύγχρονη ελληνική στρατηγική σκέψη. Εκεί συναντώνται η ιστορική εμπειρία, η γεωμετρία του χώρου, η πολιτική διάσταση της ασφάλειας και οι νέες μορφές πολυχωρικής απειλής. Η ανάγκη για ένα συνεκτικό, πολυδιάστατο και γνωσιακά ενισχυμένο πλαίσιο στρατηγικής δράσης προκύπτει όχι ως θεωρητικό σχήμα, αλλά ως πρακτική αναγκαιότητα.

Η μετάβαση, επομένως, από τη «γεωμετρία του πολέμου» στη «γεωμετρία της νόησης» βρίσκει στη Θράκη το πλέον ώριμο πεδίο εφαρμογής της. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται το πλαίσιο αυτό μέσα από τους τέσσερις πυλώνες της Στρατηγικής Γεωμετρίας, οι οποίοι συγκεκριμενοποιούν τη σύγχρονη ελληνική αποτρεπτική λογική στον χώρο της Θράκης.

Η Γεωμετρία της Νόησης - Πυλώνες

Η ισχύς στον 21^ο αιώνα δεν παράγεται αποκλειστικά από τον όγκο των μέσων ή από ποσοτικούς δείκτες στρατιωτικής ικανότητας. Παράγεται πρωτίστως από την ικανότητα της νόησης να συνθέτει χώρο, χρόνο, πληροφορία και σκοπό σε ενιαία στρατηγική πράξη. Αυτός είναι ο πυρήνας της «Γεωμετρίας της Νόησης»: μιας διανοητικής αρχιτεκτονικής, όπου η ακρίβεια της γεωμετρικής διάταξης (Ζομινί), το πολιτικό βάθος της σύγκρουσης (Κλαούζεβιτς) και η γνωσιακή κυριαρχία (Σουν Τσου) συνυπάρχουν σε ένα ενιαίο σύστημα ισχύος.

Η Θράκη, λόγω της γεωγραφικής θέσης, της εγγύτητας σε κρίσιμες ζώνες αστάθειας, της διέλευσης ενεργειακών και μεταφορικών διαδρόμων και της ιδιαίτερης κοινωνικής της σύνθεσης, προσφέρει το πλέον ώριμο πεδίο για την εφαρμογή αυτής της αντίληψης. Στο πλαίσιο αυτό, η σύγχρονη ελληνική στρατηγική στη Θράκη μπορεί να περιγραφεί μέσα από τέσσερις αλληλένδετους Πυλώνες Στρατηγικής Γεωμετρίας, οι οποίοι συγκροτούν ένα συνεκτικό σύστημα ανθεκτικότητας και αποτροπής.

Πυλώνας 1: Η Γεωμετρία της Δράσης

Η Γεωμετρία της Δράσης αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο ο χώρος μετατρέπεται σε ενεργό επιχειρησιακό εργαλείο. Δεν αφορά μόνο τη διάταξη των δυνάμεων, αλλά τη συνολική διαχείριση του πεδίου σε τρεις κρίσιμες διαστάσεις:

1. Επιχειρησιακή επίγνωση
2. Κινητικότητα
3. Προστασία κρίσιμων υποδομών

Η επιχειρησιακή επίγνωση στη Θράκη οφείλει να είναι συνεχής, πολυεπίπεδη και δικτυωμένη. Η συστηματική ενσωμάτωση μη επανδρωμένων αεροχημάτων επιτήρησης, συστημάτων αντι-UAS, επίγειων αισθητήρων, σταθερών παρατηρητηρίων και κινητών ομάδων συλλογής πληροφοριών διαμορφώνει ένα συνεκτικό «στρώμα επίγνωσης», το οποίο καλύπτει τον ποτάμιο άξονα του Έβρου, τις ορεινές διελεύσεις της Ροδόπης, τους αστικούς κόμβους, καθώς και τις κρίσιμες ενεργειακές και τηλεπικοινωνιακές εγκαταστάσεις. Ωστόσο, η τεχνολογία δεν επαρκεί από μόνη της· καθοριστικό ρόλο διατηρεί το εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο μετατρέπει τα δεδομένα σε επιχειρησιακή γνώση.

Τα τελευταία έτη, στον άξονα του Έβρου εκτελούνται επαναλαμβανόμενες διακλαδικές και συμμαχικές ασκήσεις υψηλής ετοιμότητας, με τη συμμετοχή ελληνικών και συμμαχικών δυνάμεων, μηχανοκίνητων σχηματισμών, μέσω αεροπορικής υποστήριξης, UAV και συστημάτων επιτήρησης. Οι ασκήσεις αυτές δεν έχουν μόνο εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Λειτουργούν, ταυτόχρονα, ως πράξεις γεωμετρικής αποτροπής, καθώς επιβεβαιώνουν την κατοχή των εσωτερικών γραμμών του θεάτρου επιχειρήσεων, επιδεικνύουν την ικανότητα ταχείας συγκέντρωσης ισχύος και μεταδίδουν σαφή μηνύματα πολιτικής βούλησης και συμμαχικής συνοχής.

Σε όρους Γεωμετρίας της Νόησης, πρόκειται για έναν συνδυασμό φυσικής ισχύος, πληροφορίας και ψυχολογικής επίδρασης, πλήρως ευθυγραμμισμένο με τη στρατηγική σκέψη του Σουν Τσου.

Η κινητικότητα συνιστά το δεύτερο υποσύστημα του Πυλώνα. Το πλέγμα των εσωτερικών γραμμών της Θράκης - η Εγνατία Οδός, οι κάθετοι άξονες, το σιδηροδρομικό δίκτυο και οι ποτάμιες διαβάσεις - επιτρέπει την ταχεία ανακατανομή δυνάμεων και την ευέλικτη συγκέντρωση ισχύος στο αποφασιστικό σημείο. Η κινητικότητα, υπό αυτή την έννοια, δεν αποτελεί απλώς ζήτημα μεταφορικών μέσων, αλλά καθοριστικό παράγοντα στρατηγικής υπεροχής, ο οποίος συμπυκνώνει τον χρόνο και τον χώρο υπέρ της αποτροπής.

Η προστασία των κρίσιμων υποδομών συμπληρώνει τη Γεωμετρία της Δράσης. Σιδηροδρομικές γραμμές, γέφυρες, ενεργειακές εγκαταστάσεις, υπο-

σταθμοί, δίκτυα ηλεκτροδότησης και τηλεπικοινωνιών συνιστούν σήμερα στόχους υψηλής αξίας σε κάθε υβριδικό ή συμβατικό σενάριο. Η ασφάλειά τους δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται αποσπασματικά, αλλά οφείλει να εντάσσεται ως οργανικό τμήμα ενός ενιαίου επιχειρησιακού σχεδιασμού, με συνδυασμό στρατιωτικής επιτήρησης, αστυνομικής παρουσίας, τεχνολογικών μέσων και τοπικής συνεργασίας.

Πυλώνας 2: Η Γνωσιακή και Πολιτική Υπεροχή

Η Θράκη δεν αποτελεί μόνο επιχειρησιακό χώρο· συνιστά ταυτόχρονα πολιτικό, κοινωνικό, ενεργειακό και πληροφοριακό πεδίο. Η ασφάλειά της δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τη στρατιωτική ισχύ, αλλά από τον βαθμό ελέγχου της γνώσης, της πληροφορίας και των αφηγήσεων που διαμορφώνουν αντιλήψεις σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η Γνωσιακή και Πολιτική Υπεροχή αναδεικνύεται, συνεπώς, σε θεμέλιο της σύγχρονης αποτροπής.

Η αξιοποίηση της Αλεξανδρούπολης ως ενεργειακής πύλης προς την Ανατολική Ευρώπη, με αιχμή το Floating Storage and Regasification Unit (FSRU) και τις βαλκανικές διασυνδέσεις φυσικού αερίου, κατέστησε δυνατή τη μεταφορά ποσοτήτων Liquefied Natural Gas (LNG) ακόμη και προς την Ουκρανία, μετά την αποδιάρθρωση των ρωσικών ροών.¹⁶ Η εξέλιξη αυτή αναβάθμισε τη Θράκη από περιφερειακό ενεργειακό χώρο σε κόμβο στρατηγικής ανθεκτικότητας για την Ευρώπη. Η ενεργειακή ασφάλεια μετατράπηκε σε παράγοντα αποτροπής, καθώς η προστασία των υποδομών της Αλεξανδρούπολης συνδέεται πλέον όχι μόνο με εθνικά, αλλά και με διεθνή συμφέροντα υψηλής έντασης.¹⁷

Χάρτης 4. FSRU Αλεξανδρούπολης. Πηγή: Kathimerini.gr (2020)

Σε αυτό το πλαίσιο, η ίδρυση ενός μόνιμου Κέντρου Γνωσιακών Επιχειρήσεων στη Θράκη, σε διασύνδεση με τους εθνικούς φορείς, δύναται να λειτουργήσει ως πυρήνας σύνθεσης πληροφοριών από τα στρατιωτικά, διπλωματικά,

ενεργειακά, οικονομικά και κοινωνικά πεδία. Η αποστολή του δεν περιορίζεται στη συλλογή δεδομένων, αλλά επεκτείνεται στην παραγωγή στρατηγικής πρόβλεψης: στην ανάλυση των μεταβολών στις ροές φορτίων, των εξελίξεων στη Μαύρη Θάλασσα, των ενεργειακών αναγκών, καθώς και των κοινωνικών τάσεων στο εσωτερικό της ίδιας της Θράκης.

Η πολιτική υπεροχή εκδηλώνεται, επιπλέον, μέσω της ικανότητας του κράτους να διατηρεί θεσμική νομιμοποίηση, κοινωνική εμπιστοσύνη και διεθνή αξιοπιστία. Στο περιβάλλον της Θράκης, όπου τέμνονται εθνικά, συμμαχικά και περιφερειακά συμφέροντα, η στρατηγική επικοινωνία, η αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων και η πρόληψη οργανωμένων εκστρατειών παραπληροφόρησης καθίστανται συντελεστές ασφάλειας ισοδύναμης σημασίας με τις καθαρά στρατιωτικές διατάξεις.

Εικόνα 1. Κέντρο Γνωσιακών Επιχειρήσεων Θράκης. Πηγή: Παραγωγή με τη χρήση TN

Πυλώνας 3: Μετασχηματισμός Κουλτούρας και Εκπαίδευσης

Καμία στρατηγική αρχιτεκτονική δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς κατάλληλα διαμορφωμένο ανθρώπινο δυναμικό. Ο μετασχηματισμός της κουλτούρας και της εκπαίδευσης αποτελεί τον τρίτο πυλώνα της Γεωμετρίας της Νόησης. Η σύγχρονη Θράκη δεν απαιτεί μόνο τεχνικά άρτια στελέχη, αλλά ηγέτορες ικανούς να συνθέτουν πληροφορίες, να λειτουργούν σε αβέβαια περιβάλλοντα και να λαμβάνουν αποφάσεις σε πραγματικό χρόνο.

Η περιοχή, με τον συνδυασμό ορεινών, πεδινών, αστικών και διασυνοριακών χαρακτηριστικών, προσφέρει ένα μοναδικό επιχειρησιακό «εργαστήριο» εκπαίδευσης. Οι ασκήσεις οφείλουν να ενσωματώνουν διακλαδικά σενάρια, συνερ-

γασία με σώματα ασφαλείας και πολιτική προστασία, καθώς και υβριδικές απειλές που συνδυάζουν φυσικές καταστροφές, μεταναστευτικές ροές, κυβερνοεπείσοδια και πληροφοριακές επιχειρήσεις.

Παράλληλα, η συνεργασία της στρατιωτικής διοίκησης με πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα της περιοχής μπορεί να δημιουργήσει έναν μόνιμο μηχανισμό παραγωγής γνώσης και καινοτομίας, με εφαρμογές στην τεχνητή νοημοσύνη, στην ανάλυση κινδύνων και στην ανάπτυξη νέων αισθητήρων. Με τον τρόπο αυτό, η εκπαίδευση παύει να είναι απλώς διαδικασία μετάδοσης δεξιοτήτων και μετατρέπεται σε σύστημα διαρκούς στρατηγικής μάθησης.

Πυλώνας 4: Κοινωνική Συνοχή και Ανθεκτικότητα στον Υβριδικό Πόλεμο

Ο τέταρτος πυλώνας αφορά σε μια διάσταση που συχνά παραγνωρίζεται στη στενά στρατιωτική ανάλυση: την κοινωνική συνοχή. Στη Θράκη, λόγω της πολυπολιτισμικής σύνθεσης, των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ ορεινών και πεδινών ζωνών και των ιστορικών ιδιαιτεροτήτων της περιοχής, η κοινωνική σταθερότητα αποτελεί θεμέλιο στρατηγικής ασφάλειας.

Οι υβριδικές απειλές δεν στοχεύουν πρωτίστως τις στρατιωτικές μονάδες, αλλά τις ρωγμές της κοινωνίας: αισθήματα αποκλεισμού, παραμέλησης, οικονομικής υστέρησης ή θεσμικής καχυποψίας. Η ενίσχυση της καθημερινότητας, μέσω αναβάθμισης σχολείων, κοινωνικών δομών, ψηφιακών υποδομών και στήριξης της τοπικής επιχειρηματικότητας, αποτελεί στην πραγματικότητα έμμεση αλλά καθοριστική πράξη άμυνας.

Η ανάπτυξη δικτύων εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους, τοπικής αυτοδιοίκησης, κοινωνικών φορέων και πολιτών δημιουργεί έναν αθέατο, αλλά ισχυρό μηχανισμό πρόληψης. Η ενημέρωση των πολιτών για ζητήματα ασφάλειας, η διαφάνεια στη διαχείριση κρίσεων και η σταθερή παρουσία της Πολιτείας σε απομακρυσμένες περιοχές ενισχύουν την κοινωνική ανθεκτικότητα και μειώνουν την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων επιρροής.

Σύνθεση των Πυλώνων

Οι τέσσερις Πυλώνες - Γεωμετρία της Δράσης, Γνωσιακή και Πολιτική Υπεροχή, Μετασχηματισμός Κουλτούρας και Εκπαίδευσης, Κοινωνική Συνοχή και Ανθεκτικότητα - δεν λειτουργούν ανεξάρτητα. Συγκροτούν ένα ενιαίο σύστημα Στρατηγικής Γεωμετρίας, στο οποίο η τεχνολογία, η πολιτική, η οικονομία και η κοινωνία αλληλοενισχύονται.

Η Θράκη παύει, έτσι, να αντιμετωπίζεται ως γραμμική αμυντική ζώνη και μετατρέπεται σε δυναμικό πεδίο πολυτομεακής αποτροπής, όπου η Γεωμετρία της Νόησης μετασχηματίζει τη Γεωμετρία του Πολέμου σε ολοκληρωμένη αρχιτεκτονική ανθεκτικότητας και ισχύος.

Μετά τη διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου της «Στρατηγικής Γεωμετρίας» και των τεσσάρων Πυλώνων της, η Θράκη αναδεικνύεται ως ο κατεξοχήν χώρος όπου οι αρχές αυτές μπορούν να εφαρμοστούν σε πραγματικό, πολυχωρικό επίπεδο. Το σύστημα Αλεξανδρούπολης-Κομοτηνής-Ξάνθης δεν αποτελεί απλώς γεωγραφική τριάδα αστικών κέντρων, αλλά συγκροτεί ένα συνεκτικό Τρίγωνο Στρατηγικής Γεωμετρίας, στο οποίο κάθε κόμβος εξειδικεύει διαφορετικές όψεις της αποτροπής: επιχειρησιακή δράση, γνωσιακή και πολιτική υπεροχή, κοινωνική συνοχή και πληροφοριακή ανθεκτικότητα.

Το τρίγωνο αυτό λειτουργεί ως πολυχωρική ζώνη σταθερότητας, στην οποία ο χώρος, οι υποδομές, οι θεσμοί και η κοινωνία δεν δρουν αποσπασματικά, αλλά ως ενιαίο στρατηγικό σύστημα.

Η Αλεξανδρούπολη ως πολυχωρικός κόμβος αποτροπής και στρατηγικής σταθερότητας

Η Αλεξανδρούπολη συνιστά τον κατεξοχήν επιχειρησιακό και ενεργειακό κόμβο του Τριγώνου. Η γεωγραφική της θέση στη νοτιοδυτική είσοδο της Θράκης, σε συνδυασμό με το λιμάνι της, τη σύνδεσή της με την Εγνατία Οδό, τους κάθετους άξονες προς τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, καθώς και το σιδηροδρομικό δίκτυο, της προσδίδουν ρόλο κεντρικού σημείου ελέγχου της χερσαίας και διακλαδικής κινητικότητας στη βορειοανατολική πτέρυγα της χώρας.

Η συστηματική αξιοποίηση του λιμένα Αλεξανδρούπολης για τη μεταφορά συμμαχικών δυνάμεων, υλικών και εφοδίων προς τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη έχει προσδώσει στην περιοχή τη διάσταση μόνιμου στρατηγικού κόμβου.¹⁸ Η λειτουργία αυτή ενισχύει τις εσωτερικές γραμμές της ελληνικής άμυνας, αυξάνει τη γεωπολιτική αξία της Θράκης και καθιστά τις υποδομές της στόχους υβριδικής πίεσης υψηλής προτεραιότητας. Στο σημείο αυτό, η γεωμετρία του χώρου συναντά ευθέως την πολιτική στρατηγική, επιβεβαιώνοντας τη συνθετική λογική Ζομινί-Κλαούζεβιτς.

Σε επίπεδο Γεωμετρίας της Δράσης (Πυλώνας 1), η Αλεξανδρούπολη λειτουργεί ως βασικός κόμβος εσωτερικών γραμμών. Η δυνατότητα ταχείας μεταφοράς δυνάμεων, υλικού και εφοδίων προς τον Έβρο αφενός, και προς τα Βαλκάνια αφετέρου, προσδίδει υψηλή επιχειρησιακή ευελιξία και στρατηγικό βάθος τόσο στην εθνική άμυνα όσο και στις συμμαχικές διατάξεις.

Η ενεργειακή διάσταση της πόλης ενισχύει περαιτέρω τη στρατηγική της πυκνότητα. Οι υποδομές υδροποιημένου φυσικού αερίου, οι διασυνδέσεις με τα βαλκανικά ενεργειακά δίκτυα και η λειτουργία της ως ενεργειακή πύλη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μετατρέπουν την Αλεξανδρούπολη σε κρίσιμο κόμβο ενεργειακής ασφάλειας. Οι υποδομές αυτές δε συνιστούν απλώς τεχνικές εγκαταστάσεις, αλλά στρατηγικούς στόχους υψηλής αξίας, των οποίων η προστασία συνδέεται άμεσα με την εθνική και συμμαχική ανθεκτικότητα.

Εικόνα 2. Η Αλεξανδρούπολη ενεργειακός κόμβος. Πηγή: energyworld.gr (2023)

Στο πλαίσιο της Γνωσιακής και Πολιτικής Υπεροχής (Πυλώνας 2), η Αλεξανδρούπολη αποτελεί πεδίο έντονης πληροφοριακής δραστηριότητας. Η συγκέντρωση στρατιωτικών, ενεργειακών και μεταφορικών υποδομών υψηλής αξίας την καθιστά στόχο υβριδικών ενεργειών, όπως κυβερνοεπιθέσεις και επιχειρήσεις παραπληροφόρησης. Η στρατηγική επικοινωνία, η διαχείριση αφηγημάτων και η προληπτική ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας λειτουργούν ως κρίσιμοι πολλαπλασιαστές ισχύος.

Τέλος, σε επίπεδο Κοινωνικής Συνοχής (Πυλώνας 4), η Αλεξανδρούπολη εμφανίζει υψηλό βαθμό θεσμικής σταθερότητας και κοινωνικής αποδοχής των στρατηγικών υποδομών. Η συνεργασία τοπικών αρχών, κοινωνικών φορέων και Πολιτείας συμβάλλει στη μετατροπή της πόλης σε λειτουργικό πρότυπο συνύπαρξης στρατηγικής ανάπτυξης και κοινωνικής ανθεκτικότητας. Με τον τρόπο αυτό, η Αλεξανδρούπολη αναδεικνύεται σε ολοκληρωμένο πολυχωρικό κέντρο αποτροπής.

Η Κομοτηνή ως κέντρο γνωσιακής ασφάλειας και πολιτικής σταθερότητας

Η Κομοτηνή συνιστά τον θεσμικό και γνωσιακό άξονα του Τριγώνου. Σε αντίθεση με την κυρίως επιχειρησιακή και ενεργειακή λειτουργία της Αλεξανδρούπολης, η Κομοτηνή συγκεντρώνει τη διοικητική, πολιτική και κοινωνική διάσταση της ασφάλειας στη Θράκη. Αποτελεί έδρα περιφερειακών διοικητικών δομών, δικαστικών αρχών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και λειτουργεί ως σημείο επαφής του κράτους με την τοπική κοινωνία.

Ως προς τη Γνωσιακή και Πολιτική Υπεροχή (Πυλώνας 2), η Κομοτηνή αποτελεί κόμβο παραγωγής θεσμικής νομιμοποίησης και πολιτικής σταθερότητας.

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε επίπεδο περιφέρειας και τοπικής αυτοδιοίκησης επηρεάζουν άμεσα την αντίληψη ασφάλειας, δικαιοσύνης και ισονομίας. Σε ένα περιβάλλον πολυπολιτισμικής σύνθεσης, η θεσμική συνέχεια λειτουργεί ως βασικός παράγοντας πρόληψης υβριδικών παρεμβάσεων που στοχεύουν στη διάβρωση της κοινωνικής συνοχής.

Σε επιχειρησιακούς όρους, η Κομοτηνή εντάσσεται και αυτή στη Γεωμετρία της Δράσης (Πυλώνας 1), μέσω του κάθετου άξονα Νυμφαία–Μακάζα, ο οποίος συνδέει άμεσα τη Θράκη με τη Βουλγαρία και το ευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών. Ο διάδρομος αυτός δεν είναι μόνο μεταφορικός, αλλά και πολιτικοοικονομικός και πληροφοριακός, καθιστώντας την πόλη κρίσιμο σημείο εποπτείας ροών και διασυννοριακών αλληλεπιδράσεων.

Η Κοινωνική Συνοχή (Πυλώνας 4) αποκτά στην Κομοτηνή ιδιαίτερη στρατηγική βαρύτητα. Η συνύπαρξη διαφορετικών κοινοτήτων, οι ιστορικές ιδιαιτερότητες και οι κοινωνικές ευαισθησίες δημιουργούν ένα περιβάλλον που απαιτεί συνεχή πολιτική, θεσμική και επικοινωνιακή μέριμνα. Η πόλη λειτουργεί ως εσωτερικός σταθεροποιητής του Τριγώνου, διασφαλίζοντας ότι η αποτροπή στη Θράκη δε στηρίζεται μόνο στη στρατιωτική ισχύ, αλλά και στη θεσμική και κοινωνική ανθεκτικότητα.

Η Ξάνθη ως ορεινή ασφάλεια, πλευρικοί ελιγμοί και πληροφοριακή ανθεκτικότητα

Η Ξάνθη συμπληρώνει το Τρίγωνο ως ορεινός, επιχειρησιακός και πληροφοριακά ευαίσθητος κόμβος. Η γεωμορφολογία της, με τους ορεινούς όγκους της Ροδόπης, τις στενές διαβάσεις και τις κλειστές κοιλάδες, προσδίδει στην περιοχή ιδιαίτερη σημασία για πλευρικούς ελιγμούς, απόκρυψη κινήσεων και ανάπτυξη ευέλικτων δυνάμεων.

Σε επίπεδο Γεωμετρίας της Δράσης (Πυλώνας 1), η Ξάνθη προσφέρει βάθος στην άμυνα της Θράκης και δυνατότητα ελέγχου κρίσιμων ορεινών διαδρόμων. Οι διαβάσεις επιτρέπουν την ανάπτυξη μικρών, ευκίνητων σχηματισμών, ικανών να λειτουργήσουν ως παράγοντες επιτήρησης, καθυστέρησης ή και φθοράς σε συνθήκες κρίσεως. Παράλληλα, η περιοχή προσφέρεται για εγκατάσταση αισθητήρων, δικτύων έγκαιρης προειδοποίησης και συστημάτων επιτήρησης.

Στο πεδίο της Γνωσιακής Υπεροχής (Πυλώνας 2) και της Κοινωνικής Συνοχής (Πυλώνας 4), η Ξάνθη αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα περιοχής υψηλής πληροφοριακής ευαισθησίας. Οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ ορεινών και πεδινών ζωνών και η εξωτερική στόχευση της περιοχής μέσω επιχειρήσεων επιρροής καθιστούν απαραίτητη τη συνεχή πρόληψη, την ενεργή κοινωνική πολιτική και τη διαρκή καλλιέργεια εμπιστοσύνης.

Η Ξάνθη, υπό αυτή την έννοια, λειτουργεί ως «ευαίσθητος αισθητήρας» του συστήματος: προειδοποιεί για μεταβολές στο κοινωνικό και πληροφοριακό περιβάλλον και προσφέρει δυνατότητες ευέλικτης επιχειρησιακής αντίδρασης. Η ασφάλειά της δε διασφαλίζεται μόνο με στρατιωτικά μέσα, αλλά και μέσω της ενίσχυσης της εκπαίδευσης, της τοπικής οικονομίας και της σταθερής παρουσίας του κράτους στην ορεινή ζώνη.

Σύνθεση του Τρίγωνου

Το Τρίγωνο Αλεξανδρούπολης-Κομοτηνής-Ξάνθης συγκροτεί ένα ενιαίο στρατηγικό σύστημα, στο οποίο:

1. Η Αλεξανδρούπολη ενσωματώνει κυρίως την επιχειρησιακή, ενεργειακή και συμμαχική διάσταση.
2. Η Κομοτηνή εκφράζει τη γνωσιακή, πολιτική και θεσμική σταθερότητα.
3. Η Ξάνθη προσδίδει ορεινή ευελιξία, πληροφοριακή ευαισθησία και κοινωνική ανθεκτικότητα.

Δεν πρόκειται για τρεις πόλεις με απλώς αυξημένο ενδιαφέρον, αλλά για έναν συνεκτικό μηχανισμό αποτροπής, όπου ο χώρος, οι υποδομές, οι θεσμοί και η κοινωνία λειτουργούν συνδυαστικά. Το Τρίγωνο αυτό συνιστά εφαρμοσμένο παράδειγμα της Στρατηγικής Γεωμετρίας στον 21^ο αιώνα και υπόδειγμα πολυχωρικής σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Συμπέρασμα: Από τη Γεωμετρία του Πολέμου στη Γεωμετρία της Νόησης

Η στρατηγική θέση της Θράκης προσφέρει στην Ελλάδα μια μοναδική ευκαιρία: να μετατρέψει ένα γεωπολιτικά σύνθετο, ευαίσθητο και δυναμικό περιβάλλον σε ζώνη στρατηγικής ωριμότητας. Το υπόδειγμα των τεσσάρων Πυλώνων που αναλύθηκε, Γεωμετρία της Δράσης, Γνωσιακή και Πολιτική Υπεροχή, Μετασχηματισμός Κουλτούρας και Εκπαίδευσης, Κοινωνική Συνοχή, δεν αποτελεί ένα ακόμη θεωρητικό σχήμα, αλλά ένα λειτουργικό πλαίσιο διαχείρισης πολυχωρικών απειλών. Η αποτελεσματικότητά του εξαρτάται άμεσα από τη βούληση της χώρας να το εφαρμόσει με συνέπεια, ενισχύοντας τόσο τις επιχειρησιακές της δομές όσο και το γνωσιακό της αποτύπωμα.

Η εφαρμογή αυτού του μοντέλου αποκτά ουσιαστικό και πρακτικό περιεχόμενο μέσα από τα τρία κομβικά σημεία της Θράκης: την Αλεξανδρούπολη, την Κομοτηνή και την Ξάνθη. Οι πόλεις αυτές λειτουργούν ως πραγματικά «εργαστήρια στρατηγικής εφαρμογής», όπου οι τέσσερις πυλώνες μπορούν να δοκιμαστούν, να προσαρμοστούν και να αποδώσουν στην πράξη. Η Αλεξανδρούπολη εκφράζει την επιχειρησιακή και ενεργειακή διάσταση της αποτροπής, η Κομοτηνή τη θεσμική και γνωσιακή σταθερότητα και η Ξάνθη την ορεινή, πληροφοριακή και

κοινωνικά ευαίσθητη πλευρά της ασφάλειας. Μαζί, συγκροτούν ένα ολοκληρωμένο Τρίγωνο Στρατηγικής Γεωμετρίας, στο οποίο ο χώρος δεν αποτελεί παθητικό υπόβαθρο, αλλά ενεργό εργαλείο αποτροπής.

Το θεωρητικό βάθος αυτού του πλαισίου αντλείται από τη σύνθεση τριών διαχρονικών στρατηγικών προσεγγίσεων:

1. Τη γεωμετρική λογική του Ζομινί, που διδάσκει τη σημασία της διάταξης στον χώρο.
2. Τον πολιτικό ρεαλισμό του Κλαούζεβιτς, που υπενθυμίζει ότι ο πόλεμος και η αποτροπή είναι προεκτάσεις της πολιτικής.
3. Τη γνωσιακή σκέψη του Σουν Τσου, που αναδεικνύει την κυριαρχία της πληροφορίας και της αντίληψης.

Η σύνθεσή τους οδηγεί στη «Γεωμετρία της Νόησης», όπου η ισχύς δεν προκύπτει μόνο από τα μέσα, αλλά από τη συνεκτική διάταξη χώρου, χρόνου, πληροφορίας και βούλησης.

Το κρίσιμο επόμενο βήμα για τη χώρα είναι η θεσμοθέτηση ενός μόνιμου, διεπιστημονικού μηχανισμού που να ενώνει επιχειρησιακή γνώση, πληροφοριακή ανάλυση και κοινωνική κατανόηση. Ένας τέτοιος μηχανισμός μπορεί να υλοποιηθεί μέσω:

1. Ενός σταθερού Κέντρου Γνωσιακών Επιχειρήσεων στη Θράκη
2. Πολυχωρικών ασκήσεων που ενσωματώνουν τεχνολογία, ανθρώπινο δυναμικό και τοπικούς θεσμούς,
3. Τη συστηματική πολιτικοστρατηγική προσέγγιση στις κρίσιμες υποδομές της περιοχής.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο χώρος, ο χρόνος και η πληροφορία λειτουργούν συνδυαστικά, δημιουργώντας ένα περιβάλλον αυξημένης στρατηγικής αντίληψης και μειωμένης ευπάθειας.

Σε τελική ανάλυση, η ελληνική απάντηση στις σύγχρονες προκλήσεις δε βρίσκεται στην παραγωγή νέων εννοιών, αλλά στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής στρατηγικής κουλτούρας που αντιμετωπίζει τη Θράκη ως ενιαίο και ζωντανό σύστημα. Εάν η χώρα καταφέρει να συνδυάσει τη γεωμετρία του χώρου με τη γεωμετρία της νόησης, την ακρίβεια της διάταξης με τη σαφήνεια του σκοπού και τη σταθερότητα της κοινωνίας, τότε η Θράκη δε θα αποτελεί απλώς περιοχή αυξημένης προσοχής. Θα εξελιχθεί σε υπόδειγμα για το πώς η Ελλάδα μπορεί να οργανώνει, να σκέφτεται και να ασκεί την αποτροπή της στον 21^ο αιώνα.

1. Carl von Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, μτφρ. Νάτσα Ξεπουλιά (Αθήνα: Βάνιας, 1999), 59-60
2. Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, 75
3. Antoine-Henri Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*, μτφρ. Ανδρέας Ματζάκος (Αθήνα: ΓΕΕΘΑ, 2019), 17-18
4. Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*, 21-22
5. Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*, 45-47
6. Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*, 56-58
7. Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*, 72-73
8. Azar Gat, *Η Ανάπτυξη της Στρατιωτικής Σκέψης κατά τον 19^ο αιώνα*, μτφρ. Πολυχρόνης Ναλμπάντης (Αθήνα: ΓΕΕΘΑ, 2014), 51-53.
9. “Sea2Sea: Το mega project που παρακάμπτει τον Βόσπορο,” *Καθημερινή*, December 26, 2022, <https://www.kathimerini.gr/economy/562202527/sea2sea-to-mega-project-rov-parakamptei-ton-vosporo/>.
10. Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*, 83-84
11. Παναγιώτης Μάζης, *Γεωπολιτική: Θεωρία και Ανάλυση Χώρου*, 2^η έκδ. (Αθήνα: Παπαζήσης, 2018), 145-147
12. Carl von Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, 75
13. Sun Tzu, *Η Τέχνη του Πολέμου*, μτφρ. Αθανάσιος Πλατιάς & Κωνσταντίνος Κολιόπουλος (Αθήνα: Δίαυλος, 2015), 68
14. Δημήτριος Αργυρόπουλος, *Μαθήματα Στρατηγικής και Ηγεσίας: Από τον Μαραθώνα στη Σαλαμίνα* (Αθήνα: Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, 2015), 42-47.
15. Παναγιώτης Μάζης, *Γεωοικονομία και Γεωπολιτική της Ελλάδος* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2021), 93-95
16. “Alexandroupolis FSRU Terminal Commissioned,” *LNG Journal*, October 1, 2024, <https://lngjournal.com/index.php/market-tracker/item/112132-alexandroupolis-fsr-terminal-commissioned>.
17. *LNG Terminal in Alexandroupolis: A New Energy Gateway for Greece and Europe*, institutional report, Energy Community, June 30, 2022, <https://www.energy-community.org/dam/jcr:8f95eaae-771f-4993-acc9-3108a032f9e3/Gastrade%2C%20LNG%20Terminal%20in%20Alexandroupolis.pdf>.
18. Aris Marghelis, “The Port of Alexandroupolis: A Strategic and Geopolitical Assessment,” *Notes de la FRS*, no. 18/2024 (Paris: Fondation pour la Recherche Stratigique, August 1, 2024), <https://www.frstrategie.org/en/publications/notes/port-alexandroupolis-strategic-and-geopolitical-assessment-2024>.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Ταγματάρχης (ΤΧ) Νικόλαος Σμυρνιός του Γεωργίου είναι απόφοιτος της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, τάξεως 2008. Είναι διπλωματούχος Μηχανολόγος Μηχανικός του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Έχει υπηρετήσει σε Μονάδες και Σχηματισμούς του Στρατού Ξηράς, με εξειδίκευση σε αντικείμενα τεχνικής υποστήριξης. Γνωρίζει Αγγλικά Γαλλικά και Ιταλικά. Είναι έγγαμος και πατέρας μίας κόρης.

Νίκη Χωρίς Μάχη: Ο Σουν Τσου και η Καινοτομία της LVC Εκπαίδευσης

του Εργου (I) Νικόλαου Βασιλειάδη, Σπουδαστής 23^{ης} ΕΣ

Σύνοψη

Στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης, η στρατηγική σκέψη του Σουν Τσου δεν αποτελεί ιστορικό κειμήλιο, αλλά τον θεμέλιο λίθο της σύγχρονης στρατιωτικής μεταρρύθμισης. Το παρόν άρθρο τεκμηριώνει πώς το δόγμα της «Νίκης χωρίς Μάχη» και της «Κυριαρχίας της Πληροφορίας» μετουσιώνονται σε επιχειρησιακή ικανότητα μέσω της καινοτομίας Live-Virtual-Constructive (LVC). Με αφετηρία την Πολεμική Αεροπορία και την πρωτοποριακή δράση της Μοίρας Επιχειρησιακής Συνθετικής Εκπαίδευσης (ΜΕΣΕ) ως μελέτη περίπτωσης (case study), αναλύεται ένα μοντέλο Οικονομίας Δυνάμεων που δύναται να επεκταθεί διακλαδικά μέσω της θεσμοθέτησης Κέντρου Συνθετικής Εκπαίδευσης (DMOC). Στόχος είναι να προσφέρει στην Ηγεσία τον οδικό χάρτη για την απόκτηση της «Επίγνωσης» και της τακτικής υπεροχής, πριν από την έναρξη των επιχειρήσεων.

Εισαγωγή

Αυτό που επιτρέπει στον σοφό ηγεμόνα και τον ικανό στρατηγό να χτυπούν και να νικούν, επιτυγχάνοντας πράγματα πέρα από τις δυνατότητες των κοινών ανθρώπων, είναι η πρόγνωση (foreknowledge) — Sun Tzu¹

Στον 21^ο αιώνα, η φύση του πολέμου μεταβάλλεται με ρυθμούς που ξεπερνούν την ανθρώπινη ικανότητα προσαρμογής χωρίς τεχνολογική υποβοήθηση. Η πολυπλοκότητα των πολυχωρικών επιχειρήσεων (Multi-Domain Operations) και η έλευση της Τεχνητής Νοημοσύνης δημιουργούν ένα περιβάλλον, όπου η παραδοσιακή λήψη αποφάσεων κινδυνεύει να καταστεί παρωχημένη.²

Σε αυτό το ρευστό τοπίο, η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων καλείται να απαντήσει σε ένα κρίσιμο ερώτημα: Πώς μπορούμε να εξασφαλίσουμε τη «Νίκη χωρίς Μάχη» – το υπέρτατο ιδανικό του Σουν Τσου – όταν το κόστος της πραγματικής εκπαίδευσης είναι απαγορευτικό και η φθορά των μέσων δεδομένη;

Η απάντηση δε βρίσκεται στην απλή αύξηση των εξοπλισμών, αλλά στην «Επίγνωση» που περιγράφει ο Σουν Τσου στην *Τέχνη του Πολέμου*. Όπως επισημαίνει ο Griffith στη μετάφρασή του, η γνώση αυτή δεν αποκτάται από πνεύματα ή θεούς, αλλά μέσω της συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων.³ Σήμερα, η «Επίγνωση» μεταφράζεται στην ικανότητα προσομοίωσης του χάους του πολέμου πριν πέσει ο πρώτος πυροβολισμός. Εδώ ακριβώς εισέρχεται η καινοτομία της Live-Virtual-Constructive Εκπαίδευσης (LVC-T).

Η καινοτομία LVC δεν αποτελεί απλώς ένα εκπαιδευτικό βοήθημα, αλλά τον επιχειρησιακό «πολλαπλασιαστή ισχύος» που επιτρέπει στις Ένοπλες Δυνάμεις να λειτουργήσουν ως ένα ενιαίο «δόρυ». Πρόσφατες ακαδημαϊκές έρευνες στον ελλαδικό χώρο καταδεικνύουν ότι η ενσωμάτωση απαιτήσεων Manned-Unmanned Teaming (MUM-T) μέσω δορυφορικών δικτύων μπορεί να ενοποιήσει τακτικά την Πολεμική Αεροπορία, το Ναυτικό και τον Στρατό Ξηράς σε κοινά σενάρια, τα οποία θα ήταν αδύνατο ή εξαιρετικά επικίνδυνο να εκτελεστούν σε πραγματικό χρόνο.⁴

Επιπλέον, η οικονομική διάσταση είναι καταλυτική. Στατιστική ανάλυση σε Ιπταμένους της ΠΑ απέδειξε ότι η χρήση προηγμένων εξομοιωτών μειώνει δραστηκά το κόστος εκπαίδευσης, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει την ετοιμότητα και την ικανότητα των χειριστών να ανταπεξέλθουν σε σενάρια υψηλού ρίσκου.⁵

Συνεπώς, διαφαίνεται πως η υιοθέτηση του LVC δεν είναι πολυτέλεια, αλλά μάλλον μονόδρομος για την επίτευξη οικονομίας δυνάμεων και επιχειρησιακής αριστείας.

Οι Θεμελιώδεις Αρχές της Επικράτησης κατά τον Σουν Τσου

Εκείνος ο οποίος μπορεί να τροποποιεί τις τακτικές του σε σχέση με τις τακτικές του αντιπάλου κι έτσι να πετυχαίνει τη νίκη, μπορεί να αποκαλείται εμπνευσμένος ηγέτορας. — Σουν Τσου⁶

Κεντρικός άξονας της σκέψης του Σουν Τσου είναι η επίτευξη του πολιτικού αντικειμενικού σκοπού με το ελάχιστο δυνατό κόστος, καθιστώντας ιδανικά την εμπλοκή σε αποφασιστική μάχη περιττή.⁷

Στον αντίποδα των στρατηγικών δογμάτων που εστιάζουν στη φυσική εξόντωση των εχθρικών δυνάμεων, η προσέγγιση του Κινέζου στρατηγού στοχεύει στην πνευματική και ψυχολογική παράλυση του αντιπάλου, η οποία επιτυγχάνεται σε βάθος χρόνου και όχι απαραίτητα στο πεδίο της μάχης.⁸

Η στρατηγική αυτή δεν αποτελεί έναν απλό τακτικό οδηγό, αλλά μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία επικράτησης. Ο Σουν Τσου διδάσκει τη σταδιακή υπονόμευση της θέλησης του αντιπάλου μέσω ψυχολογικών επιχειρήσεων και ενεργειών παραπλάνησης, ώστε αυτός να υποταχθεί στη βούληση του επιτιθέμενου πριν πέσει ο πρώτος πυροβολισμός. Εάν, εντέλει, η μάχη καταστεί αναπόφευκτη, αυτή επιδιώκεται μέσω του δόλου και της εκμετάλλευσης του ασθενούς σημείου του εχθρού.⁹

Η πρακτική εφαρμογή αυτής της υψηλής στρατηγικής δομείται πάνω σε μια αδιαίρετη τριάδα αξιωμάτων, τα οποία λειτουργούν συνδυαστικά: α) την **απόλυτη γνώση** ως θεμέλιο λίθο, β) την **αριστοτεχνική εξαπάτηση** ως κύριο επιχειρησιακό εργαλείο και γ) την **οικονομία δυνάμεων** ως το τελικό ζητούμενο για την επίτευξη της αναίμακτης νίκης.¹⁰

Η Υπέρτατη Σημασία της Γνώσης

*Αν γνωρίζεις τον εχθρό και γνωρίζεις τον εαυτό σου, δεν χρειάζεται να φοβάσαι το αποτέλεσμα εκατό μαχών. — Σουν Τσου*¹¹

Για τον αρχαίο στρατηγό, ο πόλεμος κρίνεται πρώτα στο μυαλό των ηγετών και στα επιτελεία. Η γνώση, δεν είναι απλώς ένα πλεονέκτημα, είναι η προϋπόθεση της νίκης.¹²

Γνώση του Εαυτού

Πρωτίστως, η αυτογνωσία για τον ηγήτορα δεν αποτελεί μια απλή λογιστική απογραφή υλικού, αλλά μια βαθιά και συχνά επώδυνη ενδοσκόπηση της πραγματικής μαχητικής ισχύος.

Η ρεαλιστική αυτή εικόνα υπερβαίνει την ψυχρή αριθμητική των οπλικών συστημάτων και διεισδύει στους ποιοτικούς παράγοντες που κρίνουν το αποτέλεσμα: στο επίπεδο της επιχειρησιακής εκπαίδευσης και, κυρίως, στο ηθικό φρόνημα των ανδρών, το οποίο λειτουργεί ως ο απόλυτος πολλαπλασιαστής ισχύος στο πεδίο.¹³

Ταυτόχρονα, η στρατηγική εξίσωση παραμένει ελλιπής εάν δεν συνυπολογιστούν με ειλικρίνεια η επάρκεια της διοικητικής μέριμνας και οι αντοχές της εθνικής οικονομίας να υποστηρίξουν μια παρατεταμένη σύγκρουση.¹⁴ Η ψευδαίσθηση της υπεροχής και η υπερεκτίμηση των ιδίων δυνατοτήτων δεν είναι απλώς σφάλμα κατά τον Σουν Τσου, αποτελεί την προδιαγεγραμμένη συνταγή της καταστροφής.¹⁵

Γνώση του Εχθρού

Στον αντίποδα της αυτογνωσίας βρίσκεται η επιτακτική ανάγκη για τη βαθιά, διεισδυτική κατανόηση του αντιπάλου. Ο Σουν Τσου αναγάγει τη συλλογή πληροφοριών σε υψηλή τέχνη, εστιάζοντας όχι μόνο στην καταγραφή των εχθρικών δυνάμεων, αλλά κυρίως στην αποκρυπτογράφηση των προθέσεων και της

ψυχολογίας του εχθρού ηγέτη.¹⁶ Η ικανότητα να διακρίνεις πότε ο αντίπαλος είναι επιθετικός ή διστακτικός και πότε το ηθικό του κάμπτεται, αποτελεί την ειδοποιό διαφορά μεταξύ νίκης και ήττας.¹⁷

Στο σύγχρονο πεδίο μάχης, το αρχαίο δίκτυο κατασκόπων έχει αντικατασταθεί από δικτυοκεντρικά συστήματα και δορυφορικές επικοινωνίες, που επιτρέπουν τη ροή δεδομένων σε πραγματικό χρόνο. Η τεχνολογία αυτή μετατρέπει την απλή πληροφορία σε άμεση επίγνωση της τακτικής κατάστασης, απαιτούμενη για τη λήψη κρίσιμων αποφάσεων.¹⁸

Αυτή η διττή γνώση οπλίζει τον Στρατηγό με την ικανότητα να επιλέγει εκείνος τον χρόνο και τον τόπο της αναμέτρησης, διαμορφώνοντας ο ίδιος τις συνθήκες που καθιστούν την επιτυχία αναπόδραστη.

Η Τέχνη της Εξαπάτησης

Κάθε πόλεμος βασίζεται στην απάτη. Όταν είσαι ικανός, δείξε ανίκανος. Όταν είσαι δραστήριος, δείξε αδρανής. — Σουν Τσου¹⁹

Αν η γνώση είναι το θεμέλιο, η εξαπάτηση είναι το κύριο όπλο στο οπλοστάσιο του Σουν Τσου, θέτοντας την παραπλάνηση στο επίκεντρο της επιχειρησιακής τέχνης. Ο σκοπός δεν είναι η κατά μέτωπο σύγκρουση, ειδικά όταν ο αντίπαλος υπερέχει αριθμητικά, αλλά με χρήση του δόλου και της πανουργίας, που με την συνεπικουρία του εδάφους, στόχο έχουν την εξαπάτηση και τον εξαναγκασμό του εχθρού σε εκτροπή ή σε διαμοιρασμό στον χώρο, εκ των οποίων αναμένεται να προέλθει η εξασθένησή του και η συνεπακόλουθη καταστροφή του.²⁰

Απόκρυψη Προθέσεων και Δημιουργία Ψευδών Εντυπώσεων

Η εξαπάτηση λαμβάνει αμέτρητες μορφές. Η βασικότερη είναι η απόκρυψη των πραγματικών σχεδίων. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση δολωμάτων για την παραπλάνηση του εχθρού, την πρόκληση χάους στις γραμμές του και τον αιφνδιασμό σε σημεία που δεν έχει προετοιμαστεί.²¹

Εκμετάλλευση της Ψυχολογίας

Η εξαπάτηση δε στοχεύει μόνο τις εχθρικές δυνάμεις, αλλά πρωτίστως τον νου του εχθρού ηγέτη. Η πρόκληση αλαζονείας, θυμού ή δισταγμού στον αντίπαλο διοικητή, διαταράσσει την ισορροπία του και τον οδηγεί σε λανθασμένες αποφάσεις. Για τον Σουν Τσου, ο στρατός πρέπει να είναι άμορφος, όπως το νερό, προσαρμοζόμενος συνεχώς στις αδυναμίες του αντιπάλου και χτυπώντας στα απροστάτευτα σημεία.²²

Η Οικονομία Δυνάμεων και η Νίκη χωρίς Μάχη

*Δεν υπάρχει παράδειγμα χώρας που να ωφελήθηκε από παρατεταμένο πόλεμο.
— Σουν Τσου²³*

Σε αντίθεση με στρατηγιστές που εξυμνούν την ηρωική μάχη, ο Σουν Τσου τη θεωρεί ένδειξη αποτυχίας. Μια παρατεταμένη εκστρατεία εξαντλεί το κράτος, φθείρει τον στρατό και αποδυναμώνει την οικονομία. Ακόμα και μια νίκη που επιτυγχάνεται με μεγάλο κόστος είναι, στην πραγματικότητα, μια ήττα. Για τον λόγο αυτό, η ύψιστη μορφή τέχνης στον πόλεμο είναι η επίτευξη των πολιτικών στόχων με το ελάχιστο δυνατό κόστος.²⁴

Υπονόμευση Συμμαχιών και Ψυχολογικός Πόλεμος

Η ιδανική νίκη επιτυγχάνεται πριν καν δοθεί μάχη. Αυτό μπορεί να γίνει πρωτίστως με διπλωματικά μέσα, διαλύοντας τις συμμαχίες του εχθρού ώστε να απομονωθεί. Παράλληλα, ο ψυχολογικός πόλεμος, που υπονομεύει το ηθικό του εχθρικού στρατού και τη βούληση του λαού του, μπορεί να τον οδηγήσει στην παράδοση.²⁵

Η Επίτευξη της Στρατηγικής Θέσης

Η νίκη επιτυγχάνεται με την κατάληψη μιας τόσο πλεονεκτηματικής στρατηγικής θέσης, ώστε ο εχθρός να αντιληφθεί ότι η οποιαδήποτε μάχη είναι εκ των προτέρων μάταιη. Η εν λόγω προσέγγιση απαιτεί υπομονή, διορατικότητα και βαθιά κατανόηση της ανθρώπινης φύσης. Ο πόλεμος δεν είναι ένας διαγωνισμός δύναμης, αλλά ένας διαγωνισμός ευφυΐας, με τελικό στόχο την ουσία της νίκης και την ευημερία του κράτους.²⁶

Η Καινοτομία της LVC Εκπαίδευσης

Στον πόλεμο προσποριθείτε και θα πετύχετε. Κινηθείτε μόνο εάν υπάρχει ένα πραγματικό πλεονέκτημα να κερδίσετε. — Σουν Τσου²⁷

Η φιλοσοφία της νίκης, που όρισε με απaráμιλλη σαφήνεια ο Σουν Τσου, βασισμένη στη γνώση και την απάτη, βρίσκει στην τεχνολογική επανάσταση του 21^{ου} αιώνα τα ιδανικά μέσα για την πρακτική της εφαρμογή. Η εφαρμογή αυτή εντοπίζεται στην ανάπτυξη της συνθετικής εκπαίδευσης και, ειδικότερα, στην ολοκληρωμένη υιοθέτηση της καινοτομίας (LVC).

Η παραδοσιακή στρατιωτική εκπαίδευση, βασισμένη αποκλειστικά σε ασκήσεις πραγματικών πυρών τύπου Τακτικής Άσκησης Μετά Στρατευμάτων (ΤΑΜΣ), ανέκαθεν προσέκρουε σε ανυπέρβλητους περιορισμούς κόστους, ασφάλειας, φθοράς υλικού και, κυρίως, περιορισμένου ρεαλισμού, καθώς είναι πρακτικά αδύνατο να αναπαρασταθεί σε πραγματικές συνθήκες η κλίμακα και η ένταση ενός σύγχρονου πεδίου μάχης.

Η τεχνολογία LVC έρχεται να καλύψει αυτό ακριβώς το κενό, δημιουργώντας ένα ολοκληρωμένο, διαλειτουργικό και δικτυοκεντρικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, το οποίο αλλάζει ριζικά τις δυνατότητες προετοιμασίας των ενόπλων δυνάμεων.²⁸

Η Αρχιτεκτονική του Συστήματος LVC

Η καινοτομία της εκπαίδευσης LVC δεν έγκειται στην απλή άθροιση μέσων, αλλά στην απρόσκοπτη ενοποίηση τριών διακριτών διαστάσεων σε ένα ενιαίο, συνεκτικό επιχειρησιακό περιβάλλον. Μέσω αυτής της σύζευξης, τα όρια μεταξύ φυσικής και ψηφιακής πραγματικότητας καταργούνται.²⁹

Η Διάσταση Live (L)

Αφορά πραγματικά μέσα και προσωπικό, τα οποία επιχειρούν σε πραγματικό χρόνο και χώρο. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται, επί παραδείγματι, αεροσκάφη F-16 Viper και φρεγάτες εν πλώ, με τους χειριστές και τα πληρώματα να εκτελούν αποστολές στο φυσικό περιβάλλον, με δυνατότητα να βλέπουν στα ραντάρ τους και «εικονικές» απειλές.³⁰

Η Διάσταση Virtual (V)

Περιλαμβάνει συστήματα εξομοίωσης, όπου πραγματικοί άνθρωποι (π.χ. πιλότοι σε εξομοιωτές πτήσης, ελεγκτές αεράμυνας σε σταθμούς εδάφους) συμμετέχουν ενεργά στην ίδια άσκηση. Μέσω δικτύωσης, ένας Ιπτάμενος στον εξομοιωτή μπορεί να πετάξει στον ίδιο σχηματισμό με ένα πραγματικό αεροσκάφος, μειώνοντας δραστικά το κόστος και το ρίσκο της εκπαίδευσης.³¹

Η Διάσταση Constructive (C)

Εδώ βρίσκεται η «καρδιά» της μαζικής εκπαίδευσης. Αφορά οντότητες που παράγονται και ελέγχονται εξ ολοκλήρου από υπολογιστές (Computer Generated Forces - CGF), βάσει αλγορίθμων Τεχνητής Νοημοσύνης. Αυτές οι οντότητες μπορούν να αναπαριστούν εκατοντάδες φίλιες ή εχθρικές δυνάμεις (π.χ. σμήνη drones, πυκνά δίκτυα αεράμυνας), συμπληρώνοντας το πεδίο της μάχης με την απαιτούμενη κλίμακα και πολυπλοκότητα, την οποία είναι αδύνατον να αναπαράγουμε στην πραγματικότητα.³²

Η Ενοποίηση των Τριών Διαστάσεων

Η πραγματική καινοτομία δεν έγκειται στην ύπαρξη των τριών διαστάσεων (L, V, C) μεμονωμένα, αλλά στην τεχνολογική δυνατότητα της πλήρους διασύνδεσής τους μέσω προηγμένων δικτυακών αρχιτεκτονικών. Αυτή η «αρχιτεκτονική ενοποίησης» είναι η ίδια που απαιτείται για την υποστήριξη των μελλοντικών επιχειρήσεων Manned-Unmanned Teaming (MUM-T), αποδεικνύοντας ότι η εκπαίδευση και η επιχείρηση αποτελούν πλέον τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.³³

Επί παραδείγματι, σε ένα ενοποιημένο σενάριο, ένας πιλότος σε πραγματικό F-16 (Live) βλέπει στο ραντάρ του και εμπλέκει έναν εχθρικό στόχο που χειρίζεται ένας συνάδελφός του σε εξομοιωτή στο έδαφος (Virtual). Ταυτόχρονα, και οι δύο καλούνται να επιβιώσουν απέναντι σε ένα πυκνό δίκτυο αντιαεροπορικών πυραύλων και σμήνη drones που ελέγχονται από αλγορίθμους Τεχνητής Νοημοσύνης (Constructive).

Αυτή η ενοποίηση προσφέρει τρία κρίσιμα επιχειρησιακά πλεονεκτήματα:

1. Επίτευξη Ρεαλισμού και Διαλειτουργικότητας Μεγάλης Κλίμακας

Το περιβάλλον LVC επιτρέπει τον σχεδιασμό σεναρίων που εμπλέκουν δεκάδες ή και εκατοντάδες μέσα, δημιουργώντας την αίσθηση του «κορεσμού» που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο πόλεμο. Κάτι τέτοιο θα ήταν οικονομικά και λογιστικά αδύνατο σε μια συμβατική ΤΑΜΣ. Επιπλέον, αποδεικνύεται από τη συμμετοχή της ΠΑ σε νατοϊκές δράσεις (τύπου *Spartan Warrior*) η δικτυακή σύνδεση εθνικών και συμμαχικών κέντρων επιτρέπει τη διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς, ενισχύοντας τη διαλειτουργικότητα στην πράξη.³⁴

2. Οικονομία Πόρων και Μείωση Κόστους

Η εκτεταμένη χρήση των διαστάσεων Virtual και Constructive μειώνει δραματικά το λειτουργικό κόστος. Περιορίζονται οι απαιτούμενες ώρες πτήσης των πραγματικών αεροσκαφών, η φθορά του υλικού και η ανάλωση ακριβών όπλων. Το γεγονός αυτό επιτρέπει στην ηγεσία να επιτύχει ανώτερους εκπαιδευτικούς στόχους με σημαντικά μικρότερη δαπάνη πόρων, υπηρετώντας πιστά το δόγμα της «Οικονομίας Δυνάμεων» του Σουν Τσου.³⁵

3. Μεγιστοποίηση της Ασφάλειας και Διαχείριση Ρίσκου

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα αφορά στην ασφάλεια του προσωπικού. Οι χειριστές μπορούν να εκπαιδευτούν στα απόλυτα όρια των δυνατοτήτων των μέσων τους, να αντιμετωπίσουν σενάρια κορεσμού και να διαχειριστούν καταστάσεις ανάγκης σε περιβάλλον μηδενικού φυσικού κινδύνου. Αυτό επιτρέπει την ανάληψη ρίσκων που θα ήταν αδιανόητα στην πραγματική ζωή, καλλιεργώντας το επιθετικό πνεύμα που απαιτεί η νίκη.³⁶

Συνεπώς, η καινοτομία της LVC εκπαίδευσης υπερβαίνει τα όρια μιας απλής τεχνολογικής αναβάθμισης. Δεν πρόκειται απλώς για έναν καλύτερο τρόπο εκπαίδευσης, αλλά για το εργαλείο που μετασχηματίζει την επιχειρησιακή τέχνη, προετοιμάζοντας τους σύγχρονους ηγέτες για τις προκλήσεις της «Γνώσης» και της «Απάτης» που ο Σουν Τσου είχε πρώτος αναλύσει.

Η Σύνθεση: Ο Sun Tzu στο Ψηφιακό Πεδίο Μάχης

Το να μάχεσαι και να νικάς σε όλες σου τις μάχες δεν αποτελεί αριστεία. Η αριστεία συνίσταται στο σπάσιμο της εχθρικής αντίστασης χωρίς να δοθεί μάχη.

— **Σουν Τσου**³⁷

Η «Τέχνη του Πολέμου», αν και γράφτηκε στην εποχή του σιδήρου, βρίσκει την πιο πιστή της εφαρμογή στην εποχή του πυριτίου και των Μεγάλων Δεδομένων (Big Data). Η εμφάνιση της συνθετικής εκπαίδευσης LVC δεν αποτελεί απλή τεχνολογική πρόοδο, αλλά τη δημιουργία του ιδανικού περιβάλλοντος για την άσκηση και τελειοποίηση της στρατηγικής του Σουν Τσου. Σε αυτό το πλαίσιο, το ψηφιακό πεδίο μάχης μετεξελίσσεται στο εργαστήριο, όπου η αρχαία σοφία μετατρέπεται σε σύγχρονη επιχειρησιακή τέχνη.

Η Κατάκτηση της Γνώσης στο Περιβάλλον LVC

Η θεμελιώδης αρχή του Σουν Τσου, «Εάν γνωρίζεις τον εχθρό σου και τον εαυτό σου, δεν χρειάζεται να ανησυχείς για τα αποτελέσματα εκατό μαχών», απαιτεί μια βαθιά και αντικειμενική κατανόηση, η οποία ιστορικά ήταν δύσκολο να επιτευχθεί χωρίς κόστος.³⁸ Η LVC εκπαίδευση μετατρέπει αυτή την αφηρημένη επιδίωξη σε μια μετρήσιμη, επιστημονική διαδικασία.

Η Γνώση του Εαυτού (Data-Driven Self Awareness)

Σε ένα σύνθετο σενάριο LVC, μια αεροπορική δύναμη δοκιμάζει τα όρια των τακτικών και των συστημάτων της χωρίς κανένα πραγματικό ρίσκο. Ερωτήματα όπως το ποσοστό επιτυχίας μιας τακτικής έναντι μιας κορεσμένης αεράμυνας (Saturating Air Defence), λαμβάνουν απαντήσεις βασισμένες σε στατιστικά μοντέλα και όχι σε εικασίες.

Τα δεδομένα που συλλέγονται επιτρέπουν μια ψυχρή, αντικειμενική ανάλυση (Debriefing), αντικαθιστώντας τις υποκειμενικές εντυπώσεις με «σκληρά δεδομένα», όπως αποδεικνύεται από τη στατιστική ανάλυση των δεικτών απόδοσης των ιπταμένων σε περιβάλλον εξομοίωσης.³⁹

Η Γνώση του Εχθρού (Constructive Opponent)

Η δύναμη του LVC έγκειται στην ικανότητά του να προσομοιώνει οποιονδήποτε πιθανό αντίπαλο. Μπορούν να δημιουργηθούν εικονικοί (Constructive) εχθροί που χρησιμοποιούν τις ακριβείς τακτικές, τα δόγματα και τα οπλικά συστήματα ενός αντιπάλου, είτε αυτός είναι αριθμητικά ανώτερος είτε χρησιμοποιεί ασύμμετρες απειλές.

Αυτή η διαδικασία επιτρέπει στους επιτελείς να «μπουν στο μυαλό» του αντιπάλου, να κατανοήσουν τον τρόπο σκέψης του και να αναπτύξουν αποτελεσματικές στρατηγικές και αντίμετρα πριν την κρίση.

Η LVC ως Πεδίο Εξάσκησης της Ψηφιακής Εξαπάτησης

«Κάθε πόλεμος στηρίζεται στην παραπλάνηση», διδάσκει ο Σουν Τσου.⁴⁰ Στο σύγχρονο πεδίο, η απάτη είναι πλέον πολυχωρική (Multi-Domain) και απαιτεί τον άριστο συντονισμό φυσικών και ψηφιακών μέσων.

Το περιβάλλον LVC προσφέρει το μοναδικό ασφαλές πεδίο για την εξάσκηση αυτής της τέχνης. Μέσω των δικτυοκεντρικών αρχιτεκτονικών MUM-T, μια φίλια δύναμη μπορεί να συντονίσει ένα πολυεπίπεδο σχέδιο παραπλάνησης: εικονικά σμήνη drones (Constructive) δημιουργούν μια ψευδή εικόνα κύριας προσβολής στα εχθρικά ραντάρ, παρασύροντας την αεράμυνα, ενώ πραγματικά αεροσκάφη (Live) και πιλότοι σε εξομοιωτές (Virtual) διεισδύουν από απροσδόκητη κατεύθυνση.⁴¹

Η ικανότητα σχεδιασμού, εκτέλεσης, αξιολόγησης και επανάληψης τέτοιων σεναρίων μετατρέπει την εξαπάτηση από θεωρητική έννοια σε εμπεδωμένη επιχειρησιακή ικανότητα.

Ενισχύοντας την Αποτροπή και την Εθνική Κυριαρχία

Η ύψιστη φιλοδοξία του Σουν Τσου, η υποταγή του εχθρού χωρίς μάχη, αποτελεί τον πυρήνα της σύγχρονης στρατηγικής της αποτροπής. Η αποτροπή δε βασίζεται μόνο στην κατοχή ισχυρών όπλων, αλλά στην αξιόπιστη επίδειξη της ικανότητας και της θέλησης για αποτελεσματική χρήση τους.

Η LVC εκπαίδευση μετεξελίσσεται σε ένα πανίσχυρο εργαλείο στρατηγικής επικοινωνίας. Η διεξαγωγή μεγάλων, πολυεθνικών ασκήσεων LVC, όπως οι “Spartan Warrior” ή “Athena Warrior”, στέλνει ένα σαφές μήνυμα προς κάθε πιθανό αντίπαλο. Οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις κατέχουν το πνευματικό και τακτικό πλεονέκτημα να διαχειριστούν το χάος του σύγχρονου πεδίου.⁴²

Όταν ο αντίπαλος γνωρίζει ότι δεν μπορεί να αιφνιδιάσει ή να εξαπατήσει, επειδή οι απέναντι δυνάμεις έχουν ήδη «νικήσει» σε αμέτρητα ψηφιακά σενάρια, η πιθανότητα να επιλέξει την άμεση σύγκρουση μειώνεται δραματικά. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, η επένδυση στην LVC εκπαίδευση γίνεται επένδυση στην ίδια την ειρήνη.

Τέλος, η εφαρμογή της φιλοσοφίας του Σουν Τσου απαιτεί στεγανότητα της πληροφορίας. Η ανάπτυξη εθνικών αλγορίθμων και ενός Εθνικού Μεγάλου Γλωσσικού Μοντέλου (National Large Language Model - NLLM) για τις ανάγκες της επιχειρησιακής σχεδίασης καθίσταται επιτακτική. Διασφαλίζει ότι η κρίσιμη «Γνώση» και τα σενάρια προσομοίωσης παραμένουν προστατευμένα από ξένες επιρροές και διαρροές (Black Boxes), ενισχύοντας την εθνική τεχνολογική αυτονομία και την ασφάλεια των επιχειρήσεων.

*Η ταχύτητα είναι η ουσία του πολέμου. — Σουν Τσου*⁴³

Η υιοθέτηση της καινοτομίας LVC και η ενσωμάτωση της φιλοσοφίας του Σουν Τσου δεν αποτελούν απλώς θεωρητικές προσεγγίσεις. Η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη έχει ήδη συντελεστεί με εντυπωσιακά αποτελέσματα στους κόλπους της Πολεμικής Αεροπορίας, η οποία λειτουργεί ως ο αδιαμφισβήτητος οδηγός για τη Διακλαδικότητα.

Η Μοίρα Επιχειρησιακής Συνθετικής Εκπαίδευσης (ΜΕΣΕ) του Κέντρου Αεροπορικής Τακτικής (KEAT), λειτουργώντας από το 2022, αποτελεί την απτή απόδειξη της αξίας του Virtual-Constructive περιβάλλοντος. Σε καθημερινή βάση, Ιπτάμενοι, Ελεγκτές Αεράμυνας και Ελεγκτές Τερματικής Καθοδήγησης Πυρών (Joint Terminal Attack Controller - JTAC) συνεκπαιδούνται σε σενάρια υψηλής έντασης, τα οποία θα απαιτούσαν τεράστια δέσμευση πόρων, αν εκτελούνταν στον πραγματικό κόσμο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αρχική εκπαίδευση των Ελεγκτών Αεράμυνας, η οποία πλέον υλοποιείται με τη συνδρομή Ιπταμένων που χειρίζονται Τακτικούς Εξομοιωτές. Η καινοτομία αυτή έχει εξαλείψει την ανάγκη δεκάδων πραγματικών εξόδων που απαιτούνταν στο παρελθόν, επιτυγχάνοντας θεαματική οικονομία κλίμακας και διαθεσιμότητων.⁴⁴

Επιπλέον, η ομάδα Έρευνας και Ανάπτυξης της ΜΕΣΕ έχει ήδη θέσει τα θεμέλια για την πλήρη εφαρμογή του LVC. Μέσω επιτυχών δοκιμών διασύνδεσης (Link-16/DIS), πραγματικά αεροσκάφη F-16 εν πτήσει (Live) συνδέθηκαν ψηφιακά με εξομοιωτές στο έδαφος (Virtual), αποδεικνύοντας την τεχνολογική ωριμότητα για τη δημιουργία μικτών σχηματισμών.

Η επιτυχία της ΜΕΣΕ αποτελεί τον προπομπό για το επόμενο στρατηγικό άλμα: τη θεσμοθέτηση ενός Διακλαδικού Κέντρου Συνθετικής Επιχειρησιακής Εκπαίδευσης (Distributed Mission Operations Center - DMOC), με προτεινόμενη έδρα σε νευραλγικές περιοχές, όπως η Θράκη.⁴⁵ Ένα τέτοιο κέντρο θα λειτουργεί ως κόμβος σύνδεσης των εξομοιωτών του Στρατού, του Ναυτικού και της Πολεμικής Αεροπορίας, υλοποιώντας τους παρακάτω τέσσερις πυλώνες Διακλαδικής Επιχειρησιακής Συνθετικής Εκπαίδευσης (ΔΕΣΕ):

1^{ος} Πυλώνας ΔΕΣΕ: Οικονομία Πόρων και Μείωση Φθοράς

Η LVC απαντά στο διαχρονικό πρόβλημα της διαχείρισης της φθοράς του υλικού σε περιόδους δημοσιονομικής στενότητας. Όπως τεκμηριώνεται από θεμελιώδεις αναλύσεις του Ινστιτούτου Αμυντικών Αναλύσεων (Institute for Defense Analyses - IDA), το λειτουργικό κόστος των εξομοιωτών πτήσης είναι δραματικά χαμηλότερο συγκριτικά με αυτό των πραγματικών αεροσκαφών, επιτρέποντας την επίτευξη υψηλής εκπαιδευτικής αξίας με ελάχιστη οικονομική επιβάρυνση.⁴⁶

Η δυνατότητα εμπλοκής εικονικών (Virtual) και κατασκευασμένων (Constructive) οντοτήτων επιτρέπει στις ΕΔ να εκπαιδεύονται σε σενάρια κορεσμού (saturation attacks) και μαζικής προσβολής, τα οποία θα ήταν οικονομικά απαγορευτικό να υλοποιηθούν με πραγματικά μέσα (Live). Έτσι, επιτυγχάνεται η μεγιστοποίηση της εκπαιδευτικής αξίας χωρίς την αντίστοιχη κατανάλωση πόρων, επιτρέποντας την ανακατανομή κονδυλίων σε άλλες κρίσιμες ανάγκες.

2^{ος} Πυλώνας ΔΕΣΕ: Ρεαλιστική Προσομοίωση και Κάθετη Ολοκλήρωση

Επιτυγχάνεται η ακριβής αναπαράσταση της σύγχρονης απειλής, λύνοντας το πρόβλημα των περιορισμών της ειρηνικής περιόδου. Βασιζόμενη σε θεμελιώδεις αρχές αξιολόγησης της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας συστημάτων εξομοίωσης, η αρχιτεκτονική LVC παρέχει τη δυνατότητα μιας κάθετα ολοκληρωμένης εκπαίδευσης.⁴⁷ Αυτή ξεκινά από το τακτικό επίπεδο (Ιπτάμενοι Μαχητικών Αεροσκαφών και Ελικοπτέρων, Ελεγκτές Αεράμυνας, πληρώματα Φρεγατών, χειριστές συστήματος Επίγεια Αεροπορικής Άμυνας, χειριστές τεθωρακισμένων οχημάτων κ.α.), προχωρά στο επιχειρησιακό επίπεδο (επιτελείς σχεδίασης επιχειρήσεων) και φτάνει έως το στρατηγικό επίπεδο (Ηγέτες που καθορίζουν την Πρόθεση και την Επιθυμητή Τελική Κατάσταση).

Αυτή η κάθετη ολοκλήρωση επιτρέπει σε όλο το φάσμα του προσωπικού να δοκιμάσει και να βελτιστοποιήσει τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων έναντι μιας ψηφιακά ακριβούς απεικόνισης του αντιπάλου, εφαρμόζοντας στην πράξη την αρχή του Σουν Τσου για την «Πρόγνωση».

3^{ος} Πυλώνας ΔΕΣΕ: Άρση της Επιχειρησιακής Στεγανότητας

Η ΔΕΣΕ θεραπεύει την αγκύλωση της αποσπασματικής εκπαίδευσης. Η προτεινόμενη αρχιτεκτονική για την ενσωμάτωση MUM-T και LVC μέσω δορυφορικών κόμβων, αποδεικνύει ότι η διασύνδεση αεροπορικών, ναυτικών και χερσαίων δυνάμεων σε ένα ενιαίο ψηφιακό περιβάλλον είναι τεχνολογικά εφικτή.⁴⁸

Μέσω της καθημερινής τριβής στο LVC, τα στελέχη διαφορετικών Κλάδων μαθαίνουν να μιλούν την ίδια επιχειρησιακή γλώσσα. Το τελικό ζητούμενο είναι η επίτευξη ενός επιπέδου διαισθητικής συνεννόησης, όπου η κατανόηση των ενεργειών του συνεργαζόμενου μέσου προκύπτει αβίαστα, μετατρέποντας τις Ένοπλες Δυνάμεις σε ένα ενιαίο «δόρυ».

4^{ος} Πυλώνας ΔΕΣΕ: Καλλιέργεια Νέας Στρατηγικής Κουλτούρας

Τελευταίος πυλώνας, και ίσως ο σημαντικότερος, είναι η μετατόπιση του κέντρου βάρους από την τυποποιημένη εκτέλεση διαδικασιών στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης και προσαρμοστικότητας. Το σύγχρονο πεδίο μάχης, χαρακτηριζόμενο από την πολυπλοκότητα και τη ρευστότητα, απαιτεί ηγέτες που μπορούν να διαχειριστούν το χάος.

Μέσω της καθημερινής τριβής στο LVC, τα στελέχη όλων των επιπέδων εκπαιδεύονται να σκέφτονται με όρους πληροφοριακής κυριαρχίας και εξαπάτη-

σης, λαμβάνοντας αποφάσεις υπό συνθήκες «ομίχλης του πολέμου». Αυτή η αλλαγή νοοτροπίας δημιουργεί στελέχη που δεν βασίζονται μόνο στην ισχύ των όπλων, αλλά στην πνευματική ευελιξία που απαιτείται για να εφαρμόσουν την αρχή του Σουν Τσου: να νικούν δια της στρατηγικής, υποτάσσοντας τον εχθρό πριν καν δοθεί η μάχη.⁴⁹

Επιπλέον, η ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης στο LVC περιβάλλον προσφέρει στον Διοικητή τη δυνατότητα να επεξεργάζεται δεδομένα ταχύτερα από τον αντίπαλο, υλοποιώντας στην πράξη το αξίωμα ότι «*η ταχύτητα είναι η ουσία του πολέμου*». Η ταχύτητα αυτή δεν προκύπτει από βιασύνη, αλλά από την «Επίγνωση» που έχει αποκτηθεί στην ψηφιακή εκπαίδευση, επιτρέποντας τη λήψη βέλτιστων αποφάσεων σε χρόνους που ο αντίπαλος αδυνατεί να ακολουθήσει.

Συμπέρασμα: Από την «Τέχνη του Πολέμου» στην «Επιστήμη της Νίκης»

Αυτός που δεν μελετά τους αντιπάλους του αλλά τους υποτιμά, είναι σίγουρο πως θα αιχμαλωτισθεί από αυτούς — Σουν Τσου⁵⁰

Στον 21^ο αιώνα, η επιχειρησιακή τέχνη υφίσταται μια θεμελιώδη μετεξέλιξη, μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους από την απλή διαχείριση της βίας στην κυριαρχία της πληροφορίας και την ταχύτητα λήψης αποφάσεων. Όπως αναλύθηκε, τα παραδοσιακά μοντέλα εκπαίδευσης είναι πλέον ανεπαρκή για να διαχειριστούν την πολυπλοκότητα του σύγχρονου πεδίου.

Η λύση βρίσκεται στη σύνθεση της διαχρονικής φιλοσοφίας του Σουν Τσου με την τεχνολογική επανάσταση της LVC. Το περιβάλλον LVC δεν είναι απλώς ένας εξομοιωτής· είναι το «Εργαστήριο της Νίκης». Είναι ο χώρος όπου επιτυγχάνεται η απόλυτη γνώση του εαυτού (μέσω Data Analytics) και η αριστοτεχνική εξαπάτηση του εχθρού (μέσω ψηφιακών δολωμάτων), υλοποιώντας την ύψιστη μορφή οικονομίας δυνάμεων.

Ωστόσο, η τεχνολογία από μόνη της δεν αρκεί. Απαιτείται η στρατηγική βούληση για τη δημιουργία εθνικών υποδομών, όπως το Διακλαδικό Κέντρο Συνθετικής Επιχειρησιακής Εκπαίδευσης και η ανάπτυξη Εθνικού Μεγάλου Γλωσσικού Μοντέλου. Αυτά τα εργαλεία θα θωρακίσουν την πληροφοριακή μας κυριαρχία και θα επιτρέψουν στις Ένοπλες Δυνάμεις να λειτουργήσουν ως ένα ενιαίο, αδιαπέραστο «δόρυ».

Συμπερασματικά, η επένδυση στην LVC εκπαίδευση είναι μονόδρομος. Παρέχει στην Ηγεσία τη μεθοδολογία για να προετοιμάσει το στράτευμα όχι μόνο για τη μάχη, αλλά για την επιβολή της θέλησής μας πριν καν αρχίσει η σύγκρουση. Αυτό δεν αποτελεί απλώς εκσυγχρονισμό, αλλά την ουσιαστική μετεξέλιξη της Επιχειρησιακής Τέχνης σε **Επιστήμη της Νίκης**.

*Παλιότερα, οι καλοί πολεμιστές πρώτα εξασφάλιζαν ότι δεν θα ηττηθούν και μετά περίμεναν την ευκαιρία να νικήσουν τον εχθρό. — Σουν Τσου*⁵¹

Η νίκη στον 21^ο αιώνα προετοιμάζεται και εξασφαλίζεται πολύ πριν από την έναρξη της σύγκρουσης. Το παρόν άρθρο εστίασε στη σύνθεση της φιλοσοφίας του Σουν Τσου με την καινοτομία LVC ως εργαλείο εκπαίδευσης. Ωστόσο, το επόμενο ορόσημο βρίσκεται στη μετάβαση από την εκπαίδευση στην ενεργό διεξαγωγή επιχειρήσεων.

Μια μελλοντική έρευνα οφείλει να αναλύσει πώς το περιβάλλον LVC μπορεί να μετεξελιχθεί σε ένα «Ψηφιακό Δίδυμο Επιχειρήσεων» (Digital Twin of Operations). Στόχος είναι η διερεύνηση του πώς ένας Διοικητής, αξιοποιώντας αυτό το περιβάλλον, θα μπορούσε να εφαρμόσει στρατηγήματα του Σουν Τσου σε πραγματικό χρόνο, αναθέτοντας σε αλγορίθμους Τεχνητής Νοημοσύνης (AI) την εκτέλεση σύνθετων σχεδίων παραπλάνησης στο ηλεκτρονικό φάσμα.⁵²

Το κεντρικό ερώτημα της επόμενης ημέρας είναι η διαχείριση αυτόνομων συστημάτων (π.χ. σμήνη drones) μέσα από την αρχιτεκτονική που περιγράφηκε παραπάνω. Μια τέτοια μελέτη θα γεφύρωνε το χάσμα μεταξύ της εκπαιδευτικής προετοιμασίας και της επιχειρησιακής πραγματικότητας, εξετάζοντας τις τεράστιες δυνατότητες αλλά και τις ηθικές προκλήσεις της εφαρμογής της αρχαίας σοφίας στην «Αυτόνομες Πολεμικές Επιχειρήσεις» του μέλλοντος.

Όπως σοφά προτρέπει ο Σουν Τσου:

**«Εάν είναι προς όφελός σας, κινηθείτε προς τα εμπρός·
εάν δεν είναι, μείνετε εκεί που είστε.»**⁵³

Για τις **Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, η μόνη επιλογή είναι η κίνηση προς τα εμπρός.**

1. Sun Tzu, *The Art of War*, trans. Lionel Giles (London: Luzac & Co., 1910), 59.
2. Μιχαήλ Σ. Πλουμής, «Στρατιωτική Ηγεσία στο Μέλλον», *Εθνικές Επάλξεις*, τεύχος 130, (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2019): 51.
3. Sun Tzu, *The Art of War*, trans. Samuel B. Griffith (Oxford: Oxford University Press, 1963), 145.
4. Nikolaos Vasileiadis, "Integrating MUM-T and LVC-T Communication Requirements into European Satellite Programs: A Comparative Study of CubeSat-Based SATCOM Payloads for Defense Applications," (Μεταπτυχιακή Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2025), 42, <https://pergamos.lib.uoa.gr/en/item/uoadl:5314566>.

5. Νικόλαος Βασιλειάδης, "Flight Simulators in Military Aviation: Statistical Empirical Analysis of the factors which contribute to enhancing Combat Skills and Satisfaction of Pilots", (Μεταπτυχιακή Διατριβή, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2022), 77, <https://apothesis.eap.gr/archive/item/171981>.
6. Μιχαήλ Σ. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου* (Αθήνα: Εκδόσεις Ευρασία, 2022), 219.
7. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 77.
8. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 27-32.
9. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 207.
10. Για την ανάλυση της μεθοδολογίας της νίκης και τη σύνδεση γνώσης, απάτης και οικονομίας δυνάμεων, βλ. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 29-32, 61.
11. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 209.
12. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 71.
13. Πλουμής, «Ηγεσία στο Μέλλον», 51-2.
14. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 46-8.
15. Για τη σημασία της οικονομικής αντοχής και της διοικητικής μέριμνας ως παραγόντων νίκης, βλ. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 61-5.
16. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 184-5.
17. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 108.
18. Vasileiadis, "Integrating MUM-T and LVC-T", 59.
19. Tzu, *Art of War*, trans. Lionel, 3.
20. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 186-7.
21. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 66-9.
22. Tzu, *Art of War*, trans. Lionel, 4, 23.
23. Tzu, *Art of War*, trans. Lionel, 6.
24. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 73-7.
25. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 77-8.
26. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 211.
27. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 221.
28. Κέντρο Αεροπορικής Τακτικής (ΚΕΑΤ), *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC* (Ανδραβίδα: Κέντρο Αεροπορικής Τακτικής, Νοέμβριος 2025), 32.
29. Βασιλειάδης, "Flight Simulators in Military Aviation," 19.
30. Jesse D. Fletcher and Paul R. Chatelier, *An Overview of Military Training*, IDA Document D-2514 (Alexandria, VA: Institute for Defense Analyses, 2000), 51, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA408439.pdf>.
31. Βασιλειάδης, "Flight Simulators in Military Aviation," 13.
32. ΚΕΑΤ, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης LVC*, 8.
33. Paul F. Gorman, "The Future of Tactical Engagement Simulation," in *Proceedings of the 1991 Summer Computer Simulation Conference*, ed. D. Pace (Baltimore, MD: Society for Computer Simulation, 1991), <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA248885.pdf>.
34. ΚΕΑΤ, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 54.
35. ΚΕΑΤ, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 70.
36. Vasileiadis, "Flight Simulators in Military Aviation", 93.
37. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 207.
38. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 209.
39. ΚΕΑΤ, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 36.
40. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 203.

41. KEAT, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 36.
42. KEAT, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 54.
43. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 134.
44. KEAT, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 51-2.
45. KEAT, *Μελέτη Αναβάθμισης της Συνθετικής Εκπαίδευσης σε LVC*, 65; και Lucien Zalcmann and Jim Blacklock, *Distributed Mission Operations: An ADF Synthetic Range Interoperability Model and an AOD Mission Training Centre Capability Concept* (Australia: Defence Science and Technology Organisation, 2010), 26, <https://www.dst.defence.gov.au/publication/dmo-adf-interoperability>.
46. Jesse Orlansky, Mark I. Knapp and Joseph String, *Operating Costs of Military Aircraft and Flight Simulators*, IDA Paper P-1733 (Alexandria, VA: Institute for Defense Analyses, 1984), <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA144241.pdf>.
47. William R. Bickley, *Training Device Effectiveness: Formulation and Evaluation of a Methodology*, Research Report 1291 (Alexandria, VA: U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, 1980), <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA122777.pdf>.
48. Vasileiadis, "Integrating MUM-T and LVC-T," 60-1.
49. Tzu, *Art of War*, trans. Samuel, 77.
50. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 230.
51. Tzu, *Art of War*, trans. Lionel, 12.
52. Πλουμής, «Ηγεσία στο Μέλλον», 52.
53. Πλουμής, *Η Πολεμική Τέχνη του Σουν Τσου*, 246.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Επισμηναγός (Ι) Νικόλαος Βασιλειάδης είναι Σπουδαστής της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς της ΑΔΙΣΠΟ. Πριν την ΑΔΙΣΠΟ, κατείχε θέση υψηλής ευθύνης, αυτή του Αξιωματικού Εκπαίδευσης της Μοίρας Επιχειρησιακής Συνθετικής Εκπαίδευσης, υπεύθυνος για τη συνθετική εκπαίδευση όλων των Ιπταμένων της Τακτικής Αεροπορίας, συγγράφοντας την Ανάλυση των Ασκήσεων της Συνθετικής Εκπαίδευσης του ΑΤΑ και θέτοντας το πλαίσιο με την εκπόνηση μελέτης Αναβάθμισης της Συνθετικής σε LVC Εκπαίδευση στην ΠΑ. Απόφοιτος της Σχολής Ικάρων, με πάνω από 2.000 ώρες πτήσης σε F-4/F-16, έχει διατελέσει Αρχηγός Αποστολής, Εκπαιδευτής και Δοκιμαστής Αεροσκαφών. Κατέχει τέσσερις μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών, ενώ είναι υποψήφιος διδάκτωρ στην Μηχανική Ασφάλειας Συστημάτων.

Κεντρική Ομιλία του Υποστράτηγου
Μιχαήλ Πλουμή, Διοικητή της ΑΔΙΣΠΟ, με
θέμα "Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου", στην
Ημερίδα της Σχολής Εθνικής Άμυνας
(ΣΕΘΑ), με τίτλο "Η κληρονομιά του
Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική
διανόηση", την 26^η Νοεμβρίου 2025

ΣΕΘΑ

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου

Υποστράτηγος Μιχαήλ Πλουμής
LLB, LLM, MSS, PhD
Διοικητής ΑΔΙΣΠΟ - Επισκέπτης Καθηγητής
ΕΚΠΑ

Κιν.: 6974859628, dktis@adispo.gr,
michailploumis@gmail.com
[linkedin.com/in/michail-ploumis-86b37574](https://www.linkedin.com/in/michail-ploumis-86b37574)

26 Νοε 2025, Ημερίδα ΣΕΘΑ

1/28

Κύριε Αρχηγέ του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας, επιτρέψτε μου να σας ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που μου δίνετε να μιλήσω στη σημαντική αυτή ημερίδα για τον Κλαούζεβιτς. Ελπίζω να φανώ αντάξιος των προσδοκιών σας.

Στρατηγέ Διοικητά της ΣΕΘΑ σας ευχαριστώ για την πρόσκληση.

Κυρίες και Κύριοι Σπουδαστές, μελλοντικοί Αρχηγοί του 2035,

Αξιότιμοι Κύριοι Καθηγητές, σεβαστοί παριστάμενοι, σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την υπομονή σας.

Η κληρονομιά που αφήνει ο Κλαούζεβιτς στη στρατιωτική διανόηση είναι μεγάλη.

Σήμερα θα σας δώσω κάποιες ιδέες του, σε σχέση με τον Σουν Τσου, και θα μοιραστώ μαζί σας τους συλλογισμούς μου για αυτούς τους δυο μεγάλους άνδρες.

ΕΠΔΑ

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση Βιογραφικά Στοιχεία Κλαούζεβιτς

1950

- 1780:** Γέννηση στο Μαγδεμβούργο Γερμανίας (ΝΑ Βερολίνου)
- 1792:** Κατάταξη ως Δόκιμος Αξικός στον Πρωσικό Στρατό (12 ετών)
- 1793-94:** Συμμετοχή στον πόλεμο της Γαλλικής Επανάστασης
- 1801:** Σπουδαστής Σχολείου Πολέμου στο Βερολίνο (Kriegsschule)
- 1803:** Υπαπιστής του Πρίγκηπα Αυγούστου της Πρωσίας
- 1806:** Πολέμησε στις διδυμες μάχες της Ιένας και του Άουρστεντ
- 1806-1808:** Αιχμάλωτος στο Παρίσι
- 1808-1812:** Δκτης Γενικής Σχολής Πολέμου (Allgemeine Kriegsschule). **1810:** Νυμφεύεται
- 1812-1814:** Υπηρετεί στον Ρωσικό Στρατό
- 1815-1818:** Επιτελάρχης Γ' Πρωσικού ΣΣ. Μάχη στο Βατερλό
- 1818-1830:** Υποστράτηγος Δκτης Ακαδημίας Πολέμου (Kriegsakademie) (38 ετών)
- 1830-1831:** Δκτης Ομάδας Ταξιαρχιών - Επιτελάρχης της πρωσικής Στρατιάς
- 1831:** Θάνατος από την πανδημία χολέρας (51 ετών)

Gatzke, Clausewitz, Principles of War 2/24

Ο Κλαούζεβιτς, γιος πρώσου Αξιωματικού κατατάχθηκε ως δόκιμος Αξιωματικός στον Πρωσικό Στρατό, όταν ήταν 12 ετών.

Συμμετείχε στη διπλή μάχη της Ιένας και του Άουρστεντ, όπου ο πρωσικός στρατός καταστράφηκε από τον Ναπολέοντα, και ο ίδιος αιχμαλωτίστηκε.

Μετά την μάχη αυτή, η Πρωσία μετατράπηκε σε δορυφόρο της Γαλλίας, μέχρι το 1812.

Το 1808, ο Κλαούζεβιτς ανέλαβε διοικητής της νεοσύστατης Σχολής Πολέμου.

Με το κύρος αυτής της θέσης, κατάφερε να παντρευτεί την Κόμισσα Μπρυλ, κάτι που ήταν αδύνατο πριν, λόγω της αμφιλεγόμενης ευγενικής καταγωγής του. Το ζευγάρι δεν απέκτησε τέκνα.

Το 1812, η Πρωσία διέθεσε ένα Σώμα Στρατού στον Ναπολέοντα για την εκστρατεία της Ρωσίας.

Τότε, ο Κλαούζεβιτς εγκατέλειψε τον Πρωσικό στρατό και εντάχθηκε στον Ρωσικό Στρατό, κατά της Γαλλίας.

Μετά τη καταστροφή του Ναπολέοντος στη Ρωσία, ο Κλαούζεβιτς, φορώντας ρωσική στολή, έπεισε τον διοικητή του Πρωσικού Σώματος να ηγηθεί εξέγερσης εναντίον της Γαλλίας, παρά τις αντιρρήσεις του Πρώσου βασιλέως.

Η κίνηση αυτή επανένταξε την Πρωσία στον συνασπισμό κατά του Ναπολέοντος.

Το 1814, ο Κλαούζεβιτς επανεντάχθηκε στον Πρωσικό Στρατό, μετά από μια περίοδο δυσμένειας της πρωσικής αυλής, λόγω της προηγούμενης δράσης του και υπηρέτησε στο Γ' Πρωσικό Σώμα, ως επιτελάρχης. Έχοντας τη θέση αυτή, συμμετείχε στη Μάχη του Βατερλό, όπου ο Ναπολέων Βοναπάρτης ηττήθηκε οριστικά.

Ως υποστράτηγος ανέλαβε τη Διοίκηση της Ακαδημίας Πολέμου, όπου ασχολήθηκε με τη συγγραφή.

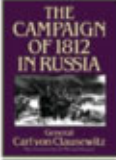
Μετά από σύντομη ενεργό δράση, πέθανε από χολέρα το 1831.

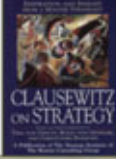

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Το γνωστό έργο του Κλαούζεβιτς

- *On War* (έκδοση 1832)
- *The Campaign of 1806*
- *The Campaign of 1812 in Russia*
- *The Campaign of 1815 in France*
- *Principles of War*
- *Two Letters on Strategy*

Clausewitz.com

Το πιο γνωστό έργο του είναι το *Περί Πολέμου*, το οποίο εκδόθηκε μετά το θάνατο του, με επιμέλεια της συζύγου του. Κατά πολλούς, εκεί περιγράφει την Τέχνη του Ναπολέοντος και τις ιδέες των μεταρρυθμιστών Πρώσων στρατηγών, που επεδίωκαν την κινητοποίηση του λαού στον πόλεμο, σύμφωνα με τα διδάγματα της Γαλλικής επανάστασης.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Ο Πρίαμος ζητεί το σώμα του Έκτορα από τον Αχιλλέα

Ο Αχιλλέας κακοποιεί τον νεκρό Έκτορα

Ο Πόλεμος ως ανθρωπινό φαινόμενο

- **Πόλεμος:**
 - Συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα
 - Μια πράξη βίας για την επιβολή της θέλησής μας στον αντίπαλο
 - Ένα παιχνίδι με χαρτιά
 - Μια μεγαλύτερη συμπλοκή
- Φύση Πολιτική, βίαιη, κρατική
- Χαρακτήρας μεταβάλλεται ένεκα της τεχνολογίας
- Στρατηγική: Σειρά μαχών για επίτευξη του πολιτικού σκοπού
- Τακτική: Η χρήση των δυνάμεων στην μάχη

Clausewitz, On War 4/24

Διακόσια σχεδόν έτη μετά την έκδοση του έργου του, ο Κλαούζεβιτς συνεχίζει να επηρεάζει, καθόσον αντιμετωπίζει τον πόλεμο **ως φαινόμενο της ζωής**. Στον Κλαούζεβιτς, ο πόλεμος είναι πολιτική πράξη, όπως μας δίδαξε ο Πλάτωνας στον *Πρωταγόρα* (322b). Είναι μια μεγαλύτερη συμπλοκή, όπως την απαγγέλλει ο Όμηρος στην *Ιλιάδα*, που στόχο έχει την ανάδυση μιας νέας φυσικής τάξης, μέσω της αποκατάστασης **των ιδεών** της δικαιοσύνης και της τιμής, οι οποίες θίχτηκαν από έναν βάρβαρο που αρχικά επιτέθηκε.

Ο πόλεμος συμπλέκει το ένστικτο, το συναίσθημα, την ευφυΐα και τη δύναμη, και με όχημα την ωμή βία αποσκοπεί στη φυσική, διανοητική και ηθική εξόντωση του εχθρού.

Ο πόλεμος έχει αναλλοίωτη φύση, καθόσον βρίσκεται σε ενότητα με την ανθρώπινη φύση.

Έχει όμως χαρακτήρα που αλλάζει, μια και συνδέεται με την εξέλιξη της τεχνολογίας και των δογμάτων.

Στη λογική αυτή, ο Κλαούζεβιτς μας εισαγάγει στον **ολοκληρωτικό πόλεμο**, όπου ο σκοπός είναι η απόλυτη επικράτηση.

Ο άνθρωπος όμως, με την ευφυΐα του θα ρυθμίσει την έκταση και την ένταση των επιχειρήσεων, χρησιμοποιώντας τη στρατηγική και την τακτική.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση

1950

Τα βασικά κληροδοτήματα του Κλαούζεβιτς

- **Η παράξενη Τριάδα**
 - Ομίχλη, χάος, τριβή, τύχη, αβεβαιότητα
- **Ελληνικά Παραδείγματα:**
 - **Ενότητα: Βαλκανικοί Πόλεμοι του 1912-1913, Έπος 1940**
 - **Διχασμός: Μικρασιατική Καταστροφή, Κυπριακή Τραγωδία του 1974**

Clausenitz, On War 1/23

Ο Κλαούζεβιτς διδάσκει πως το αποτέλεσμα ενός πολέμου εξαρτάται από τη μεταβαλλόμενη αλληλεπίδραση μιας **παράξενης τριάδας δυνάμεων**: του λαού, που συνήθως οι πράξεις του εμφορούνται από το συναίσθημα και, ως εκ τούτου, δε βασίζονται στη λογική των στρατιωτικών δυνάμεων, των οποίων οι ενέργειες καθορίζονται από το μέγεθος της ιδιοφυΐας του αρχηγού τους, αλλά και από την πιθανότητα που δεν μπορεί να προβλεφθεί και να αντιμετωπιστεί και της Κυβέρνησης, η οποία με λογικό τρόπο αναμένεται να καθορίσει τον σκοπό του πολέμου και τα άκρα όρια της πολεμικής ενέργειας και δράσης.

Όταν υπάρχει ισορροπία στην τριάδα αυτή, τότε ο πόλεμος μπορεί να κερδηθεί, εάν δεν συγκρουστεί με την «ομίχλη» και το «χάος» που τροφοδοτείται από την τριβή, την τύχη και την αβεβαιότητα.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση

1950

Τα βασικά κληροδοτήματα του Κλαούζεβιτς

- **Πρώτα άμυνα, μετά επίθεση! Δυναμική Σχέση Νίκης**
- **Παλαιϊκή κινητοποίηση**
- **Σημείο κορύφωσης επιχειρήσεων**
- **Ελληνικό Παράδειγμα: Ελληνοϊταλικός Πόλεμος**
- **Το Κέντρο Βάρους (ΚΒ)**
 - **Βρίσκεται πάντα εκεί που η μάζα είναι συγκεντρωμένη ποιο πυκνά**
 - **Ελληνικό Παράδειγμα: ΚΒ στον εμφύλιο 1946-49: Ο ΛΑΟΣ**
- **Ο στρατιωτικός Αρχηγός: Ικανότητα, γνώση, εμπειρίες, διαίσθηση**

Clausenitz, On War 2/23

Ο Κλαούζεβιτς αναφέρεται στη δυναμική σχέση μεταξύ της **άμυνας και της επίθεσης**. Κάθε νικηφόρα θεωρία πολέμου περιλαμβάνει και τις δυο μορφές αγώνα. Η άμυνα θεωρείται ισχυρότερη, διότι ο αμυνόμενος εμποτισμένος από την ιδέα της αντεκδίκησης, χωρίς εξάρτυση, εκμεταλλεύεται το έδαφος και τις οχυρώσεις και επωφελείται από τα λάθη του επιτιθέμενου. Ο Κλαούζεβιτς προτρέπει τον αμυνόμενο **να αντιτάξει παλλαϊκή άμυνα και μετά επίθεση**.

Επίσης, ενημερώνει τον επιτιθέμενο πως η επίθεσή του θα **κορυφωθεί** σε κάποιο σημείο, όταν θα έχει φθάσει σε ένα μη προσπελάσιμο βάθος. Από εκεί πλέον, πρέπει να είναι ικανός να αντιτάξει άμυνα για να μην καταστραφεί, όπως επί παραδείγματι έγινε με την καταστροφή του Ναπολέοντος στην Εκστρατεία στη Ρωσία.

Ασχολείται επίσης με τα **Κέντρα Βάρους**. Κατά την κρατούσα άποψη, τα Κέντρα αυτά είναι οι πηγές από όπου μια δύναμη αντλεί την ελευθερία ενεργείας και την ισχύ της. Ο Κλαούζεβιτς διδάσκει πως τα **πλήγματα** πρέπει να κατευθύνονται κατά του κέντρου βάρους, το οποίο «βρίσκεται πάντα εκεί που η μάζα είναι συγκεντρωμένη πιο πυκνά» και αναπτύσσεται με «βάση τα χαρακτηριστικά του κάθε αντιπάλου».

Με δεδομένο ότι ο λαός στο έργο του διαδραματίζει μείζονα ρόλο, **ο ίδιος ο λαός είναι το Κέντρο Βάρους**, καθόσον από την ενότητα ή τον διχασμό του ανατρέπεται η ισορροπία.

Ο Κλαούζεβιτς επίσης αναφέρεται στον στρατιωτικό αρχηγό και στην ιδιοφυΐα του, δηλαδή στην ικανότητά του, που θα δώσει το πολλαπλασιαστικό και νικηφόρο αποτέλεσμα.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Η Στρατηγική του Κλαούζεβιτς

ΣΚΟΠΟΙ

1. Καταστροφή των Εχθρικών ΕΔ
2. Κατανίκηση του εχθρού σε όλα τα πεδία - Κατάληψη πρωτεύουσας

ΑΡΧΕΣ

1. Εξάντλησε τον εχθρό με τον εφελκυσμό
2. Βρες το ΚΒ του
3. Εξαπέλυσε το πλήγμα σου στο ΚΒ
4. Αντιμετώπισε τις δευτερεύουσες εχθρικές ενέργειες, όσο είναι δυνατόν
5. Κινήσου με την μέγιστη ταχύτητα
6. Επεδίωξε τη μεγάλη μάχη, που θα δώσει τη νίκη

Clausewitz, On War 7/22

Εντέλει, ο μεγάλος αυτός άνδρας μας παρουσιάζει τη στρατηγική του. Στους σκοπούς της απარიθμούνται η ολοκληρωτική καταστροφή του εχθρικού στρατού, η κατανίκηση του αντιπάλου, καθώς και η κατάληψη της εχθρικής πρωτεύουσας. Στις αρχές της, δίδεται προτεραιότητα στην καταστροφή του Κέντρου Βάρους.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Η Στρατηγική του Σουν Τσου

ΣΚΟΠΟΙ

1. Νίκη χωρίς μάχη
2. Αποφυγή παρατεταμένων επιχειρήσεων

ΑΡΧΕΣ

1. Να γνωρίζεις τον εαυτό σου, εχθρό-καιρό-έδαφος
2. Να χειραγωγήσεις τον εχθρό
3. Να ακυρώσεις τα σχέδια του εχθρού
4. Να εμποδίσεις τη συνένωση του εχθρού ή να τον διαχωρίσεις (εκτροπή - διαμοιρασμός)
5. Να επιτεθείς με άμεσο και έμμεσο ελιγμό
6. Να επιτεθείς σε πόλεις μόνο εάν δεν υπάρχει εναλλακτικός ΤΕ

Σύγκριση Μάχης Μαραθώνα με τη στρατηγική του Σουν Τσου

Πλάτσης, Σουν Τσου 8/22

Είκοσι πέντε αιώνες νωρίτερα, πριν τον Κλαούζεβιτς, ο Σουν Τσου συνέγραψε το πρώτο ολοκληρωμένο έργο στρατηγικής, την Τέχνη του Πολέμου.

Ο Σουν Τσου (αν και κατά πολλούς μελετητές δεν ήταν υπαρκτό πρόσωπο) ήταν στρατηγός στο βασίλειο ΟΥ κατά την περίοδο των εμπόλεμων κινεζικών βασιλείων τον 4ο αιώνα π.Χ. Οι επιτυχίες του τον ώθησαν να γράψει την Τέχνη του, που είχε ως στόχο να διδάξει τους νεότερους στρατιωτικούς και πολιτικούς ηγέτες.

Οι σκοποί της στρατηγικής του, αφορούν στη νίκη χωρίς μάχη, και στην αποφυγή των παρατεταμένων επιχειρήσεων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι αρχές της, οι οποίες διδάσκουν πως η νίκη έρχεται μέσα από τη γνώση των φίλων δυνάμεων, του εχθρού, του καιρού και του εδάφους.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση 1950

Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου

ΚΟΙΝΑ

- Η Τριάδα
- Ο Στρατιωτικός Αρχηγός
- Η άμυνα ισχυρότερη μορφή αγώνα
- Ορμή - ταχύτητα

Κλαούζεβιτς: Εφαρμογή σε Συμμετρικό (Ολοκληρωτικό) Πόλεμο

- Άμεση προσέγγιση
- Ισχυρό προς ισχυρό
- Μια Αποφασιστική μάχη
- Καταστροφή - αντιστροφή

9/24

Σε αρκετά σημεία, το έργο των Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου είναι συμπληρωματικό. Διαφέρει όμως στους τρόπους διεξαγωγής του πολέμου.

Ο Κλαούζεβιτς υποστηρίζει την **άμεση** προσέγγιση, μέσω της συμμετρικότητας και της ενέργειας από το ισχυρό προς το ισχυρό, με σκοπό την καταστροφή των αντιπάλων δυνάμεων **σε μια αποφασιστική μάχη**, την κατάληψη της χώρας και την αντιστροφή της θέλησης του λαού της.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση 1950

Σουν Τσου: Εφαρμογή σε συμμετρικό και ασύμμετρο πόλεμο

- Άμεση προσέγγιση
- Ισχυρό προς ασθενές
- Διαδοχική καταστροφή ασθενών καταστρέφει το ΟΛΟΝ
- Παραπλάνηση παντού και πάντα
- Ψυχολογικές επιχειρήσεις, με κάθε μέσο:
 - Ενοποίηση της φίλιας δύναμης
 - Διάβρωση-Υπονόμευση-Διχασμός εχθρού
- Ελάχιστη χρήση βίας

Ο Γκιαν, όρθιος δεξιά, εξηγεί στον Χο Τσι Μινχ ένα πολεμικό σχέδιο

Η οπλική Γαλλική υπεροχή θα εκμηδενισθεί διότι οι άνδρες μας γνωρίζουν όριστα το έδαφος και έχουν την κάλυψη και τη βοήθεια των χωρικών-Στρατηγός Γκιαν (1909-2013)

Τροία-Μαραθώνας-Σαλαμίνα-Λεύκτρα-Βελισάριος-Κανάρης-Δερβενάκια-Γιάννενα-Καμπέρος-Ελαία-Καλαμάς-Βότσης-Νίκη...

Μάχη Δερβενάκια (1822)
Πέτρος Βουντού

10/24

Από την άλλη, ο Σουν Τσου εφαρμόζεται τόσο στον συμμετρικό όσο και στον ασύμμετρο πόλεμο, με όχημα την **έμμεση** προσέγγιση.

Χρησιμοποιεί κατά το πλείστον τον δόλο, τις υπονομευτικές ενέργειες και τα στρατήγημα.

Σε αντίθεση με τον Κλαούζεβιτς, διδάσκει την ελάχιστη χρήση βίας, προκειμένου να μην διαταράσσεται η αρμονία.

Εφόσον όμως απαιτηθεί βία, τότε ο στόχος είναι να **εκτραπεί ή διαμοιρασθεί** ο αντίπαλος για να καταστραφεί από την συγκεντρωμένη φίλια δύναμη σε επιθυμητούς χώρους καταστροφής ή τμηματικά (κατά μερίδες).

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση
1950

Συνεπώς, όσο πεισματική μάχη κι αν δώσει μια μικρή δύναμη, στο τέλος θα σπαστεί από τη μεγαλύτερη δύναμη (3.10)

Πότε μπορεί να νικήσει μια μικρότερη δύναμη;

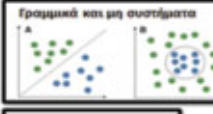
- Υπάρχει ενότητα στον Στρατό-Λαό-Κυβέρνηση
- Διαθέτει μια ελάχιστη επαρκή ισχύ, με στρατό οργανωμένο και εκπαιδευμένο
- Έχει άριστη ηγεσία
- Έχει αξιόπιστες πληροφορίες
- Γνωρίζει άριστα το έδαφος για την εκτροπή και τον διαμοιρασμό του εχθρού
- Ο καιρός τον ευνοεί
- Διαθέτει κάποια ανώτερη τεχνολογία

Πλάουρις, Σουν Τσου 13/134

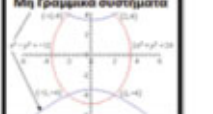
Επιπλέον, ο Σουν Τσου διδάσκει πως στη μάχη ο ασθενέστερος θα νικήσει, εάν διαθέτει ενότητα και κάποια επαρκή ισχύ, εάν κατέχει πληροφορίες, εάν ο καιρός και το έδαφος τον ευνοούν και έχει εξαιρετική ηγεσία.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση
1950

Γραμμικά και μη συστήματα

Μη γραμμικά συστήματα

Γραμμικά συστήματα

$$\begin{aligned} 2x + 7y &= 34 \\ 5x - 4y &= -1 \end{aligned}$$

Κλαούζεβιτς - Σουν Τσου στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

- Κλαούζεβιτς: Ενδυνάμωσε συγκεντρωτικές κουλτούρες διοίκησης και γραμμική επιχειρησιακή τέχνη και τακτική
- Σουν Τσου:
 - Εφαρμόστηκε από συγκεκριμένους ηγήτορες, μάλλον ένεκα της προσωπικότητάς τους
 - Δεν γίνεται συστηματική εκμετάλλευση της στρατηγικής του, σύμφωνα με τα περίτρανα ελληνικά παραδείγματα

13/134

Ο Κλαούζεβιτς επηρέασε δραματικά τη στρατιωτική διανόηση τον 20^ο αιώνα. Αρκετοί μελετητές αναγνωρίζουν πως οι δυο παγκόσμιοι πόλεμοι διεξήχθησαν με βάση τη φιλοσοφία του, ενώ η συμμετρικότητά του επηρέασε την επιχειρησιακή τέχνη του Ψυχρού Πολέμου.

Από τα δόγματα και τα εγχειρίδια της Συμμαχίας αναμεταδόθηκε στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση.

Η συμμετρικότητα και η άνευ πλευροκοπήσεων ενέργειά του διαπέρασαν τον ελληνικό στρατό και παγίωσαν μια γραμμική κουλτούρα διοικήσεως και διεξαγωγής, η οποία εκτιμούμε πως υφίσταται μέχρι και σήμερα.

Από την άλλη, η ελληνική διάνοηση δεν ανέδειξε τον Σουν Τσου, παρότι η **μη γραμμικότητα** που διδάσκει είναι που έδωσε τις περίτρυνες νίκες του ελληνισμού.

Το περιβάλλον σήμερα εκτιμούμε πως επιβάλλει τον **ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ** εφαρμογής των δυο αυτών φιλοσόφων.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση
1950

Χαρακτηριστικά Περιβάλλοντος

Χαρακτηριστικό	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΕ:
Τριβή	Συστημική Γνώση
Εκρηκτικότητα	Προβλέψεις
Αβεβαιότητα	Πληροφορίες
Περιπλοκότητα	Χρησιμοποίηση ειδικών
Αμφισημία	Ευκαμψία

ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΗΣ: ΟΡΜΗ ΓΙΑ ΚΙΝΗΣΗ

Οι Παγκόσμιες Πραγματικότητες:
Ασφάλεια, Δημοσιονομική Πραγματικότητα,
Πραγματικότητα της Σεισμικής Αλλαγής

VUCA environments 22/23

Το σύγχρονο περιβάλλον χαρακτηρίζεται κυρίως από **εκρηκτικότητα**, εν είδει **ζώσας** εκρηκτικής ύλης.

Τρεις βασικές **πραγματικότητες** διαμορφώνουν τον κόσμο, η Πραγματικότητα Ασφάλειας, η Δημοσιονομική Πραγματικότητα και η Πραγματικότητα της Σεισμικής Αλλαγής.

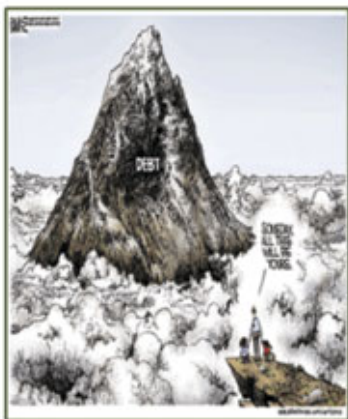

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση
1950

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ (Κράτη - Συμμαχίες)	ΔΙΕΘΝΙΚΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ (Κόσμος)
• Ανταγωνισμός Ανατολής - Δύσης • Συμμετρικές • Ασύμμετρες • Πυρηνικές • ΡΒΧΠ • Υβριδικές • Τρομοκρατία • Εγχώριο οργανωμένο έγκλημα	• Κλιματική αλλαγή • Δημογραφικές μετατοπίσεις • Ασυνέχεια των εφοδιαστικών αλυσίδων • Παγκόσμιες Οικονομικές κρίσεις • Πανδημίες • Διαχείριση των μεγαλουπόλεων • Κυβερνοδόμυνα • Διεθνές οργανωμένο έγκλημα • Τεχνητή νοημοσύνη • Έλλειψη πόρων - μερίδων για όλους • Εξωγήινη ζωή

ΠΓΑ/ΠΣ, Hellenic National Security 24/25

Η Πραγματικότητα Ασφάλειας συνδυάζει την Άμυνα των κρατών και των αντίστοιχων συμμαχιών τους από τις κλασικές απειλές και την Ασφάλεια της Ανθρωπότητας από τις Διεθνικές.

Δημοσιονομική Πραγματικότητα

- Κεντρικός έλεγχος της οικονομίας (αγορά χρήματος, γης, εργασίας)
- Αυξημένη φορολογία
- Δημοσιονομικές/οικονομικές κρίσεις

Μείωση δυτικής βιομηχανικής παραγωγής εν μέσω δημογραφικής δυσπραγίας:

- Στροφή στην Πολεμική Βιομηχανία

Plourmis, Hellenic National Security 18/24

Η δημοσιονομική πραγματικότητα, ενόσω караδοκούν οικονομικές κρίσεις, σηματοδοτεί τη μεγαλύτερη ανάμειξη του κράτους στην αγορά και στην αύξηση της φορολογίας. Η πραγματικότητα αυτή διαφαίνεται εντονότερη στη Δύση που υποφέρει από αποβιομηχάνιση, ένεκα του κόστους ενέργειας, της ασυνέχειας των εφοδιαστικών αλυσίδων και του γερασμένου πληθυσμού της.

Η Πραγματικότητα της Σεισμικής Αλλαγής

• Παγκοσμιοποίηση & Διεθνής Ανταγωνισμός

- Διάχυσης της τεχνολογίας
- Διάχυση της εξουσίας
- Δημογραφικές Μετατοπίσεις
- Οικονομική ανασφάλεια
- Ανασφάλεια εφοδιαστικών αλυσίδων
- Κλιματική αλλαγή
- ΜΚΔ, ΤΝ, Deep Fake
- Εμμονικές ηγεσίες

Plourmis, Hellenic National Security 19/24

Τέλος, η Πραγματικότητα της Σεισμικής Αλλαγής καταδεικνύει πως ο κόσμος μας αλλάζει με εκρηκτικό ρυθμό. Η ταχύτητα της αλλαγής δεν αφήνει χρόνο για την παγίωσή της, μια και αυτή καθίσταται παρωχημένη πριν τα κράτη ή οι διεθνείς οργανισμοί θέσουν σε ισχύ πολιτικές για να την θεσμοθετήσουν. Στα χάσματα μεταξύ του παλαιού και του νέου δημιουργούνται γκρίζες ζώνες. Εκεί τα συμφέροντα μάχονται με στόχο την ανατροπή ή τη διατήρηση ενός εύθραυστου κατεστημένου.

ΓΕΩΔ

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Πολεμικές Επιχειρήσεις τον 21^ο Αιώνα

- **Πόλεμος του Λιβάνου (2006)**
- **Υβριδικός Πόλεμος της Κριμαίας (2014)**
- **2^{ος} Πόλεμος του Ναγκόρνο Καραμπάχ (2020)**
- **Τ/Υβριδική Επίθεση εναντίον της Ελλάδας (2020)**
- **Εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία (2022-)**
- **Πόλεμος της Γάζας (2023-2025)**
- **Σύγκρουση Ισραήλ - Ιράν (2024-2025)**
- **Επιχείρηση Sindoor (2025)**

17/224

Στον αιώνα μας, έχουν ξεσπάσει φονικοί αναθεωρητικοί πόλεμοι. Στους πολέμους αυτούς, εμφανίστηκαν ανατρεπτικές τεχνολογίες και αυτόνομα συστήματα που κατέστησαν τον θάνατο περισσότερο απρόσωπο και απάνθρωπο. Η εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων στους πολέμους αυτούς είναι διδακτική για το τι θα επακολουθήσει στο μέλλον. Για να πολεμήσει ένα κράτος τον πόλεμο του σήμερα, απαιτείται η προσαρμογή στα δεδομένα, σύμφωνα με τη δαρβινική θεωρία, η οποία διδάσκει πως δεν είναι ο ισχυρότερος ή ο εξυπνότερος που επιβιώνει, αλλά εκείνος που προσαρμόζεται στην αλλαγή.

ΓΕΩΔ

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Ο ΚΟΣΜΟΣ: ΣΕ ΕΝΑΝ ΙΔΙΟΤΥΠΟ ΠΟΛΕΜΟ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΣΗΣ-ΑΝΑΤΟΛΗΣ, ΜΕ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ (;):

1. Αποφύγε τον πόλεμο. Ενήργησε όμως σαν να ξεκινά τώρα
2. Σύλλεγε συνεχώς πληροφορίες για τον εχθρό
3. Να επιτίθεται με μικρές μονάδες με προηγμένη τεχνολογία
4. Αντικατάστησε την τριβή με διφορούμενο ελιγμό
5. Κάνε πολέμους με αντιπροσώπους (Proxy war)
6. Χρησιμοποίησε την υπονόμευση, όχι τον κατά μέτωπο αγώνα
7. Πολέμησε έξυπνα. Εκμεταλλεύσου τα αδύνατα εχθρικά σημεία, ενόσω παρακάμπτεις τα ισχυρά

Ploumis, America's Byzantine Strategy 18/224

Μέσα στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού, και υπό συνθήκες πρόβλεψης, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη μας απρόσμενα συμβάντα (Black Swans), εκτιμούμε πως ο κόσμος μας βρίσκεται προ των πυλών ενός **Ιδιότυπου Ψυχρού Πολέμου ή ιμπεριαλισμού** μεταξύ των Συνασπισμών που ηγούνται οι δυνατοί. Και τον λέμε ιδιότυπο, διότι σήμερα οι ιδεολογίες είναι ρευστές σε αντίθεση με τις στοιχισμένες ιδεολογίες του παρελθόντος.

Στον πόλεμο αυτό, οι δυνατοί, λόγω του πυρηνικού όπλου, θα αποφεύγουν να αναμετρηθούν μεταξύ τους, ενώ θα κατευθύνουν γνωσιακά και θα ενδυναμώνουν επιχειρησιακά τους μικρούς και τους μεσαίους να το κάνουν. Η φύση του πολέμου θα είναι πολιτική, συστηματική και απόλυτα βίαιη. Εξαιτίας της πυκνότητας του πληθυσμού και των διεθνικών απειλών, οι μέθοδοι διεξαγωγής του θα

είναι βυζαντινές. Σε πρώτη φάση θα περιλαμβάνουν **προτροπές** και **εκβιασμούς** που θα αφορούν κυρίως στις εφοδιαστικές αλυσίδες και στην πρόσβαση στις τεχνολογίες. Κατόπιν, θα περιλαμβάνουν σύντομες, ακριβείς και φονικές τιμωρίες για όσους δε συμμορφώνονται, με κάθε είδους πολεμικά μηχανήματα.

ΕΣΔΑ

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Η ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

- **Διεξαγωγή του Πολέμου, με βάση:**
 - Τους **ΣΚΟΠΟΥΣ** της Στρατηγικής του Κλαούζεβιτς (Ολοκληρωτική Επικράτηση)
 - Τις **ΑΡΧΕΣ** του Σουν Τσου (έμμεση προσέγγιση)
 - Τις **ΑΡΧΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ**, ανεξάρτητα εάν οι εμπόλεμοι είναι **ΑΝΘΡΩΠΟΙ** ή **ΜΗΧΑΝΕΣ**
- Τα πλήγματα θα κατευθύνονται προς τις **ΠΥΚΝΕΣ ΜΑΖΕΣ** πλήττοντας κατά προτεραιότητα και **ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΑ** το:
 1. Διανοητικό,
 2. Ηθικό, και
 3. Φυσικό Πεδίο

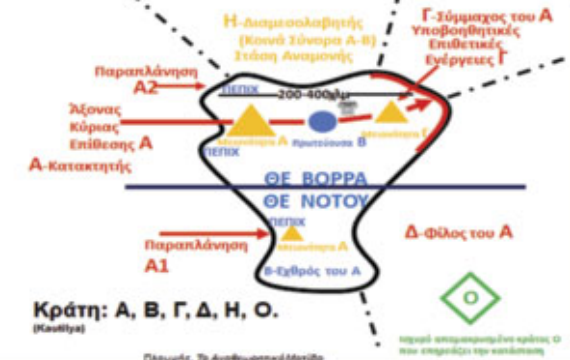
Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμούμε πως οι μελλοντικοί πόλεμοι θα σχεδιάζονται από τους ισχυρούς και θα υλοποιούνται από τους περιφερειακούς αντιπροσώπους τους με τη **ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΗ** Στρατηγική του Κλαούζεβιτς και του Σουν Τσου. Οι σκοποί τους θα αφορούν στην ολοκληρωτική ήττα του αντιπάλου, σύμφωνα με τον Κλαούζεβιτς. Η διεξαγωγή τους, όμως, θα γίνεται σύμφωνα με τον Σουν Τσου, που διδάσκει την έμμεση προσέγγιση και την εξαπάτηση. Ως εκ τούτου, ο πόλεμος θα συνεχίσει να κατευθύνεται από ιδιοφυίες, με βάση την παραπλάνηση, το πυρ, τη συγκέντρωση και τη διασπορά, τον άμεσο και τον έμμεσο ελιγμό των **δυνάμεων**, ανεξάρτητα εάν αυτές οι δυνάμεις θα είναι **άνθρωποι ή μηχανές**. Τα πλήγματα θα κατευθύνονται προς το κέντρο βάρους, το οποίο πλέον **δεν** είναι η φυσική εξόντωση της δύναμης, αλλά **η εκ των προτέρων** διανοητική και ηθική εκμηδένισή της, σε έναν κόσμο που οι άνθρωποι, εγκλωβισμένοι στις μεγαλοπόλεις είναι περισσότερο απαισιόδοξοι και φοβισμένοι, παρά εύψυχοι και ελεύθεροι. Σε αυτό το πλαίσιο, τα μικρά και μεσαία κράτη για να παραμείνουν στον χώρο πρέπει να επαγρυπνούν έναντι των πραγματικών και πιθανών απειλών. Η επαγρύπνηση αυτή σημαίνει πως η **ισχύς**, ιδιαίτερα η στρατιωτική, θα είναι ζωτικής σημασίας.

ΕΣΔΑ

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

Κράτη: Α, Β, Γ, Δ, Η, Ο.
(Καλλιτέχνης)

Πλάιους, Το Αναθεωρητικό Μοντέλο

Η αναθεωρητική στρατηγική

Σκοπός του κράτους Α:
Κατάληψη εδάφους του Κράτους Β

- 1^η Φάση: Γνωσιακός Πόλεμος
- 2^η Φάση: Επίθεση σε ΒΑΘΟΣ
- 3^η Φάση: Προσάρτηση 1&1/2 Πόλεμος: συνδυασμός Δ/άξονα με τον Β/άξονα (κράτος Γ)

Στη λογική αυτή, μια μικρή χώρα είναι πάντα στόχος ενός ισχυρότερου γείτονα, που μαζί με τους συμμάχους του επιδιώκει να της αρπάξει έδαφος, εκδιώκοντας από εκεί τον εθνικό πληθυσμό της.

Σε **πρώτη φάση**, ο επιτιθέμενος θα εξαπολύσει επιχειρήσεις πληροφοριών, ψυχολογικές και κεκαλυμμένες για να διχάσει την τριάδα του αμυνόμενου και να αλλάξει αναίμακτα, με τη συναίνεσή του, τα υφιστάμενα σύνορα ή δικαιώματα. Η φάση αυτή, όπως έχουμε δει και στο Ουκρανικό Μέτωπο, θα υποστηρίζεται από τη δημογραφική ευρωστία των μειονοτήτων και τη δημογραφική δυσπραγία των εθνικών πληθυσμών στο διεκδικούμενο έδαφος. Τα αφηγήματα του γνωστικού πολέμου στην αμυνόμενη χώρα θα μεταδίδονται από τους αργυρώνητους στους εμμονικούς και στους ακραίους, με την υποστήριξη των ανατρεπτικών τεχνολογιών. Εκεί, θα βρίσκουν έρεισμα στο έλλειμα μόρφωσης των ανθρώπων, που θα παρασύρονται από τα πλαστά συνθήματα και τα ψεύτικα διλλήματα, ένεκα των υψηλών προσδοκιών για τη ζωή τους.

Εφόσον η προσπάθεια αυτή δεν αποδώσει, ή αποδώσει μερικώς, τότε σε **δεύτερη φάση** ο επιτιθέμενος θα χρησιμοποιήσει τη στρατιωτική του ισχύ, που θα διευκολυνθεί από την έλλειψη αμυντικού βάθους του αμυνόμενου. Με εκτόξευση αιφνιδιαστικής **βαθιάς επίθεσης** πάνω στους άξονες που διαβιούν μειονότητες και στα Κέντρα Βάρους του αμυνόμενου, όπως είναι οι αρχαιολογικοί του χώροι ή ο πλούτος του. Παράλληλα, με εκτόξευση δευτερευουσών κύριων και παραπλανητικών ενεργειών κατά μήκος των συνόρων από τους συμμάχους του.

Τέλος, σε μια **τρίτη φάση**, αφού θα έχουν εκδιωχθεί οι εθνικοί πληθυσμοί, θα επιδιώκεται η προσάρτηση των κατεχομένων προς χάριν της ειρήνης και της ασφάλειας.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διάνοηση

1950

ΑΜΥΝΟΜΕΝΟΣ: ΠΡΩΤΑ ΑΜΥΝΑ, ΜΕΤΑ ΕΠΙΘΕΣΗ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

- **Οργάνωσε - Προόσπισε τη θέση σου**
- **Μην πυροβολήσεις τον εχθρό, εκτός και εάν σε πυροβολήσει**
- **Εάν ο εχθρός σε πυροβολήσει, πράγμα που σημαίνει πως επιδιώκει τον πόλεμο,**
- **ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΤΟΤΕ άφησε τον πόλεμο να ξεκινήσει από τη θέση σου**
- **Προκειμένου να πληρωθεί το απόφθεγμα επικρατεί η απολλύσθαι**
- **Επικράτησε με αιφνιδιαστική αντεπίθεση, κατέστρεψε τον εχθρό σε ικανό βάθος μέσα στο έδαφός του με άμεσο και έμμεσο ελιγμό, με διαμοιρασμό και εκτροπή του**

22/24

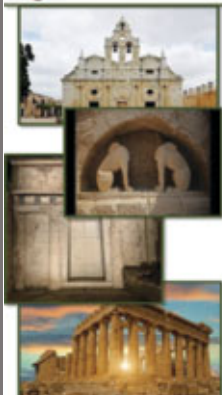
Η ανθεκτικότητα ενός κράτους κατά την **πρώτη φάση** είναι θέμα που αφορά στο σύνολο μιας πολιτείας και σχετίζεται με τη συνοχή και το σύστημα διακυβέρνησής της.

Στη **δεύτερη φάση**, για να μπορέσει ο αμυνόμενος να διατηρήσει τα σύνορά του, πρέπει οι Αξιωματικοί να αξιοποιήσουν τη δυναμική της άμυνας και τη μετατροπή της σε έξυπνη επίθεση.

Εάν αυτό δεν το πράξουν, τότε είναι σίγουρο πως το κράτος θα ακρωτηριαστεί.

Η λογική αυτή επιτάσσει για τα μικρά κράτη την άμυνα στην γραμμή των συνόρων με κάθε κόστος, την προόσπιση του κάθε χιλιοστού εδάφους, του κάθε βράχου, και αμέσως μετά την εκτόξευση ισχυρής αντεπίθεσης και επίθεσης με χρήση άμεσων και έμμεσων ελιγμών και με πολλαπλασιαστή ισχύος την παλλαϊκή άμυνα.

Εν κατακλείδι, και οι δυο φιλόσοφοι υπαγάγουν τη στρατιωτική ισχύ κάτω

Οι Αξιοματικοί-Ηγέτες: ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΧΡΕΟΣ

- Κολώνες: Καταφύγια τελευταίας προσφυγής
- Μνήμη και Χρέος
- ΠΟΙΟΣ, ΤΙ, ΠΟΥ, ΠΟΤΕ, ΓΙΑΤΙ (ΠΩΣ)
- Νοούν ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ και ΜΗΧΑΝΕΣ
- Πρόβλεψη - διαμόρφωση του Μέλλοντος
- ΌΧΙ προσκόλληση σε δογματικούς κανόνες
- Όταν υπάρχει αμφιβολία, δεν υπάρχει αμφιβολία
- Τη συμμετρικότητα του Κλαούζεβιτς, ως βάση της άμυνας
- Τη μη γραμμικότητα του Σουν Τσου στην επίθεση
- Μόρφωση - Εμπειρίες
- Φιλοπατρία, Ανδρεία, Καρτερία, Στρ. Πνεύμα, Πειθαρχία

22/04

από την πολιτική ηγεσία. Και αυτό, διότι οι στρατιωτικοί λόγω της κουλτούρας τους δεν ενστερνίζονται σε πρώτη ζήτηση την αναίμακτη προσέγγιση, κατάσταση που δημιουργεί διακινδύνευση.

Και στους δυο φιλοσόφους, ο πόλεμος είναι καταφύγιο τελευταίας προσφυγής. Οι **αξιοματικοί είναι οι ηγέτες της τελευταίας προσφυγής**. Είναι οι κολώνες που στηρίζουν το κράτος. Αυτό το γνωρίζουν οι Έλληνες και για αυτόν τον λόγο τους αγαπούν και τους τιμούν.

Οι κολώνες στηρίζουν τα οικοδομήματα. Οι κίονες του Παρθενώνα, οι κολώνες του Τάφου του Φιλίππου, τα τόξα της Αμφίπολης και οι καμάρες των Ελληνορθόδοξων εκκλησιών στηρίζουν τον ελληνισμό, καθόσον είναι οι χειροπιαστές αποδείξεις της ύπαρξής του, σε έναν κόσμο που η Τεχνητή Νοημοσύνη μέσω ακούσιων ή εκούσιων παραισθήσεων (hallucinations) **διαγράφει και ξαναγράφει** την ιστορία.

Εάν αυτά τα στηρίγματα περιέλθουν στους εχθρούς, ο ελληνισμός θα παύσει. Το φως θα σβήσει.

Ως εκ τούτου, η συνέχιση του κράτους δεν αποκλείει τον πόλεμο ως μια **επιλογή** πολιτικής, όπως διδάσκει ο Κλαούζεβιτς.

Αυτό είναι και το **βασικό κληροδότημα του Κλαούζεβιτς** στην ελληνική στρατιωτική διανόηση. Η επαγωγική υπενθύμιση της αρχαίας μνήμης για την ιερότητα της πατρίδας, εκ της οποίας καθορίζεται το χρέος, η **ετοιμότητα**, δηλαδή, για διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων για να κρατηθεί ο ελληνισμός.

Το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τον Σουν Τσου, καθόσον όλες οι περίτρες ελληνικές μάχες σκιαγραφούνται στις διδασκαλίες του.

Το χρέος σήμερα επιτάσσει, οι Αξιοματικοί να είναι ικανοί να νοούν και να κατανοούν **τόσο τους ανθρώπους όσο και τις νοήμονες μηχανές**.

Να είναι ικανοί να εντοπίζουν την κύρια ιδέα, στη βάση της οποίας λειτουργεί ένα σύστημα, να ξεχωρίζουν τη γνώση από την άποψη, να μπορούν να εξηγήσουν λογικά και λακωνικά μια κατάσταση.

Να μην προσκολλώνται σε δογματικούς κανόνες, να αντιλαμβάνονται αμέσως το διακύβευμα στην πραγματική του διάσταση.

Να έχουν πρόβλεψη για να διαμορφώνουν το μέλλον.

Να έχουν ελαστικότητα και πρωτοβουλία για να ηγούνται στο παρόν, στο πλαίσιο της αρχής: **Όταν υπάρχει αμφιβολία, δεν υπάρχει αμφιβολία**.

Δράσε με βάση το χειρότερο σενάριο, λάβε μέτρα άμεσα, μην περιμένεις τις διαταγές, καθόσον είναι καλύτερα να απολογείσαι, επειδή ενεργείς, παρά να παίρνει ο αντίπαλος θάρρος, επειδή αδρανείς.

Επίσης, να χρησιμοποιούν τη συμμετρικότητά του Κλαούζεβιτς ως

βάση της άμυνας και την ασυνέχεια του Σουν Τσου ως παγιωμένη συνήθεια στη διεξαγωγή της επίθεσης.

Εν κατακλείδι, τα έργα των Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου ωθούν τους Αξιωματικούς να κατανοήσουν τον εαυτό τους μέσα στο φαινόμενο του πολέμου.

Να κατανοήσουν πως, ανεξάρτητα από τους αριθμούς, οι πόλεμοι κερδίζονται με την **επινόηση έξυπνων ελιγμών**, που αναπτύσσει η ακατανίκητη ανθρώπινη δημιουργικότητα, όταν προσκολλάται με τις στρατιωτικές αρετές, οι οποίες είναι και πολιτικές αρετές.

Αυτή είναι και η βασική κληρονομιά που αφήνουν πίσω τους τόσο ο Κλαούζεβιτς όσο και ο Σουν Τσου.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

ΘΑΡΣΕΙΝ ΧΡΗ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Ο κόσμος εισέρχεται σε έναν **ΙΔΙΟΤΥΠΟ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ**
- Ο Πόλεμος είναι επιλογή **ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ** για τα μικρά - μεσαία κράτη
- Οι συνθήκες ζωής ευνοούν την χειραγώγηση - υπονόμευση
- Οι σκοποί του πολέμου θα αφορούν στην **ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗ** εξόντωση του αντιπάλου σε **ΟΛΑ ΤΑ ΠΕΔΙΑ** (Κλαούζεβιτς)
- Τα πλήγματα θα εκτοξεύονται με βάση τις **ΑΡΧΕΣ** του Σουν Τσου:
 - Θα **ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΟΥΝ** **ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΑ** τον εμπόλεμο, στο
1. Διανοητικό, 2. Ηθικό, και 3. Φυσικό πεδίο
- **ΟΙ ΗΓΕΣΙΕΣ: ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΟΥ - ΣΤΡΑΤΟΥ - ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ**
- Διεξαγωγή πολέμου **ΑΠΟΨΕ** με εμμονή στον Σκοπό αλλά με **ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ** στις μεθόδους διεξαγωγής, όπως διδάσκονται από Κλαούζεβιτς και Σουν Τσου

23/28

Η κληρονομιά αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί μόνο με την **σταθερή σύνδεση των Αξιωματικών με το ήθος και το καθήκον**, προς χάριν της πατρίδας μας.

Της ομορφότερης και ευγενέστερης πατρίδας του Κόσμου, της Ελλάδας μας. Η αξιοποίησή της προϋποθέτει θάρρος, δηλαδή απόφαση να προχωρήσει κανείς εμπρός μαζί με το τμήμα του, αναλαμβάνοντας τον κίνδυνο ζωής και τις ευθύνες που του αναλογούν, ένεκα της θέσης του. Και αυτό, διότι χωρίς θάρρος κανένας δεν μπορεί να αξιοποιήσει καμία άλλη ικανότητα ή δεξιότητα που τυχόν έχει.

Και αυτό, διότι **θέλει αρετή και τόλμη η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ**.

Η κληρονομιά του Κλαούζεβιτς στην ελληνική στρατιωτική διανόηση

1950

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΠΤΓΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΠΛΟΥΜΗ

- Ο Υποστράτηγος Μιχαήλ Πλουμής, είναι Διοικητής της ΑΔΙΣΠΟ.
- Ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός Πεζικού το 1990. Έκτοτε έχει υπηρετήσει άνω του έτους, σε 24 θέσεις ευθύνης, ειδικών δυνάμεων και γενικές στο εσωτερικό, στην Κύπρο και στο εξωτερικό.
- Συμμετείχε επί επτάμηνο στην αποστολή της ISAF στο Αφγανιστάν.
- Έχει περατώσει όλες τις προβλεπόμενες εκπαιδεύσεις Πεζικού, Ειδικών Δυνάμεων και Σχολών Πολέμου.
- Είναι απόφοιτος του Νομικού Τμήματος του ΕΚΠΑ. Κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα διεθνών σπουδών από το ίδιο τμήμα, Μάστερ στις Στρατηγικές Σπουδές από το Κολέγιο Πολέμου Στρατού Ήερās Η.Π.Α. (διακεκριμένος απόφοιτος), διδακτορικό τίτλο και μεταδιδακτορική έρευνα από το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Είναι απόφοιτος του Ινστιτούτου Διαρκούς Επιμόρφωσης του ΓΕΕΘΑ.
- Παράλληλα με τα καθήκοντά του είναι επισκέπτης καθηγητής στο ΕΚΠΑ, στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων και Οργανισμών.
- Είναι παντρεμένος με δυο τέκνα.

HMEPIAΔA ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ στο: <https://www.youtube.com/live/6WSUx-K5KoY?si=95rqUsepnt50-0tD>

24/24

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Δραστηριότητες ΑΔΙΣΠΟ

Επισκέψεις Ξένων Αποστολών και Προσωπικοτήτων

Επίσκεψη Σχολής Επιτελών των ΕΔ της Σερβίας

Την Τρίτη 04 Νοεμβρίου 2025, επισκέφτηκε τη Σχολή η 69^η Σειρά της Σχολής Επιτελών των Ενόπλων Δυνάμεων της Σερβίας, αποτελούμενη από 42 σπουδαστές, στο πλαίσιο εκπαιδευτικού ταξιδιού στη χώρα μας. Οι σπουδαστές της Σέρβικης Σχολής ενημερώθηκαν για την οργάνωση και την αποστολή της ΑΔΙΣΠΟ. Αξιωματικοί - Καθηγητές και Σπουδαστές της ΑΔΙΣΠΟ πραγματοποίησαν διαλέξεις στους Σέρβους Αξιωματικούς για τη Μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ.) και την Κάθοδο των Μυρίων (401 π.Χ.). Επίσης, έλαβαν μέρος σε Case Study με θέμα «Στρατηγική του Ξενοφώντα».

Επίσκεψη Προέδρου Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού

Την Δευτέρα 10 Νοεμβρίου 2025, ο Πρόεδρος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, Δρ. Αντώνιος Αυγερινός, επισκέφτηκε την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) και πραγματοποίησε διάλεξη στους Σπουδαστές της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης (ΕΣ), με θέμα «Αποστολή και Δράση του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού».

Επισκέψεις Στρατιωτικής Ηγεσίας

Επίσκεψη Διοικητή ΔΔΜΝ

Τη Δευτέρα 3 Νοεμβρίου 2025, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Διοικητής της Διοίκησης Διοικητικής Μέρимας Ναυτικού (ΔΔΜΝ), Αντιναύαρχος (Μ) Παναγιώτης Δημητρόγλου ΠΝ, και πραγματοποίησε διάλεξη στους Σπουδαστές της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς, με θέμα «Η συμβολή του Συγκροτήματος ΔΔΜΝ στην αποστολή του Πολεμικού Ναυτικού». Μετά την ολοκλήρωση της διάλεξης, ο Ναύαρχος απάντησε σε ερωτήσεις σπουδαστών επί θεμάτων αρμοδιότητάς του.

Επίσκεψη Διοικητή ΑΣΔΥΣ

Την Τετάρτη 5 Νοεμβρίου 2025, ο Διοικητής της ΑΣΔΥΣ, Υποστράτηγος Αντώνιος Θεοδοσιάδης, επισκέφτηκε την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) και πραγματοποίησε διάλεξη στους Σπουδαστές της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης (ΕΣ), με θέμα «Η συμβολή της ΑΣΔΥΣ στην αποστολή του Στρατού Ξηράς». Ο Διοικητής της ΑΣΔΥΣ αποφοίτησε από την 1^η Εκπαιδευτική Σειρά (ΕΣ) της ΑΔΙΣΠΟ το 2004.

Επίσκεψη Διοικητή ΔΑΥ

Την Τετάρτη 12 Νοεμβρίου 2025, επισκέφτηκε τη Σχολή και έδωσε διάλεξη για την οργάνωση και την αποστολή της Διοίκησης Αεροπορικής Υποστήριξης (ΔΑΥ), ο Διοικητής της Υποπτέραρχος (Ι) Βασίλειος Μπρούμας.

Επίσκεψη Διοικητή ΔΙΚΑΦΚΑ

Την Τετάρτη 19 Νοεμβρίου 2025, στο πλαίσιο της ενημέρωσης των Σπουδαστών της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου για την αποστολή των Μείζονων Σχηματισμών, ο Διοικητής της Διοίκησης Κατασκευών και Αντιμετώπισης Καταστροφών (ΔΙΚΑΦΚΑ), Αντιστράτηγος Μιχαήλ Κλούβας, έδωσε διάλεξη, με θέμα «Συμβολή των Ενόπλων Δυνάμεων στην Αντιμετώπιση Φυσικών Καταστροφών - Θεσμικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης Καταστροφών - Λειτουργία Διοικήσεως Κατασκευών και Αντιμετώπισης Φυσικών Καταστροφών». Ο Διοικητής ΔΙΚΑΦΚΑ είναι απόφοιτος της 3^{ης} ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ (2006).

Επίσκεψη Διοικητή ΑΤΑ

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης των Σπουδαστών της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς, την Πέμπτη 27 Νοεμβρίου 2025, επισκέφθηκε τη Σχολή ο Αρχηγός Τακτικής Αεροπορίας (ΑΤΑ), Αντιπτέραρχος (Ι) Παναγιώτης Γεωργακόπουλος, ο οποίος πραγματοποίησε διάλεξη, με θέμα «Σχεδίαση - Διεξαγωγή Επιχειρήσεων από ΑΤΑ». Ο Αρχηγός της Τακτικής Αεροπορίας αποφοίτησε από την 8^η Εκπαιδευτική Σειρά (ΕΣ) της ΑΔΙΣΠΟ το 2011.

Επίσκεψη Αρχηγού Στόλου

Την Παρασκευή 28 Νοεμβρίου 2025, ο Αρχηγός Στόλου, Αντιναύαρχος Χρήστος Σασιάκος ΠΝ, επισκέφτηκε την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου και πραγματοποίησε διάλεξη στους Σπουδαστές της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης, με θέμα «Σχεδίαση-Διεξαγωγή Επιχειρήσεων ΠΝ». Μετά την ολοκλήρωση της διάλεξης υποβλήθηκαν ερωτήσεις από τους σπουδαστές και αναπτύχθηκε διάλογος επί θεμάτων αρμοδιότητάς του. Ο Αρχηγός Στόλου αποφοίτησε από την 1^η Εκπαιδευτική Σειρά (ΕΣ) της ΑΔΙΣΠΟ το 2004.

Επίσκεψη Διοικητή ΑΣΔΑΑΜ

Την Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 2025, στο πλαίσιο της ενημέρωσης των Σπουδαστών της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς (23^{ης} ΕΣ) της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), ο Διοικητής της Ανωτάτης Στρατιωτικής Διοίκησης Αιγαίου και Ανατολικής Μεσογείου (ΑΣΔΑΑΜ) «ΑΙΓΕΑΣ», Αντιστράτηγος Δημήτριος Βακεντής, πραγματοποίησε διάλεξη, με θέμα «Σχεδίαση - Διεξαγωγή Επιχειρήσεων από την ΑΣΔΑΑΜ». Ο Διοικητής της ΑΣΔΑΑΜ είναι απόφοιτος της 58^{ης} ΕΣ ΑΣΠ.

Επίσκεψη Αρχηγού ΑΣΔΙΘ

Την Παρασκευή 12 Δεκεμβρίου 2025, στο πλαίσιο της ενημέρωσης των Σπουδαστών της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, ο Διοικητής της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Θράκης, Αντιστράτηγος Παναγιώτης Καβιδόπουλος, πραγματοποίησε διάλεξη, με θέμα «Σχεδίαση - Διεξαγωγή Επιχειρήσεων από την ΑΣΔΙΘ». Ο Διοικητής της ΑΣΔΙΘ είναι απόφοιτος της 59^{ης} ΕΣ ΑΣΠ.

Σχολεία, Ημερίδες, Σεμινάρια και Ασκήσεις

Διεθνές Σχολείο με τίτλο: The implications of climate change, environmental degradation and exploitation on international peace, security and defence

Από την Δευτέρα 13 Οκτωβρίου έως την Πέμπτη 16 Οκτωβρίου 2025, η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου οργάνωσε, υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κολλεγίου Άμυνας και Ασφάλειας (ESDC), εκπαίδευση με θέμα: «The implications of climate change, environmental degradation and exploitation». Η εκπαίδευση διεξήχθη στις εγκαταστάσεις του Πολεμικού Μουσείου (Παράρτημα Θεσσαλονίκης), στην αγγλική γλώσσα. Σκοπός της εκπαίδευσης ήταν η ενημέρωση των συμμετεχόντων για τις τελευταίες εξελίξεις των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο περιβάλλον, με έμφαση στις επιδράσεις της στην Ευρωπαϊκή και Διεθνή Άμυνα και Ασφάλεια. Διακεκριμένοι πανεπιστημιακοί καθηγητές και ερευνητές ανέδειξαν τη σημασία του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και τις επιπτώσεις της στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτικής για την Άμυνα και την Ασφάλεια των κ-μ της ΕΕ. Την εκπαίδευση παρακολούθησαν συνολικά 23 συμμετέχοντες από Βουλγαρία (2), Γερμανία (1), Ελλάδα (15), Ιταλία (1) και Φιλανδία (4). Όλοι οι εκπαιδευόμενοι έλαβαν πιστοποίηση από το Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Άμυνας και Ασφάλειας (ESDC).

Διεθνές Σχολείο με τίτλο: “The challenges of Securing Maritime Areas in the EU”

Από την Δευτέρα 10 Νοεμβρίου έως την Πέμπτη 13 Νοεμβρίου 2025, η Σχολή διοργάνωσε μαζί με το Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Άμυνας και Ασφάλειας (ΕΚΑΑ), σχολείο με τίτλο: “The challenges of Securing Maritime Areas in the EU”. Στο σχολείο συμμετείχαν τριάντα σπουδαστές από το Βέλγιο (1), την Γαλλία (2), την Ελλάδα (22), την Ισπανία (3), την Κύπρο (1) και την Σλοβενία (1). Σκοπός ήταν η επιμόρφωση των σπουδαστών αναφορικά με την Στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα και τις ναυτικές επιχειρήσεις που λαμβάνουν χώρα εντός ή εκτός των συνόρων της υπό την αιγίδα της. Διακεκριμένοι καθηγητές από ημεδαπά και αλλοδαπά Πανεπιστήμια, ειδικοί επιστήμονες και Αξιωματικοί που συμμετείχαν στις εν λόγω αποστολές παρέδωσαν μαθήματα. Όλοι οι σπουδαστές έλαβαν την προβλεπόμενη πιστοποίηση από το ΕΚΑΑ.

Άσκηση «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ»

Κατά το χρονικό διάστημα από 01 έως 19 Δεκεμβρίου 2025, διεξήχθη η Τακτική Άσκηση Στρατηγείου (ΤΑΣ) «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ», η οποία ολοκλήρωσε το μάθημα της Επιχειρησιακής Τέχνης Ι, που διδάχθηκε κατά το α' εξάμηνο φοίτησης στη Σχολή. Η παραπάνω ΤΑΣ είναι η πρώτη εκ των συνολικά πέντε ασκήσεων που έχουν σχεδιαστεί για την τρέχουσα Εκπαιδευτική Σειρά και συνδέει την μέχρι τώρα διδαχθείσα θεωρία Στρατηγικής, Γεωπολιτικής και Επιχειρησιακής Τέχνης με την εφαρμοσμένη Διακλαδική Επιχειρησιακή Σχεδίαση. Για το τρέχον έτος, η Σχολή εισήγαγε δύο καινοτόμες αλλαγές στην υπόψη άσκηση, όπως παρακάτω:

α. Μέρος του σεναρίου της ΤΑΣ εκπονήθηκε από επιλεγμένους Σπουδαστές της τρέχουσας Εκπαιδευτικής Σειράς, υπό την στενή καθοδήγηση της Έδρας Στρατιωτικών Σπουδών της Σχολής. Με αυτό τον τρόπο, επιτεύχθηκε η αύξηση της συμμετοχής των Σπουδαστών στην υπόψη ΤΑΣ, καθώς και η αξιοποίηση-μεταφορά εμπειρίας επί εξειδικευμένων θεμάτων, προσαρμοσμένων στο τρέχον επιχειρησιακό περιβάλλον της Χώρας μας.

β. Κατά τη φάση της διεξαγωγής, προβλέφθηκαν επιπλέον αντικείμενα σχετιζόμενα με τη διαχείριση Κρίσεων. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν με μορφή «θεατρικού» τα Κυβερνητικά Συμβούλια Εξωτερικών και Άμυνας των υποτιθέμενων χωρών που εμπλέκονται στην ΤΑΣ. Κατά τα παραπάνω «θεατρικά» αποτυπώθηκαν τα Στρατηγικά πρότυπα και οι πιθανές αποφάσεις σε επίπεδο υψηλής Στρατηγικής, όλα προσαρμοσμένα στις τρέχουσες γεωπολιτικές εξελίξεις που επηρεάζουν την Χώρα μας.

Σεμινάριο Δημόσιων Οικονομικών στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Την Δευτέρα 15 Δεκεμβρίου 2025, διεξήχθη στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου για τους Σπουδαστές της 23^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς, Σεμινάριο Δημόσιων Οικονομικών. Κεντρικός ομιλητής ήταν ο Δρ. Σωτήριος Βασιλάκος, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εισοδηματικής Πολιτικής της Γενικής Γραμματείας Δημοσιονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Το σεμινάριο βοήθησε τους Σπουδαστές να αντιληφθούν τις διαδικασίες κατάρτισης του Κρατικού Προϋπολογισμού και του Προϋπολογισμού Επιδόσεων, ειδικότερα σε ότι αφορά το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

Διάφορες Εκδηλώσεις

Χριστουγεννιάτικο Καλλιτεχνικό Bazaar

Την Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 2025, πραγματοποιήθηκε Χριστουγεννιάτικο καλλιτεχνικό Bazaar με χειροποίητες δημιουργίες των μαθητών του Ειδικού Δημόσιου Γυμνασίου Θεσσαλονίκης.

Χριστουγεννιάτικη Γιορτή και Bazaar

Την Πέμπτη 18 Δεκεμβρίου 2025, πραγματοποιήθηκε Χριστουγεννιάτικη γιορτή με τη συμμετοχή των μαθητών του 1^{ου} Ενιαίου Ειδικού Επαγγελματικού Γυμνασίου-Λυκείου Ανατ. Θεσσαλονίκης στο αμφιθέατρο της ΑΔΙΣΠΟ. Ακολούθησε καλλιτεχνικό Bazaar με χειροποίητες δημιουργίες των μαθητών.

Φιλικό Τουρνουά Αγώνων Σκάκι

Την Πέμπτη 18 Δεκεμβρίου 2025, έλαβε χώρα φιλικό τουρνουά αγώνων σκάκι μεταξύ Σπουδαστών της Σχολής. Στη διοργάνωση συμμετείχαν 14 αθλητές, οι οποίοι πήραν μέρος σε πέντε αγώνες «blitz», ενώ στο τέλος έλαβε χώρα και αγώνας επίδειξης «simultane». Σκοπός της διοργάνωσης, η οποία διήρκησε τέσσερις ώρες, ήταν η εξοικείωση των Σπουδαστών με το πλέον στρατηγικό άθλημα και η καλλιέργεια της ευγενούς άμιλλας μεταξύ τους. Διαιτητής και κύριος διοργανωτής ήταν ο Σπουδαστής Ανχης (ΠΖ) Δημήτριος Μπακαλούλης με άνω των 1900 βαθμών ΕΛΟ. Η έναρξη του τουρνουά έγινε από τον Στρατηγό Διοικητή της Σχολής, ενώ η απονομή των αναμνηστικών μεταλλίων και των βραβείων στους αθλητές που διακρίθηκαν έγινε από τον Διευθυντή της Έδρας Στρατιωτικών Σπουδών.

Βιβλιοθήκη Σχολής

Η στήλη με τις βιβλιογραφικές - αναγνωστικές προτάσεις από το σύνολο των τίτλων που διαθέτει η βιβλιοθήκη της Σχολής

Τίτλος: Η ανάπτυξη της στρατιωτικής σκέψης κατά τον 19^ο αιώνα

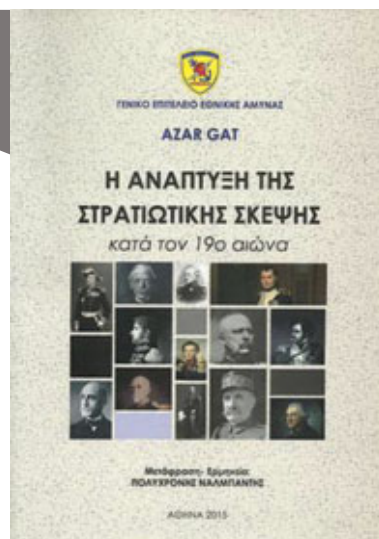
Συγγραφέας: Azar Gat

Μετάφραση: Πολυχρόνης Ναλμπάντης (Υπτιος εα)

Εκδόσεις: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας

Απόσπασμα από την εισαγωγή του βιβλίου

Το βιβλίο αυτό δύναται να θεωρηθεί κατά πολλούς τρόπους, ότι αποτελεί μια συνέχεια του προηγούμενου, δηλαδή του βιβλίου με τίτλο: "Οι Προελεύσεις/ Ρίζες της Στρατιωτικής Σκέψης από το Διαφωτισμό μέχρι τον Clausewitz", (*The Origins of Military Thought from the Enlightenment to Clausewitz* - Oxford 1989). Ξεκινά από το σημείο όπου τελειώνει το τελευταίο βιβλίο, στη μετέπειτα εποχή της περιόδου του Ναπολέοντα και αναζητά την εξέλιξη των στρατιωτικών ιδεών μέχρι το ξέσπασμα του 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου. Όπως και το προηγούμενο βιβλίο, μέσα από την ιστορική αναδρομή και το θεματικό ορισμό, έτσι και το παρόν δεν υποστηρίζει ότι είναι το απόλυτα περιεκτικό και αναλυτικό σε βάθος βιβλίο. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι τακτικές μάχης, για παράδειγμα, όπως ακόμα και άλλα σημαντικά θέματα αναφέρονται ως ένα μέρος των θεματικών του ενοτήτων. Το κυρίως τμήμα, που επικεντρώνεται σε αυτό το βιβλίο, βασίζεται στις ευρύτερες αντιλήψεις για τον πόλεμο και τη στρατιωτική θεωρία, που κυριάρχησαν ειδικότερα στην Ευρώπη και στη Δύση, την προαναφερθείσα περίοδο. Επιδίδκει δε να αποκαλύψει τις διανοητικές θεωρήσεις του παρελθόντος, που κρύφτηκαν κάτω από τη στρατιωτική αντίληψη και τις κύριες επιδράσεις, που συνέδραμαν στη μορφοποίησή τους [...] (Απόσπασμα από την εισαγωγή του βιβλίου).

Βιογραφικό συγγραφέα

Ο Καθηγητής Azar Gat έλαβε το πτυχίο (BA) από το πανεπιστήμιο της Haifa (1978), το μεταπτυχιακό του (MA) από το πανεπιστήμιο του Tel Aviv (1983) και το διδακτορικό του (PhD) από το πανεπιστήμιο Oxford, (1986). Διετέλεσε, επί τρεις φορές, Συνεργάτης Καθηγητής στην ερευνητική θέση «Alexander von Humboldt» στα πανεπιστήμια των Freiburg, Munich, Constance στη Γερμανία. Επίσης, Συνεργάτης Καθηγητής του ιδρύματος «Fulbright» στο πανεπιστήμιο Yale των ΗΠΑ, Υπότροφος του Βρετανικού Συμβουλίου στο πανεπιστήμιο Oxford στη Βρετανία, Επισκέπτης Ερευνητής στο «Mershon Center» της Πολιτείας Ohio των ΗΠΑ, Ισραηλινός Επισκέπτης Καθηγητής στο πανεπιστήμιο Georgetown, και διακεκριμένος Ισραηλινός Επισκέπτης στο «Hoover Institute» του πανεπιστημίου Stanford. Σήμερα, είναι Καθηγητής στην Έδρα «Ezer Weitzman» για την Εθνική Ασφάλεια. Ο Καθηγητής Azar Gat έχει εκδώσει μεγάλο αριθμό βιβλίων. Το βιβλίο του *War in Human Civilization* (Oxford UP, 2006) διακρίθηκε ως ένα από τα καλύτερα εκδοθέντα βιβλία του έτους από την Times Literary Supplement (TLS). Επίσης, τα πιο σημαντικά πρόσφατα εκδοθέντα βιβλία του είναι: *Victorious and Vulnerable: Why Democracy Won in the 20th Century and How it is still Imperiled* (Hoover, 2010), το *Nations: The Long History and Deep Roots of Political Ethnicity and Nationalism* (Cambridge UP, 2013), (Oxford: Oxford University Press, 2017).

Βιογραφικό μεταφραστή-επιμελητή

Ο Υποστράτηγος ε.α. Πολυχρόνης Ναλμπάντης αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1982 και αποστρατεύθηκε το 2011. Είναι Διδάκτορας του Τμήματος Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών, πτυχιούχος του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου, κάτοχος MPhil του King's College London University και Διπλωμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών "Strategic Analysis and Conflict Crisis Management" του University of Aberdeen και του Harvard University/John F. Kennedy School of Government, "Black Sea Security Program" - Boston. Έχει πλούσιο συγγραφικό έργο σε θέματα των Ενόπλων Δυνάμεων και ζητήματα άμυνας και ασφάλειας.

*«Το να ηττηθείς
είναι συγχωρητέο.
Το να αιφνιδιασθείς,
ποτέ.»*

*Ναπολέον Βοναπάρτης
Γάλλος ηγέτης (1769-1821)*

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Οδηγίες Συγγραφής - Αποστολή Άρθρου:

Τα προς δημοσίευση άρθρα (μέχρι 4.000 λέξεις) και οι μελέτες (μέχρι 12.000 λέξεις) αποστέλλονται με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη διεύθυνση ekdoseis@adispro.gr σε αρχείο Word, συνοδευόμενα από σύντομο βιογραφικό του συντάκτη τους (έως 100 λέξεις), φωτογραφία (προαιρετική) και στοιχεία επικοινωνίας. Στην αρχή κάθε άρθρου απαιτείται μια ΣΥΝΟΨΗ αυτού 70-100 λέξεων.

Το περιοδικό, εντός τριών ημερών από την παραλαβή του άρθρου, ενημερώνει τον συγγραφέα ότι το παρέλαβε. Εντός ενός μηνός ενημερώνει επίσης τον συγγραφέα για τη δημοσίευση του άρθρου α) ως έχει, β) με λίγες αλλαγές, γ) με μεγάλες αλλαγές που πρέπει να γίνουν από τον αρθρογράφο, ή δ) για τη μη αποδοχή του.

Οι συγγραφείς καλούνται να μορφοποιούν τα κείμενά τους σύμφωνα με την μορφοποίηση του Chicago Manual of Style με υποσημειώσεις τέλους (βιβλιογραφικές παραπομπές/αναφορές), χωρίς κατάλογο βιβλιογραφίας.

Το κάθε άρθρο είναι μοναδικό. Το περιοδικό μεταξύ άλλων θεωρεί ως έναν αποτελεσματικό τρόπο για τη διαμόρφωση της δομής ενός άρθρου τη μέθοδο της «Έκθεσης Πέντε Παραγράφων». Μια έκθεση πέντε παραγράφων περιλαμβάνει μια εισαγωγή, τρία εναλλασσόμενα σώματα παραγράφων (κάθε ένα πραγματεύεται ένα συγκεκριμένο σημείο ή ιδέα) και τον επίλογο (συμπεράσματα - προτάσεις).

Κρίση από την Συντακτική Επιτροπή:

Τα άρθρα και οι μελέτες που υποβάλλονται στο περιοδικό αξιολογούνται από Συντακτική Επιτροπή με βάση τον αντίκτυπο που εκτιμάται πως θα έχουν, στη διαμόρφωση της επιχειρησιακής τέχνης και της στρατηγικής στην Ελλάδα, ιδιαίτερα δε στην περαιτέρω ανάπτυξη και δράση της Διακλαδικής Δύναμης. Παράλληλα, τα άρθρα και οι μελέτες αξιολογούνται με βάση τη δομή του κειμένου, τα επιχειρήματα και την κριτική εξέταση των δεδομένων τους, το ύφος και τη χρήση της γλώσσας, καθώς και για τις πηγές και την γενικότερη τεκμηρίωσή τους, κυρίως με βάση τον επαγωγικό συλλογισμό. Πέρα των ανωτέρω, η επιτροπή εξετάζει ως κριτήριο για τη δημοσίευση εκάστου άρθρου, τη δυναμική του για την προαγωγή της ΕΝΟΤΗΤΑΣ της φίλιας δύναμης.

Η συντακτική επιτροπή διατηρεί το δικαίωμα προσαρμογής του κειμένου, χωρίς να αλλοιώνεται το περιεχόμενό του.

Θεματολογία Τευχών Περιοδικού:

Από το 2026 και εφεξής, το περιοδικό εκδίδεται τρεις φορές τον χρόνο. Το περιοδικό αναρτάται στον ιστότοπο της Σχολής και τυπώνεται για διανομή μόνο για τους σπουδαστές της εκάστοτε εκπαιδευτικής σειράς. Τα τεύχη του περιοδικού είναι θεματικά. Η θεματολογία των τευχών είναι ίδια κάθε χρόνο, αφορά στο Επιχειρησιακό - Στρατηγικό Επίπεδο Πολέμου και Διοικήσεως και διαμορφώνεται, όπως παρακάτω:

α. Τεύχος Ιανουαρίου - Απριλίου: Αποτροπή - Άμυνα στο σύστημα Ευρώπης - Μέσης Ανατολής - Βορείου Αφρικής. Ο Ενιαίος Αμυντικός Χώρος Ελλάδας - Κύπρου.

β. Τεύχος Μαΐου - Αύγουστου: Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια (NATO-ΕΕ), Νέες Τεχνολογίες, Γνωσιακός Πόλεμος, Πόλεμοι ανά τον Κόσμο, Διεθνή και Περιφερειακά Θέματα.

γ. Τεύχος Σεπτεμβρίου - Δεκεμβρίου: Οι Μεγάλοι Στοχαστές της Στρατηγικής και της Επιχειρησιακής Τέχνης και οι Ελληνικοί Πόλεμοι: Παρελθόν - Παρόν - Μέλλον. Τα αυτόνομα πολεμικά μηχανήματα. Ηγεσία - Διοίκηση - Μάνατζμεντ.

δ. Πρωτότυπα άρθρα που κατά την κρίση της συντακτικής επιτροπής αναμένεται να επηρεάσουν δραματικά ο αναγνωστικό κοινό, δημοσιεύονται αμέσως ανεξάρτητα της θεματικής ενότητας εκάστου τεύχους.

Τα άρθρα που δημοσιεύονται δεν απηχούν τις απόψεις της ΑΔΙΣΠΟ, του ΓΕΕΘΑ ή του ΥΠΕΘΑ, εί μόνον των συγγραφέων τους. Περιμένουμε τα άρθρα και τις μελέτες σας.

Στο εξώφυλλο του 64^{ου} τεύχους της Διακλαδικής Επιθεώρησης, παρουσιάζονται, ξεκινώντας από πάνω αριστερά, ο Μιλτιάδης, ο Ξενοφών, ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Δαβάκης, ο Καμπέρος, ο Βότσης, ο Κλαούζεβιτς και ο Μέγας Ναπολέων. Επίσης, απεικονίζονται η μεγάλη έφοδος των Ευζώνων στη μάχη της Δεσκάτης την 8^η Οκτωβρίου του 1912 και η Μάχη του Μαραθώνα το 490 πΧ.

